

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ORTADOĞU'DA BÜYÜK ÇÖZÜLME
İLK KIVILCIM: TUNUS'TA YASEMİN DEVRİMİ**

Gülay DÖNER

**Danışman
Prof. Dr. Tülay ÖZÜERMAN**

İZMİR – 2014

TEZ ONAY SAYFASI

YÜKSEK LİSANS TEZ/PROJE ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi 2010800188
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Gülay DÖNER
Tez Başlığı : Ortadoğu'da Büyük Çözülme İlk Kıvılcım: Tunus'ta Yasemin Devrimi
Savunma Tarihi : 12.06.2014
Danışmanı : Prof.Dr.Tülay ÖZÜERMAN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Tülay ÖZÜERMAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.Ahmet Nazmi ÜSTE	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Pınar KARACAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği (✓)
Oy Çokluğu ()

Gülay DÖNER tarafından hazırlanmış ve sunulmuş " Ortadoğu'da Büyük Çözülme İlk Kıvılcım: Tunus'ta Yasemin Devrimi " başlıklı Tezi (✓) / Projesi () kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortadoğu’da Büyük Çözülme, İlk Kıvılcım: Tunus’ta Yasemin Devrimi”adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....
Gülay DÖNER

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Ortadoğu’da Büyük Çözülme
İlk Kıvılcım: Tunus’ta Yasemin Devrimi
Gülay DÖNER

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Programı

Tunusun tarihsel sürecine bakıldığında, değişik zamanlarda halk ayaklanmalarının gerçekleştiği görülmektedir. Tunus halkının eğitim düzeyinin yüksek olmasına karşın Zeynel Abidin Bin Ali döneminde soyo-ekonomik sıkıntıların hala giderilememiş olması, halkı yönetime karşı patlama noktasına getirmiştir. Üniversite mezunu işsiz bir genç olan Muhammed Buazizi’nin mevcut yönetimi protesto etmesi amacıyla kendisini yakması yıllardır öfkesi biriken Tunus halkında hükümet karşıtı protesto ve ayaklanmalara sebep olmuştur.

Bu çalışmada asıl üzerinde durulan konu; Tunus’ta gerçekleşen devrimin halk tarafından mı yoksa emperyal güçler tarafından mı gerçekleştirildiğidir. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla, Tunus’ta başlayıp diğer Ortadoğu ülkelerine de yayılan “Arap Baharı” olarak adlandırılan Ortadoğu’daki değişim ve dönüşüm sürecinin sonuçları ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel açılardan ele alınmıştır. Emperyalist ülkeler tarafından Ortadoğu topraklarında uygulanması düşünülen Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) temelli planların nasıl ve ne şekilde uygulanmaya çalışıldığı neden-sonuç ilişkisi içerisinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

2010 yılında Tunus’ta gerçekleşen halk ayaklanmaları, 23 yıl iktidarda bulunan Zeynel Abidin bin Ali’nin ülkeyi terk etmesiyle sonuçlanmıştır. Gerçekleşen bu olayları Batılı ülkeler “Yasemin Devrimi” olarak adlandırsa da Tunus halkı tarafından “Özgürlük ve Onur Devrimi” olarak

adlandırılmaktadır. Emperyalist ülkeler Tunus'ta gerçekleşen bu devrimi kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak bu coğrafyada "demokrasi" tesis etme aldatmacası ile diğer Ortadoğu ülkelerinde rejim değişikliği gerçekleştirme planlarını uygulamaya koymuşlardır. Tunus'un ardından Libya ve Mısır'da bu tür eylem planları uygulanmaya konulmuştur. Ancak bu ülkelerde gelişen olayların pek de BOP'a uygun olmadığı ve projenin ruhuna aykırı olduğu görülmektedir. Daha sonra Suriye'de gelişen olaylar karşısında önceleri rejime karşı olan emperyal güçler, bu tutumlarından vazgeçerek sessiz kalmayı yeğlemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Yasemin Devrimi, Tunus, Arap Baharı, Ortadoğu, Büyük Ortadoğu Projesi

ABSTRACT
Master's Thesis
Big Thaw in the Middle East
The First Spark: Jasmine Revolution in Tunisia
Gülay DÖNER

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Public Administration
Public Administration Program

Considering the historical background of Tunisia, there have been many instances of civil uprisings. Even though the education level of the Tunisians is adequately high, the citizens reached the boiling point stemming from the fact that socio-economic issues were not dealt with under El Abidine Ben Ali's rule. The fact that a young unemployed university graduate named Mohamed Bouazizi set himself on fire in protest of the ruling government gave rise to the public's anger leading to widespread demonstrations and riots against the government.

The main subject of this research is to find answers to question as to whether the civil revolution was carried out by the very citizens or by the imperialist forces. In order to answer these questions, the implications of the change and transformation process in the Middle East which started in Tunisia and spread to other countries were addressed in terms of economic, political and socio-cultural aspects. It has also been endeavored to analyze within a cause and effect relationship how and in what ways the schemes under the Greater Middle East Project (GME), which is directed towards the Middle Eastern territories, have been attempted to be put into practice.

The civil uprisings, which began in Tunisia in 2010, ended as Zine El Abidine Ben Ali fled into exile after 23 years of rule. Despite the fact that these incidents were called "The Jasmine Revolution" by the Western States, the Tunisian people call it the "Freedom and Honour Revolution". Using the

Tunisian Revolution in line with their own interests, the imperialist states put their regime shift schemes into practice in this region under the guise of establishing democracy. Following Tunisia, such schemes were also put into effect in Libya and Egypt. However, it can be seen that the events which came to pass in these countries were not quite in accordance with the GME, therefore were against the spirit of the project. Facing the events which came about in Syria, the imperialist powers which were formerly against the regime dropped their attitude, and preferred to remain silent.

Keywords: Jasmine Revolution, Tunisia, Arab Spring, Middle East, Greater Middle East Project

ORTADOĞU'DA BÜYÜK ÇÖZÜLME
İLK KIVILCIM: TUNUS'TA YASEMİN DEVRİMİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM
BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

1.1. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ NEDİR?	4
1.1.1.RAND Raporu	8
1.1.1.1. Köktendinciler (Fundamentalizm)	9
1.1.1.2. Gelenekçiler	9
1.1.1.3. Modernistler (İlimli İslam)	9
1.1.1.4. Laikler	9
1.2. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ'NİN AMAÇLARI	10
1.2.1. Psikolojik Savaş	14
1.2.2. Kontrol Altında Gerginlik Yaratma	17
1.2.3. Asimetrik Savaş	17
1.3.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ'NİN TARİHİ	19
1.3.1. Soğuk Savaş, Yeni Dünya Düzeni ve Küreselleşme	19
1.3.2. Sykes - Picot Anlaşması	21
1.3.3. 11 Eylül ve BOP	22
1.4.DÜNYA'YI YÖNETEN GİZLİ GÜÇLER	24
1.4.1. BOP 'un Düşünsel Temelleri	26

1.4.2. Medeniyetler Çatışması	27
1.4.3. Yeni Muhafazakârlık	28
1.5. İNANÇ TEMELİNDE BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ	30
1.5.1. Arz-ı Mev'ud: Büyük İsrail Projesi, Vaat Edilmiş Topraklar	31
1.5.2. Haçlı Seferleri	33
1.5.2.1. Dini Nedenler	34
1.5.2.2. Siyasal Nedenler	34
1.5.2.3. Ekonomik Nedenler	34
1.5.2.4. Çocuk Haçlı Seferleri	35
1.5.2.5. Haçlı Seferleri'nin Sonuçları	35
1.6. BATI ve İSLAM	36
1.6.1. Yeşil Kuşak Projesi'nden BOP'a	37
1.7. BOP ve TÜRKİYE	40

İKİNCİ BÖLÜM

TUNUS'TA YASEMİN DEVRİMİ

2.1. TUNUS	43
2.1.1. Tunus'un Sosyo-Ekonomik Yapısı	43
2.1.2. Yönetim Sistemi	45
2.1.2.1. Tunus'ta Siyasal Partiler	46
2.2. TUNUS TARİHİ	48
2.2.1. Bardo Anlaşması (Kasr-ı Said Anlaşması)	49
2.2.2. Habib Burgiba Dönemi (1957-1987)	50
2.2.3. Zeynel Abidin Bin Ali Dönemi (1987-2011)	53
2.3. TUNUS'TA İSLAMİ HAREKETLER	54
2.4. BOP KISKACINDAKİ ÜLKELER	55
2.5. RENKLİ DEVRİMLER	56
2.5.1. Sırbistan Devrimi	56
2.5.2. Gürcistan Devrimi	58
2.5.3. Ukrayna Devrimi	61
2.5.3.1. Vilnius Zirvesi	61
2.5.4. Romanya Devrimi	63

2.5.5. Lübnan Devrimi	65
2.5.6. Kırgızistan Devrimi	67
2.6. YASEMİN DEVRİMİ	70
2.7. SOSYAL MEDYANIN DEVRİMLERDEKİ ROLÜ	73
2.8. ORTADOĞU ve DEMOKRASİ	76
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Metin
AR-GE	Araştırma Geliştirme
BBC	British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
BG	Bohemian Grove (Bohemian Kulübü)
BM	Birleşmiş Milletler
BOP	Büyük Ortadoğu Projesi
bkz	Bakınız
CFR	Council on Foreign Relations (Amerikan Dış İlişkiler Konseyi)
CIA	Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)
CNN	Cable News Network
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
FSN	Frontul Salvării Nationale (Ulusal Kurtuluş Cephesi)
G8	Group of Eight
GOKAP	Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi
GSMH	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IFQ	International Force Quarterly
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IP	Internet Protocol Address (İnternet Protokol Adresi)
M.Ö.	Milattan Önce
MTI	Mouvement de la Tendence Islamique (İslami Eğilim Hareketi)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NEO-CON	Neoconservatism
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
PNAC	Project for a New American Century (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi)
RAND	Research and Development (Araştırma ve Geliştirme)

s	Sayfa Numarası
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluğu
TVR	Televiziune Româna (Romanya Resmi Televizyonu)
USD	United States Dollar
WASP	Beyaz Anglo-Sakson Protestan (White Anglo-Saxon Protestant)

GİRİŞ

Ülkeleri kendi topraklarının ötesinde güç oluşturup hegemonya kurmaya iten, diğer ülkelerin doğal ve beşeri kaynaklarının yağmalanması, talan edilmesi ve sömürülmesi gibi çıkar motifli hedeflerdir. Dünya tarihi bunun örnekleri ile doludur. II.DünyaSavaşı sonrasında yaşanan gelişmelerle, savaş öncesinde sömürgeleştirilmiş ülkeler başkaldırmışlar, böylece sömürgeci ülkelerin statüleri farklılaşmaya başlamıştır. Dolayısı ile Ortadoğu da dâhil olmak üzere birçok sömürge ülke, ya biçimsel olarak ya da gerçek anlamda bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Batılı güçler bu ülkeler üzerinde emperyalist amaçlarla etki oluşturmuşlardır. Çünkü bu ülkeler gerçekten bağımsız olurlarsa, ki bu durum şu anlama gelmektedir; kendi kaynaklarını ve doğal zenginliklerini yine kendi refahları için kullanacaklardır. Bunun anlamı; emperyalist ülkelerin kan damarlarının kesilmesidir. Özetle Ortadoğu, emperyalistler için her zaman vazgeçilmezdir. Hatta tarih boyunca hegemonik kaygıları ve emelleri olan devletlerin iştahlarını kabartan bir bölgedir denilebilir Ortadoğu için.

Ortadoğu jeostratejik konumu, ticaret yollarının merkezi olması ve sahip olduğu enerji kaynakları nedeni ile son derece önemli bir bölgedir. Dolayısıyla Ortadoğu'nun gerçekten bağımsız ve kendi ayakları üzerinde duran devletlerin hakim olduğu bir bölge olması demek; Amerika'nın, Avrupa'nın kısacası emperyalist güçlerin ihtiyacı olan petroleri buralardan sudan ucuz bir şekilde elde etmesinin de imkansız hale gelmesi demektir. Emperyalistler, Ortadoğu veya dünyanın çeşitli bölgelerinde çıkarlarının tehlikeye düşmemesi için daha önceden karşı önlemler almaktadırlar.

Nitekim BOP 'un bu çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir. Asıl amaç; Ortadoğu'daki petrolün ve doğal gazın kullanım güvenliğini elde tutmak ve aynı zamanda reel ve potansiyel rakipleri; Rusya, Çin ve Hindistan'ı kuşatarak etkisiz hale getirmektir. Bu coğrafyadaki gelişmeleri yeni bir dünya savaşının öncül süreci olarak değerlendirenler vardır. Ortadoğu'daki gelişmelerin de bu riski güçlendirdiği düşünülebilir.

Ortadoğu'daki gelişmelere biraz daha yakın süreçten bakacak olursak; Tunus'tan başlayarak Suriye'ye kadar uzanan çizgi üzerinde bulunan bir çok Arap ve Müslüman ülkelerde, eski yönetimlerini devirmeye yönelik kitlesel halk isyanlarının

yaşanmakta olduğunu görürüz. Bu isyanlarda, Libya’da Kaddafi örneğinde olduğu gibi, yargılanmadan kendi halkı tarafından öldürülen liderler de vardır.

İlk olarak Tunus’ta başlayan halk hareketleri, o coğrafyada domino etkisi yaratarak Libya ve Mısır’da etkisini göstermiştir. Bu ülkelerde de halk ayaklanmaları neticesinde yönetimler devrilmiştir. Suriye’de ise kanlı iç çatışmalar devam etmektedir. Şu an itibariyle gelecekte bu ülkelerde nasıl bir şekillenmenin olacağı belirsizliğini korumaktadır.

“Arap Baharı” olarak adlandırılan bu süreç aslında bir taktik harekettir. Bu hareketi destekleyen emperyalist güçler Ortadoğu’da kışın bittiğini artık baharın gelmesi gerektiğini söylemektedirler. Ancak Ortadoğu’da yaşanan olaylara genel olarak bakıldığında bunun tam tersini düşündürecek görüntüler çoğalmaktadır.

Tunus’ta başlayıp Suriye’ye kadar devam eden halk isyanlarının zincirleme olarak birbirini takip etmesi bir tesadüf olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü dünyada ve Ortadoğu’daki konumunu güçlendirmeye çalışan emperyalist güçler, belli bir zaman sürecinde geliştirmiş oldukları planlar çerçevesinde zamanı gelince düğmeye basmışlardır. Arap Baharı denilen bu hareketi yönlendiren ve destekleyen güçler, yönetim ve yöneticilerini beğenmedikleri ülkelerde, hem bu ülke halklarını hem de dünya kamuoyunu otoriter yönetimlerin yerine demokrasinin kurulacağı yalanına inandırmaya çalışmaktadırlar.

BOP plânlarının yaygınlaşması, bir karşı direnç kültürünü de tetiklemiştir. Ortadoğu’da emperyalizm yanlısı aynı zamanda otokratik, baskıcı rejimlerin uyguladıkları neoliberal politikalarla yaşam koşullarının giderek kötüleşmesi, gençler arasında işsizliğin artması, sağlık güvencelerinin yokluğu, sefalet ve yoksulluğun üst boyutlara çıkması sonucu ülke halklarının dayanma sınırının sonuna geldiğinin ilk örneği Tunus olmuştur.

BOP’un Tunus’ta bir etkisinin olup olmadığı konusuna, dolu bardağın taşmasına katkı koyan son bir iki damla gibi bakılabilir. Seyyar satıcı Muhammed Buazizi’nin kendisini yakması, zaten öfkesi kabarmış olan halk kitlesi için bir kıvılcım işlevi görmüştür. Buradan hareketle denilebilir ki Tunus’ta halk korku duvarını aşmış kendilerini yönetenlere başkaldırarak bir devrim gerçekleştirmiştir.

Bu çalışmaya konu olan ve “çözülme” olarak adlandırılan süreç, genellikle Ortadoğu topraklarında gerçekleşen BOP eksenli halk hareketleri ile

değiştirilen/değiştirilmekte olan ülke yönetimlerini de içerdüğinden ve bu süreç hâlâ devam ettiğinden dolayı, araştırma için gerekli olan basılı kaynakların kısıtlı olması sebebiyle basılı kitap ve makalelerin yanında, güncel gelişmeleri aktaran yazılı medyadan da yararlanmak zorunda kalınmıştır.

Tunus örneğini incelerken konu edindiğimiz BOP'un düşünsel/tarihsel gelişim ve değişim süreçleri ayrı ayrı incelenmiş amaçlarına ulaşmak için kullandıkları yöntemler üzerinde durularak BOP'un dünyada ve Ortadoğu'da nasıl anlamlandırıldığı ve uygulanabilirliği tartışılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Tunus'un tarih boyunca işgallere ve sömürüye karşı gelişinden hareketle yaşadığı, "Yasemin Devrimi" olarak literatüre giren devrimle başlayan çözümlenmeden hareketle, Soğuk Savaş sonrası gerçekleşen "Renkli Devrimler" ve "Arap Baharı" süreci ile Ortadoğu'da meydana gelen halk hareketlerinin neden ve sonuçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

1.1.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ NEDİR?

Büyük Ortadoğu projesi (BOP)¹, kısaca, Batı ülkelerinin Ortadoğu'yu yeniden şekillendirme planlarının adıdır. Ve uzun bir süreci kapsamaktadır. Projenin taslak metinleri genel bir çerçevede çizme konusunda yardımcı olsa da zaman içerisinde şekil değiştirmiştir ve değiştirecek gibi görünmektedir. BOP, İslam ülkelerinin sahip olduğu doğal kaynakları kontrol altına almak isteyen Batılı kapitalist ülkelerin İslami coğrafyada serbest pazar ekonomisini kurma çabalarının adıdır.

Daha sonra geliştirilerek, Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi (GOKAP) adı altında etki alanı genişletilen BOP, ABD'nin 1997'de oluşturduğu Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi (PNAC)'nin bir alt unsurudur. GOKAP, NATO Stratejik Tehdit Algılamaları ve Harekât Planının geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Projenin ilk olarak askeri ayağı oluşturulmuş, daha sonra siyasal ve ekonomik altyapısı ayrıntılarla biçimlendirilmiştir.²

1997'de Donald Rumsfeld, Dick Cheney, Paul Wolfowitz, Richard Perle ve William Kristol öncülüğünde hazırlanan PNAC'nin ana hatlarını oluşturan BOP, ABD Kongresinin 1957'de kabul ettiği "Ortadoğu'da Barış ve İstikrarı Koruma" başlığını taşıyan ve "Eisenhower Doktrini"³ olarak anılan kararının 21. yüzyıl yansımasıdır. Projenin amacı "Yeni Dünya Düzeni" denilen süreci

¹ Büyük Ortadoğu Projesi tabirinin orijinali "The Greater Middle East Initiative", yani "Büyük Ortadoğu İnisiyatifi"dir. Bu isim de daha sonra Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika İnisiyatifi'ne (GOKAP) dönüşmüştür. Ancak bu çalışmada kolaylık olması için Türkiye'de yaygın şekilde kullanılan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) tabiri kullanılmıştır.

²Zafer Öztürk, "Ortadoğu'ya Yönelik Politikalar, Türkiye ve Ekonomik İstikrar", **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 8, Sayı 17, 2012, s.106, <http://194.27.40.129/index.php/zkesbe/article/view/359> (06.01.2013)

³ Eisenhower Doktrini: 1957 yılında kabul edilen bu doktrinle Orta Doğu ülkelerine askerî ve ekonomik yardımda bulunulması planlanmış ve Orta Doğu'da komünizmin yayılmasını önlemek amaç edinilmişti. Doktrini ilk kabul eden Ortadoğu ülkesi Lübnan olmuş ve bunu Pakistan, Irak, Türkiye ve Yunanistan izlemiştir. Daha sonra Afganistan, Tunus, Fas ve son olarak İsrail doktrini kabul eden ülkeler arasında yerini almıştır.

gerçekleştirmektedir. ABD Başkanı George Bush tarafından Ağustos 1990'da, düzenlenen bir basın toplantısında kullanılan bu tanım aynı zamanda, Soğuk Savaş süresince biriken büyük ya da küçük bütün sorunların dünya toplumlarına ve siyaset tablosuna yerleşmesini de beraberinde getirmiştir.⁴

ABD'nin eski güvenlik danışmanı Condelezza Rice'nin, 7 Ağustos 2003'te The Washington Post'ta yayınlanan ve 22 ülkeyi hedef alan "Transforming the Middle East"⁵ yani "Ortadoğu'yu Dönüştürmek" başlıklı yazısı, ABD Başkanı George W. Bush'un 6 Kasım 2003'te açıkladığı "Ortadoğu'yu Özgürleştirme Stratejisi" ve Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in Davos'ta açıkladığı "Büyük Ortadoğu'da Reform Projesi", 10 yılı aşkın bir süredir dünya kamuoyunda tartışılmaktadır. ABD, 2004 yılında yapılan G8 Toplantısı'nda ve ardından gerçekleştirilen İstanbul Zirvesi'nde yeni Ortadoğu perspektifini içeren Büyük Ortadoğu Projesi'ni ilan etmiştir. Terörün kaynağı olarak gördüğü Ortadoğu'da köhneleşmiş yönetimlerin değişmesi, kadın haklarının geliştirilmesi, okur-yazar oranının yükseltilmesi, bölgeye demokrasinin götürülmesi, insan hakları ihlallerinin önlenmesi gibi söylemlerle ortaya attığı "Büyük Ortadoğu Projesi" ile ABD, Ortadoğu'da Batı standartlarında demokrasiler kuracağını ve Ortadoğu'ya özgürlük yayacağını dile getirmiştir.

BOP girişimi, ABD Başkanı Bush'un 2003'te yaptığı bir konuşmada, Orta Doğu'ya özgürlük, demokrasi ve refahın getirilmesini strateji olarak benimsediğini açıklaması ile başlamıştır. BOP'a ilişkin girişim her ne kadar ABD Başkanı'nın bahsedilen deklarasyonundan sonra başlamış olsa da, projenin fikrî alt yapısının oluşmasında, 2002 ve 2003 yıllarında, Birleşmiş Milletler (BM) 'in Gelişim Programı himayesinde, bir grup Arap bilim adamı tarafından, Arap İnsani Gelişim Raporu (Arab Human Development Report)⁶ adı altında hazırlanan iki rapor, önemli rol oynamıştır.

⁴Yiğit Acar, "Büyük Ortadoğu Projesi Kapsamında Tayyip Erdoğan'ın Görevleri", **Politika Dergisi**, 2010, <http://politikadergisi.com/okur-makale/buyuk-ortadoğu-projesi-kapsamında-tayyip-erdoganin-gorevleri>, (12.01.2013)

⁵Condelezza Rice, "Transforming The Middle East", **The Washington Post** August 7, 2003, http://www.iraqwatch.org/government/US/WH/us-wh-rice-wp_oped-080703.htm, (12.01.2013)

⁶Rapor için Bkz: http://hdr.undp.org/en/reports/regionalreports/ArabStates/RBAS_ahdr2004_EN.pdf, (16.01.2013)

Bu iki raporda ortaya konulan veriler ve yapılan tavsiyeler BOP'un şekillenmesine esin kaynağı olmuştur. Bu rapora göre⁷ :

- Arap Birliği üyesi 22 ülkenin toplam Gayri Safi Milli Hasıla(GSMH)'sı İspanya'nınkinden azdır.
- Arapların %40'ı (65 milyon kişi) okuma-yazma bilmemekte, kadınlar bu sayının üçte ikisini oluşturmaktadır.
- 2010'da 50 milyon, 2020'de ise 100 milyon genç, iş hayatına girecektir. Bunun için her yıl en az 6 milyon yeni istihdam yaratılması gerekmektedir.
- Bölgedeki işsizlik oranı aynı hızla devam ederse, 2010'da 25 milyon işsiz olacaktır.
- Bölge halkının sadece %6,1'i internet kullanabilmektedir.
- Kadınların parlamentodaki temsil oranı sadece %5,3'dür.
- Gençlerin %51'i dışarıya göç etmek istemektedir.

Bölge ülkelerinin özellikle stratejik açıdan öne çıkan özellikleri çok iyi analiz edilirse, Ortadoğu'nun önemi daha iyi anlaşılabilir olacaktır. Bu ülkelerle ilgili akla gelen başlıca karakteristik özellikleri sıraladığımızda şöyle bir liste yapmak mümkündür:⁸

- Atlas Okyanusu'ndan Akdeniz'e, Akdeniz'den de Hint Okyanusu'na açılan önemli geçiş yolları bu bölgededir.
- Bölgede dünyanın en önemli petrol ve doğalgaz rezervleri mevcuttur.
- Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'ya kıyısı olan Akdeniz, dünyanın en önemli jeostratejik denizlerinden birisidir. Akdeniz, dünyanın neredeyse merkezinde yer almaktadır ve enerji kaynaklarının güvenliği için büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, hem doğu hem de batı ile ilgili yapılan ticaretle ilgili olarak gemilerin büyük bir çoğunluğunun bu bölgeden geçmesi, bölgenin iktisadi ve siyasal açıdan önemini bir kat daha arttırmaktadır.

⁷ Human Development Report,

http://hdr.undp.org/en/reports/regionalreports/arabstates/RBAS_ahdr2004_EN.pdf,(16.01.2013)

⁸Kenan Dağcı, "Büyük Orta Doğu Projesi, ABD ve AB İlişkilerini Nasıl Etkileyebilir?", **Stratejik Öngörü Dergisi**, Yıl:1, Sayı:2, 2004,<http://www.kenandagci.com/files/bop-ab-abd-tr.pdf>,(18.05.2013)

- İsrail bu bölgede bulunmaktadır.
- En büyük üç dinin kutsal sayılan mekânları bu bölgede yer almaktadır.
- Bölge önemli bir tüketici nüfusunu barındırmaktadır. Hem ABD hem de AB için bu bölge önemli bir pazar durumundadır.
- Sovyetlerin dağılmasından sonra meydana gelen güç boşluklarını dolduran ikinci bir unsur terör olmuştur ve bunun en önemli kaynağının özellikle Ortadoğu bölgesi olduğu kabul edilmektedir.

Ortadoğu tarih boyunca kültürlerin buluşma noktası olmuştur. Bunun üç temel nedeni şunlardır:⁹

- İnsanların ve devletlerin yaşamlarına yön verme açısından çok etkili olan semavi dinler (İslamiyet, Hıristiyanlık ve Musevilik) ilk kez bu bölgeden dünyaya yayılmıştır.
- Ortadoğu aynı zamanda; eski Yunan, Mezopotamya, Mısır, Hint, Çin ve İslam kültürlerinin de sentez sahasıdır. Bu durum Ortadoğu'nun ilk uygarlıklara beşiklik yapmasına neden olmuştur.
- İnsanlar arasındaki ilk ticaret ve tarımsal faaliyetler, hammaddelerin kontrolüne yönelik insanlığın ilk büyük savaşları ve ilk yazılı anlaşmaları bu sahada yaşanmış önemli tarihi olaylardır.

Dünya petrol rezervlerinin % 65'ini ve doğalgazın % 41'ini barındıran bölgenin gelecekte nasıl bir şekil alacağı, önemli bir soru olarak ortada durmaktadır. 2020 hesaplarına göre dünyada tüketilecek petrolün % 39'unun bu bölgeden temin edileceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla küresel petrol ihtiyacının katlanarak büyüdüğü bir tarihsel zeminde, ABD'nin bu gidişata seyirci kalması beklenemez. Üstelik petrolün sadece üretimi değil, dağıtımı ve fiyatının belli bir seviyede kalması da ABD ekonomisi için hayati önem taşımaktadır. Aynı nedenlerle petrol, enerji ve su kaynaklarının denetim altına alınması ABD için bir varoluş sebebidir. Bu açıdan bakıldığında BOP, petro-politiğin stratejik bir ifadesidir, denilebilir.¹⁰ Nitekim

⁹Taşkın Deniz, "Mekânsal Paylaşım Açısından Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye", **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 26, Temmuz 2012, s.151-152, <http://www.marmaracografya.com/pdf/26.9.pdf>, (23.04.2013)

¹⁰ Atilla Akar, **Büyük Ortadoğu Kuşatması**, "Yeni Dünya Düzeni"nin Ortadoğu Ayağı, 2006, s.34-35

Projenin özü, 1995 tarihli Institute for National Strategic Studies (ABD Ulusal Stratejik İncelemeler Enstitüsü) ve National Defence University (Ulusal Savunma Üniversitesi) tarafından 1995 yılında çıkarılan çıkarılan *National Force Quarterly* (IFQ) isimli derginin sonbahar sayısındaki “The Greater Middle East” (Büyüyen Ortadoğu) başlıklı yazıda formüle edilmiştir. Stratejinin temel ayakları; petrol kaynaklarının ulaşım ve denetimi, bölgede alternatif bir gücün çıkmasına izin verilmemesi, kitle imha silahlarının engellenmesi, terörizmin kontrolü ve ortadan kaldırılması, politik ve ekonomik reformların teşviki, İsrail’in güvenliğinin garanti altına alınması ve bir devlet olarak varlığını sürdürmesi olarak belirtilmiştir. Bu yaklaşımın bir diğer uzantısı da Amerikan Hava Kuvvetleri’nin 2005 yılına kadar olan stratejisi için hazırlanan, RAND kaynaklı ve 1998 tarihli araştırma olup, projenin ipuçları bu metinde ortaya konulmuştur.¹¹

1.1.1. RAND Raporu

ABD yönetimlerine ve CIA’ya stratejik AR-GE hizmeti veren “RAND Cooperation” adlı bir düşünce kuruluşu tarafından, “Sivil Demokratik İslam: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler” başlıklı 88 sayfalık kapsamlı bir rapor hazırlanarak Bush yönetimine sunulmuştur. “İslam ve Müslümanlar, Batı demokrasisi değerlerine ve küresel düzene uyumlu hale getirilemezlerse, medeniyetler çatışması olasılığının yüksek olacağı” tezinden yola çıkılan bu raporda, İslam coğrafyasının nasıl denetim altına alınacağına dair bir strateji öneriliyordu. Raporda dünya Müslümanları; köktendinciler, gelenekçiler, modernler (ılımlı İslam) ve laikler olmak üzere dört gruba ayrılmıştı. Bu grupların; insan hakları, demokrasi, özgürlükler, kadın hakları, ceza hukuku, eğitim, dinde reform ve Batı dünyasına karşı tavırları gibi konular da dâhil olmak üzere, günümüz İslam dünyasında tartışmalı olan temel konulara bakış açıları analiz edilerek özetle aşağıdaki sonuçlara varılmıştı:¹²

¹¹ Akar, s.21-22

¹²Cheryl Benard, “Civil Democratic Islam, Partners, Resources and Strategies”, **Rand**,2003, s.15-20, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2005/MR1716.pdf , (26.05.2013)

1.1.1.1. Köktendinciler (Fundamentalizm)

İslam'ın şiddetten kaçınmayan, yayılcı ve saldırgan yorumunun temsilcileri olarak görülürler. Demokratik değerleri ve Batı kültürünü reddederler. Batı'ya, özellikle ABD'ye, düşmanlık hisleri beslemektedirler. Katı İslam, yasa ve ahlak değerlerini uygulayacak otoriter bir devlet yönetiminden yanadırlar.

1.1.1.2. Gelenekçiler

İslam dininin kurallarına sadakatle bağlı olmakla birlikte, saldırgan ve şiddet yanlısı değildirler. Köktendincilere kıyasla daha ılımlı görüş taşırlar ancak çağdaş demokrasileri ve Batı değerlerini tam anlamıyla destekledikleri söylenemez. Bu grup da, demokratik İslam'ın örneği ve geçiş vasıtası olmak için uygun değildir.

1.1.1.3. Modernistler (İlimli İslam)

İslam'ın günümüzdeki katı anlayış ve uygulamalarında kapsamlı değişiklik yapılması konusunda eylemli bir arayış içerisindedirler. Hz. Muhammed dönemindeki uygulamaları değişmez esas olarak kabul etmekle birlikte, o günlere ait sosyal ve tarihi koşulların bugün artık geçerli olmadığını da farkındadırlar. Temel değerleri; bireysel vicdanın üstünlüğünün yanı sıra, eşitlik ve özgürlüğe dayalı toplum anlayışıdır. Bu değerler çağdaş demokratik esaslarla bağdaşmaktadır. İslam dünyasının, küreselleşmenin bir parçası olmasını da arzu ederler. Bu nedenlerle ılımlı İslam, demokratik İslam'ın örneği ve esas vasıtası olmak için en uygun olanıdır.

1.1.1.4. Laikler

Batı demokrasileri tarzında “din ile devlet işlerinin ayrılması”ndan yana olup, din olgusunu kamusal alandan özel alana indirgemişlerdir. Politika ve değerler açısından Batı'ya en yakın olan gruptur. Bu olumlu özelliklerine karşılık, genellikle yarı demokratik görünümü otoriter bir yapıyı esas alan laik guruplar, çoğunlukla solcu ve saldırgan milliyetçi ideolojileri benimsemişlerdir. Bu nedenle de ABD'yi dost olarak görmezler ve içlerinde aşırı ölçülerde Amerikan düşmanlığı besleyenler de vardır. Ayrıca İslamcı kitlelerce sözü dinlenebilir bir grup da değildirler. Bu nedenlerle laikleri sürekli müttefik olarak kabul etmek uygun olmaz. İslamcı gurupların genel karakteri birer birer incelendikten sonra raporda,

Amerika'nın İslam'ı kontrol altına alması için neler yapması gerektiği özetle şöyle sıralanmıştır:¹³

- Önce ılımlı İslam'ı destekle. Bu kapsamda; özellikle mali destek sağla, liderlik modeli oluştur ve bu modele uygun liderler yarat.
- Gelenekçilerin kusurlarını eleştir, ancak onları kökten-dincilere karşı destekle.
- Köktendincilerle mücadele et. Bu kapsamda; yasadışı faaliyetlerini açığa çıkar, yaptıkları şiddet eylemlerinin olumsuz sonuçlarını gündeme taşı, kahramanlaştırılmalarını önle.
- Seçici bir şekilde laikleri destekle. Bu kapsamda; köktendinciliğin ortak düşman olarak algılanmasını teşvik et, milliyetçilik ve solculuk temelinde ABD karşıtı güçlerle bağlaşma oluşturma heveslerini kır.

1990 yılından sonra BOP, “Güneybatı Asya”¹⁴ olarak adından söz ettirmeye başladı. Güneybatı Asya: Kuzey Afrika (Tunus, Fas, Mısır)’ dan Ortadoğu’ya (Suudi Arabistan, Irak, İran), oradan da SSCB topraklarına (Azerbaycan, Türkmenistan, Gürcistan, Kazakistan ve diğerleri) ve Güney Asya ülkelerine kadar uzanan bölgeyi(ülkeleri) kapsıyordu. Daha sonraki yıllarda ise BOP “Avrasya Stratejisi”¹⁵ olarak isimlendirildi.

1.2.BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ’NİN AMAÇLARI

BOP, Soğuk Savaş sonrası rakibi kalmayan Batı'nın, kendi değerlerini Büyük Ortadoğudenilen bölgede tesis etmesi anlamına gelmektedir. Batı, gücü azaldığında bu değerlerini başka ülkelere benimsetme konusunda zorluk çekeceğini düşünerek, kendisine rakip görmediği Ortadoğu ülkelerinde değerlerini yayma gayreti içerisinde. Batı'nın asıl hedefi; bütün dünya ülkeleri üzerinde bir egemenlik ve hegemonya sağlamaktır. Bunun anahtarını da Ortadoğu'ya hâkim olmakla elde

¹³Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye, <http://www.populertarih.com/buyuk-ortadogu-projesi-ve-turkiye/>, (19.04.2013)

¹⁴Güneybatı Asya stratejisinin öncü mimarı; ABD'nin en büyük savaş, savunma, dış politika ve strateji uzmanı, Prof. Albert Wohlstetter'dir. Bkz: Ergin AYAN, “Tarihçi Bakışıyla Büyük Ortadoğu Projesi'nin Türkiye Kapsamı”, **History Studies**, 2011, s.23, http://historystudies.net/Makaleler/1423339396_2-Ergin%20Ayan.pdf, (21.03.2013)

¹⁵Zbigniew Brzezinski, **The Grand Chessboard**, Çev. Yelda Türedi, İnkılap Kitabevi, 2010

edebileceğini düşünmektedir. 1947 yılında ABD'nin dış politikasını oluşturan "Truman Doktrini"¹⁶ çerçevesinde Ortadoğu'ya yönelik planlar hazırlanarak aşamalı olarak hayata geçirilmiş ve bu planlar doğrultusunda Ortadoğu'nun yeraltı ve yer üstü zenginlikleri denetim altına alınmış; Doğu Bloku'na karşı bir denge oluşturulmuştu. Ancak Sovyetlerin çöküşünden sonra iki kutuplu dünya dengeleri bozulunca, Amerika'nın ve Batı Bloku'nun "denge" esasına dayalı politikaları çökmüş oldu. Oluşan yeni şartlar ve boşluklardan yararlanma yoluna giden Amerika, başka güçlerin oluşmaması ve dünya üzerinde tek hâkim güç olmak için, "Yeni Amerikan Yüzyılı" hedefleri doğrultusunda yeni projeler üreterek işe başladı ve önceliği Ortadoğu'ya verdi.¹⁷

BOP'ta üç alan üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir: İlk olarak siyasi konular üzerinde odaklanılmıştır. Bu bağlamda, Geniş Ortadoğu bölgesinde hukukun üstünlüğü ve demokratik yapıların tesisi; insan haklarının, temel hak ve özgürlüklerin garantisi yönünde ilk adım olarak değerlendirilmiştir. İkinci konu sosyo-kültürel alanla ilgilidir; herkes için eğitim, ifade özgürlüğü, kadın-erkek eşitliği vb. hususlar vurgulanmaktadır. Üçüncü ve son olarak ekonomik sorunlar üzerinde durulmaktadır. Yeni iş alanlarının yaratılması, ekonomik reformların desteklenmesi, bölge içi ticaretin teşviki gibi konular vurgulanmaktadır. BOP'u savunanların en önemli gerekçesi, ABD'nin bölgedeki devletlerin statükocu ve totaliter düzenlerine bir son vererek, bölgeye modernizmi, liberalizmi ve demokrasiyi getireceği düşüncesidir. Ancak tüm bu argümanlar Batılı ülkelerin, bu bölgeleri kapitalist ekonomiye entegre edebilmelerinin ve hegemonya alanları oluşturabilmelerinin siyasi ifadesi görünümündedir. Modernizmden kastedilen bölgenin tam anlamıyla kapitalizme entegre edilmesi ve pazarların tüm potansiyelinin kullanılmasıdır. Bu anlamda eski

¹⁶Truman Doktrini, 1947 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman tarafından Sovyet tehdidine karşı hazırlanmış plandır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Barış ERTEM, "Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Cilt:12, Sayı:21, Haziran 2009, s.377-397, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c12s21/makale/c12s21m24.pdf>, (13.05.2013)

¹⁷ M. Zeki Güney, "BOP (Büyük Ortadoğu Projesi) ve Türkiye'nin Rolü-1", 2008, http://huseynisevda.biz/articles.php?article_id=71, (26.02.2013)

toplumsal ilişkilerin tasfiye edilmesi, kapitalizmin gelişimini engelleyen siyasi yapıların dağıtılması zorunluluk olarak algılanmaktadır.¹⁸

BOP'un temel amaçları; İsrail'in orta ve uzun vadede güvenliğini sağlamak, bölgedeki petrol kaynaklarını ve petrol nakil hatlarını kontrol altına almak, mevcut kitle imha silahlarını ve üretim kapasitesini yok etmek, ABD'ye muhalif yönetimleri ve unsurları etkisizleştirmektir. Projenin araçları ise; bölgenin toplumsal ve kültürel olarak modernizasyonunun, siyasi olarak demokratikleştirilmesinin ve ekonomik olarak liberalleşmesinin sağlanmasıdır. Kesin sınırları tartışmalı olan ve 26 devleti kapsayan bu bölgede yaklaşık 650 milyon insan yaşamaktadır. Bölgenin zenginliklerinin bölge halkı için kullanılmaması, mevcut rejimlerin yoksulluk üretmesi, bölge ülkelerinde göç, terör ve siyasi kargaşaya neden olmaktadır. BOP 'un etkilerinin ortaya çıkması ve Batı'nın amaçlarına ulaşması için hedeflenen tarih 2025 yılı sonrasıdır. Bu zamana kadar geçecek süre içerisinde ABD, kendi çıkarlarının korunması için gerekli olan yönetim kadrolarının alt yapısını oluşturmaya çalışacaktır. Bu çerçevede, ABD'nin hazırladığı taslak projede; Arap devletlerinde bağımsız seçimler yapılması ve kadınlara oy hakkı verilmesi, medyanın bağımsızlaştırılması, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarına mali destek sağlanması, Batı klasiklerinin Arapça'ya çevrilmesi, 2008 yılı itibarıyla 22 Arap ülkesinde toplam yüz bin kadın öğretmenin görev yapmasının sağlanması, 2010 yılına kadar okuma-yazma oranının %50 oranında artırılması ve bu projeleri desteklemek için bir Ortadoğu Kalkınma Bankası'nın kurulması, ABD'nin amaçları arasında yer almaktadır.¹⁹

BOP 'un; Ortadoğu'da siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel dönüşümler kapsamında ön planda tuttuğu hedefleri şunlardır:²⁰

- Ortadoğu'ya serbest piyasa ekonomisini getirerek, bölge ekonomisinin uluslararası ekonomi ile bütünleşmesini sağlamak.

¹⁸ Öztürk, s.107

¹⁹ Fehmi Ağca, "Avrupa-Akdeniz Ortaklığının Avrupa Birliğinin Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkileri." **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 2 Sayı: 4 (2006): 157-172, http://www.harapak.edu.tr/saren2/files/GSD/guv_str_sayi_4_aralik2006.pdf(08.03.2013)

²⁰ Ağca, s.165

- Enerji kaynaklarının güvenliğinin sağlanmasında, güvenlik maliyetlerini en aza indirmek amacıyla ihtiyaç duyulan askeri gücü ve buna bağlı harcamaları düşürmek, dolayısıyla elde edilecek gelirlerin sosyo-kültürel gelişmeye yönelik alanlarda kullanılmasını sağlamak.
- Yöneticilerin sınırlı süre ve yetkiler ile iktidarda kalmasını sağlamak.
- Devlet gelirlerinin ve bu gelirlere kaynaklık eden unsurların, yöneticilerin değil de devletin ve halkın çıkarları için kullanılmasını sağlayarak, halkın refah düzeyini artırmak.
- Dine dayalı hukuk sistemlerini kaldırarak bölgeye laik hukuk sistemi getirmek.
- İnsan hakları ve hukuk üstünlüğünün kabul edilmesi ile kadın-erkek eşitliğini sağlamak.
- Serbest ve hür seçimlerin yapılabildiği demokrasi sistemini getirerek, bunu ülkelerde kalıcı kılmak.
- Eğitim, okullaşma, bilgi teknolojilerinin kullanımı, basın-medya özgürlüğü ve özellikle kız çocuklarının okullaşma oranını artırmak.
- Kitle imha silahlarına, etnik çatışmalara, uyuşturucu yapım ve satımına, insan kaçakçılığına, ağır insan hakları ihlallerine engel olmak ve terörü kaynağında kurutmak.
- Batı değerlerini, düşünce tarzını ve yaşayış şeklini bölge insanlarına getirmek.

Bu amaçların gerçekleşmesini sağlayarak Ortadoğu'ya istenen siyasal ve sosyo-ekonomik düzeni getirebilmek amaçlanmıştır.

ABD ve müttefikleri aslında; Ortadoğu'da enerji kaynaklarının denetimini sağlamayı, silah ticareti için yeni pazar alanları oluşturmayı, Suriye ve İran üzerinden Rusya ve Çin'e karşı bölgedeki nüfuzunu etkili kılmayı planlamaktadır. Ayrıca İsrail' in bölgedeki güvenliğini sağlamak ve büyük bölümü Müslüman olan Ortadoğu coğrafyasında 'İlimli İslamiyet'i' yaymak, ABD'nin asli amaçlarından²¹

Batı, amacına ulaşırken birçok argümandan yararlanmaktadır. Çeşitli yöntemler kullanarak bu argümanları daha etkili ve işe yarar bir hale getirmektedir. Bu yöntemleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Psikolojik Savaş
- Kontrol Altında Gerginlik Yaratma

²¹ Deniz, s. 158

- Asimetrik Savaş

1.2.1. Psikolojik Savaş

Psikolojik savaş, “bir savaşın kazanılmasında ya da kaybedilmesinde; savaştan sonra da üstünlüğün devam etmesinde veya sorunların çözülmesinde, insanların ruh halini etkileyerek sonuç almak” olarak tanımlanabilir. Psikolojik savaşta ilk adım, hedefi ve kendini iyi tanımaktır. İkinci adım ise, baskı ve ikna yöntemlerini en iyi şekilde kullanarak karşı tarafta psikolojik çöküntü uyandırmaktır. Düşmana karşı askeri, ekonomik ve siyasi yollarla propagandanın etkin bir biçimde kullanılmasını da psikolojik savaş olarak tanımlamak mümkündür.²²

Gücü elinde bulunduranlar, medyaya ve aynı zamanda askeri, siyasi ve ekonomik güçlere de sahip olmaktadır. Bu da sömürgeciliğin, kullanılması kolay, etkisi yüksek ve maliyeti düşük olan bir yöntemidir. ABD amacına ulaşmak için hâkimiyeti altında olan medyanın göz ardı edilemeyecek kadar büyük gücünden yararlanmaktadır. Hedefinde olan ülke liderlerini ve/veya o ülkelerde önde gelen grupları halkın gözünde farklı göstererek psikolojik açıdan görülmez bir etki uygulamaktadır. Psikolojik savaşın beş taktik hedefi vardır:²³

- Toplumda itaat duygusunu arttırmak.
- Uluslararası kamuoyunu yanıltmak.
- Halkla yönetim arasını açmak.
- Komutanları yanıltmak.
- Kültür değişimini sağlamak.

Psikolojik Savaşın kullandığı silâhlar; yıkıcı fikirler, zararlı duygular, kötü alışkanlıklardır.²⁴ Psikolojik Savaş kavramı, Çinli bir komutan olan Sun Tzu tarafından, ilk kez M.Ö. 500 yılındayayınlanan "Harp Sanatı" adlı eserinde ile getirilmiştir. Eserde savaşın, her zaman açıktan olmayacağı, bazen gizli ve örtülü de olabileceği düşüncesi savunulmuştur. Yöntem olarak da gizli, hileli ve yanıltıcı

²²Sait Yılmaz, **21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, Alfa Yay. s. 152

²³Nevzat Tarhan, **Psikolojik Savaş, Gri Propaganda**, Timaş Yay. 2013, İstanbul, s.9, <http://www.belgeler.com/blg/2gfw/psikolojik-savas-nevzat-tarhan>, (16.02.2013)

²⁴Rabi Baştürk, **Psikolojik Harp ve Kültür Savaşları**, IQ Kültü-Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s.106

taktikler kullanılabilir. Psikolojik savaş, gizli, hasmını yanıltmayı amaçlayan ve en az masrafla en çok zararı oluşturan, en etkili sonuca en kısa yoldan ulaşabilmeyi sağlayan bir yöntemdir. Bu bakımdan, psikolojik savaşın tarihi de en az askeri savaş tarihi kadar eskidir. Savaş Sanatı adlı bir eser kaleme alan Ünlü Çinli Bilge Sun Tzu, günümüzden 2500 yıl kadar önce askeri harekâtların belli bir şekli olmadığını ve hileyle yürütüldüğünü, hile ve strateji olmaksızın hasmını denetim altına almanın mümkün olmadığını; hilenin düşmanı yenmek için, doğruluğun ise bir grubu yönetmek için gerekli olduğu düşüncesini savunmuştur.²⁵

Egemen olma duygusu evrensel bir duygudur ve insan psikolojisinde bu duygu hep var olmuştur. Kontrolü elinde tutmak isteyenler her şekilde bu duyguyu devam ettirmeye çalışmışlardır. Örneğin, Berlin Duvarı, iki sistem arasındaki psikolojik sınırın somut bir sembolüydü. Kapitalist dünya, psikolojik savaş yöntemlerini, Soğuk Savaş döneminde uygulamaya çalıştı. Böylece sosyalist halkın; düşünce, inanış ve hayat görüşlerini kısmen de olsa kendine yakın hale getirdi. Bunun sonucunda da Berlin Duvarı yıkıldı. Kapitalist Batı ülkeleri, psikolojik savaş ile olması gerekenden daha az kan dökülerek belli bir oranda hedefe ulaşmış oldu. Artık büyük ordularla yapılan savaşların yerine, etkili propaganda yöntemleri ile yürütülen, tasarlanmış, planlı bir bilgi savaşı varlığını sürdürmektedir. Matbaanın bulunmasıyla birlikte psikolojik savaşta amaçlar farklılaştı ve dolayısıyla yakıp yıkmaya ve öldürmeye ulaşılan hedefler, bundan böyle basın yolu ile elde edilmeye başlandı.²⁶

Yazılı propagandayı en iyi kullanan lider, Hitler'di. Savaş öncesi evlenen her çifte, "Kavgam" isimli kitabını hediye ediyordu. Beş milyon adet basılıp dağıtıldığı söylenen bu kitapla halk, Alman ırkının üstün olduğuna, üstün olana güçlünün hâkim olabilmesi için zayıf olanı yok etmesi gerektiğine inandırıldı. Bu fikirde argüman olarak Darwin'in biyolojideki "ırkların üstünlüğü tezi"²⁷ kullanıldı. Hitler, Nazizm doktrinini geliştirerek halkını savaşa hazırladı. II. Dünya Savaşı'nda psikolojik savaş

²⁵Ayrıntılı bilgi için bkz: Sun Tzu, **Savaş Sanatı**, Çev. Sibel Özbudun-Zeynep Ataman, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, s. 12, s.65, ve Sun Tzu, **Savaş Sanatı**, çev: Adil DEMİR, http://ulkunet.com/UcuncuSayfa/Sun-tzu-savas-sanati_6120.pdf, (24.05.2013)

²⁶Tarhan, s.3

²⁷İrkların üstünlüğü tezi: Güçlü olanın zayıf olanı yok etmesi.

tekniklerini yoğun olarak kullanan Hitler'in psikolojik savaş birimi vardı ve bu birim psikologlardan, psikiyatristlerden, bilim adamlarından ve uzmanlardan oluşuyordu. Kendi fikirlerinde olmayanlardan hedef seçilenlere yönelik yalan ve iftira kampanyası başlatıyorlardı. Bu yalanları radyo, televizyon veya el ilanları dağıtarak yayıyorlar ve karşı tarafı etkisiz hale getirmeye çalışıyorlardı. Hitler'in Psikolojik savaş biriminin elemanlarından olan Milli Eğitim ve Propaganda Bakanı Dr. J. Göbbels'in, psikolojik savaş yöntemlerini anlattığı birçok demecinde şu ifadeyi kullanması bunun en büyük kanıtıdır: "Yalan söyleyin, mutlaka inanan çıkar." Hitler'in yanı sıra Stalin de psikolojik savaşa önem vermişti. Muhaliflerini yalan, iftira, hakaret ile susturmaya çalışmış, muhalif kişileri akıl hastanesine koyup deli ilan ediyordu.²⁸

Bir başka açıdan bakıldığında, psikolojik savaş yöntemlerinin kullanım alanı olarak 11 Eylül 2001 saldırıları da örnek gösterilebilir. Bu saldırıların senaryosunu tartışanlar şu tezi savunuyorlardı: "Dünyaya egemen olmak isteyen derin güçler, radikal grupları kullanarak kontrollü bir gerilim stratejisi ile ipleri ellerine almak istediler. Dolayısıyla sahip oldukları 700 milyar dolarlık silah sanayi potansiyeli harekete geçirilmeli ve buna aykırı davranışların kafası ezilmeliydi." Savunulan bu teze göre amaç; hedef ülkelerde kaos veya savaş ortamı yaratarak bu ülkelerde silah satışını gerçekleştirmektir.²⁹

Psikolojik savaşın saldırı ve savunma silahı; propaganda, eğitim ve provokasyon, cephanesi ise; söz, yazı, resim, broşür ya da e-posta şeklindeki bilgilerdir. Psikolojik harekâtı Soğuk Savaş döneminde yaygın olarak kullanan Sovyetler Birliği'nin kendi toplumuyla birlikte diğer ülke toplumlarının karar alma konumundaki kadrolarını etkileyebilmek için alanında uzman beş yüz bin kişiyi psikolojik harekât kadrolarında istihdam ettiği bilinmektedir.³⁰

²⁸Erkan Arkut, "Hitler'in kullandığı psikolojik savaş yöntemleri", **Milliyet**, Ekim 2012, <http://blog.milliyet.com.tr/hitler-in-kullandigi-psikolojik-savas-yontemleri/Blog/?BlogNo=384319>, (04.02.2013)

²⁹Tarhan , s.7

³⁰ Yılmaz, s.153

1.2.2. Kontrol Altında Gerginlik Yaratma

Gücü elinde bulunduran devletler, zayıf devletler üzerinde farklı bir strateji uygularlar. Zayıf devleti kendi istediği ekonomik ya da siyasal noktaya getirmek için o ülke ya da ülkelerde iç karışıklık yaratırlar. Bunu yaparken de terörü araç olarak kullanırlar. Ülkede halkın huzurunu bozarak ve halka ümitsizlik ve korku duygularını aşilayarak ülkeyi kendi sahalalarına ya da istedikleri noktaya çekerler.

Batılı kapitalist ülkeler, zayıf ülkelerigörmek istedikleri noktaya getirmek amacıyla, bu ülkelere karşı uyguladıkları her alandaki ilişkileri soğutma(germe) stratejisi kullanırlar. Zayıf devletin alternatif çıkış yolu yoksa ve ABD de o devleti gözden çıkarabiliyorsa ancak o zaman “kontrollü gerginlik” bir netice verebilir.³¹

Psikolojik Savaşın genel olarak amacı; hedef alınan toplumlarda taraftar bulmak için propaganda yapmak ve karşıt görüşleri çürütmek için de antipropaganda faaliyetleri uygulamaktır.³²

1.2.3. Asimetrik Savaş

Asimetrik savaş, kavram olarak özellikle 11 Eylül terör olaylarıyla birlikte daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Asimetrik savaş, farklı şekillerde tarif ediliyor olsa da kısaca, “daha zayıf bir ordunun veya topluluğun daha güçlü bir orduya karşı yürüttüğü rastgele ya da belirsiz mücadelesi” olarak tanımlanabilir.Asimetrik savaş dendiğinde,³³

- Tarafların nicelik bakımından büyük ölçüde eşitsizliği veya,
- Teknolojik olarak, yani nitelik açısından tarafların eşitsizliğinin söz konusu olduğu,
- Taraflardan birinin yeri belliyken, diğerinin yerinin belli olmadığı (cephesi olmayan savaş) ve zayıf tarafın hangi vasıtalarla vuracağını önceden kestirilemediği,

³¹ Hasan Şafak, **Büyük Ortadoğu Projesi, İsrail’in İmparatorluk Planı**, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 58

³² Ahmet Çeşme, **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü Psikolojik Harekat ve PKK**, IQ Kültür Sanat ve Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.97

³³Ali Külebi, “Asimetrik Savaş Kavramı ve Tehditler”, <http://www.inadina.com/inadeski/sayi156/yazi9.htm> , (12.03.2013)

- Tarafların birinin nitelik veya niceliksel eksikliğinden dolayı savaş hukukuna uygun davranmadığı,
- Taraflardan birinin diğerinin zayıf noktasına yukarıdaki tanımlamalardan doğan unsurlar nedeniyle veya bunların birini veya birkaçını göz önüne alarak saldırdığı,
- Taraflar arasında simetrik ve eşitlik durumunun eksik olması veya ortadan kalkması durumunda ortaya çıkan, topyekûn ve düşük yoğunluklu olarak tanımlanan klasik savaş yöntemlerinin dışındaki mücadele türleri anlaşılır.

Asimetrik tehdit, terminoloji olarak 1990'lı yılların ikinci yarısında ABD ve İngiltere tarafından ortaya atılmıştır. Günümüzün alışık olunmayan tehditlerini tanımlamak için kullanılan ve sahip olduğu esneklik nedeniyle önümüzdeki dönemlerde içerik olarak değişikliklere uğraması ihtimali öngörülen bir kavramdır. Asimetrik tehdit unsurları, hedef toplulukların zayıf yönlerini kullanırlar. Hükümetlerin gücünü zayıflatmak, ittifakları ve ortaklıkları bozmak ve demokratik sürece desteği azaltmak gibi amaçlarla hareket ederler. Asimetrik tehdit unsurları tarafından kullanılan araçlar şunlardır: ³⁴

- İnsansız hava araçları
- Elektronik harp sistemleri
- Psikolojik harekât araçları
- Kitle imha silahları
- Terörizm
- Bilgi sistemleri

Günümüze kadar zayıf devletler güçlü olan devletlere karşı meydan okumak amacıyla teknolojiyi, şaşırtma yöntemlerini ve yenilikçi taktikleri kullanmaktadırlar. ABD eski Savunma Bakanı William Cohen, “asimetrik zorlukları” ve “asimetrik yöntemleri” gelecekteki tehditlerin bir bileşeni olarak tanımlamıştır. ³⁵

³⁴Hakan Arısüt, “Kapsama Alanı Genişleyen Bir Trend: Asimetrik Tehdit”, **21.yy Türkiye Enstitüsü**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2011/06/01/6199/kapsama-alani-genisleyen-bir-trend-asimetrik-tehdit> ,(19.04.2013)

³⁵Michael Rubin, “Asimetrik Tehdit Kavramı ve Uluslararası Güvenliğe Yansımaları”, s.2, http://www.vizyon21yy.com/documan/Genel_Konular/Milli%20Guvencilik/Strateji/Asimetrik_Tehdit_Kavrami_ve_Uluslarasi_Guvenlige_Yansimalari.pdf, (15.03.2013)

Bu strateji aynı zamanda ABD'nin hiçbir savaş kuralına uymaksızın zayıf ülke topraklarına harekât düzenleyebilmesi anlamına da gelmektedir. Asimetrik Savaş'ın ABD gibi güçlü devletler için avantajları şunlardır: Birincisi, ABD "terör" olarak tanımladığı hareketlere karşı "orantısız kuvvet" kullanabilecektir. İkincisi, herhangi bir devletin topraklarına "terör" bahanesiyle askeri müdahale edebilecektir. Üçüncüsü, aynı bahane ile ayırt etmeksizin askeri ve sivil tesislere nokta operasyonu yapabilecektir.³⁶

1.3. BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ'NİN TARİHİ

1.3.1. Soğuk Savaş, Yeni Dünya Düzeni ve Küreselleşme

II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından dünya ABD ve SSCB'nin önderliğini yaptığı iki kampa bölünmüştü. Bu savaş sonrası döneme klasik Uluslararası İlişkiler literatüründe "Soğuk Savaş" dönemi denir. İki kutba ayrılmanın temelini 1917 Ekim Devrimi'ne dayandırmak mümkün; çünkü bu süreçle birlikte dünyada birçok devlette olduğu gibi Batı toplumlarında da Sovyetler Birliği'ne yönelik ciddi anlamda bir güvensizlik ortaya çıkmıştı ve bu güvensizlikler II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra yaşanan gelişmelerle, ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerle Sovyetler Birliği'nin ilişkilerini gerginleştirmişti. Savaş sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu sistemde ABD ve SSCB önderliğindeki her iki blok da aralarındaki çatışmaya ideolojik bir çatışma görüntüsü vermeye çalışmıştı. ABD dünyanın savunmasını üstlenmeyi amaçlarken, Sovyetler Birliği de o dönem terminolojisiyle Üçüncü Dünya ülkeleri olarak adlandırılan devletlerin bağımsızlık mücadelelerinden yararlanarak kendi hegemonyasını, siyasal ve ekonomik etkisini yaymaya çalışmıştı.³⁷

"Küresel" kavramının İngiliz dilinde bir geçmişi olsa da küreselleşme ve onunla ilgili kavramlar çoğunlukla ekonomik açıdan 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Medya ve kültürel çalışmalarda küreselleşmeye yakın anlamda kullanılan "küresel köy" vurgusunu Marshall McLuhan "Understanding

³⁶ Şafak, s.59

³⁷ Mehmet Alaca, "Keşmir Meselesi'nin Anatomisi", **Politika Dergisi**, 2011, <http://politikadergisi.com/okur-makale/kesmir-meselesinin-anatomisi>, (18.02.2013)

Media”³⁸ adlı eserinde ileri sürmüştür. Sosyolojide ise ilk kez “küreselleşme” kavramını Roland Robertson 1985’te yayımladığı bir makalede³⁹ gündeme getirmiştir.

Küreselleşme kavramının yanı sıra birçok kavram da birbiriyle ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Yeni dünya düzeni, neo-liberalizm, yerelleşme ve post modernizm kavramlarını birbirinden ayrı düşünmemek gerekir. Bu kavramlar kapitalizm ile ilişkilidirler ve ancak kapitalizm bağlamında açıklanabilirler. Dolayısıyla küreselleşme, kapitalizmin günümüzdeki görünümünü ifade eder. Yani küreselleşme kapitalizmin dünyaya yayılması, dünyayı kuşatmasıdır, denilebilir.⁴⁰

Ortadoğu topraklarında⁴¹ kurulması planlanan yeni düzenin zemini önceden hazırlanmıştı. Şöyle ki, 29 Temmuz 1921 yılında kurulan CFR (Council on Foreign Relations: Amerikan Dış İlişkiler Konseyi), “Yeni Dünya Düzeni”nin temelini oluşturmaktadır. Burada amaç; seçkin ve zengin zümrenin dünyaya egemenlik kurmasıdır. Dolayısıyla, özgürlük, medeniyet, milliyet gibi kavramlar bu zümre için bir anlam ifade etmemektedir. Aksine, insan hakları ve demokrasi gibi kavramlarla halkı köleleştirmek amaçlanmıştır.

Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından küreselleşme, yeni dünya düzeninin aracı haline gelmiştir. Böylece Başkan Wilson’un I. Dünya Savaşı’na girmek için

³⁸Marshall McLuhan, “Understanding Media, The Extensions of Man”, London and New York, <http://beforebefore.net/80f/s11/media/mcluhan.pdf>, (05.03.2013)

³⁹Roland Robertson, “The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization”, Scholars Press, Chico, 1985

⁴⁰Sezgin Kızılcılık, **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**, Anı yay. Eylül 2001, s.3-4

⁴¹Davut Dursun, “Ortadoğu Neresi? Sübjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi”, http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=yazdir_makale&no=7, (23.04.2013), Şadiye Deniz, “The Deconstruction of Redesign of Middle East: An Analysis on Greater Middle East Project”, **The Journal of International Social Research**. (Ortadoğu’nun Yeniden İnşasının Yapıbozumu: Büyük Ortadoğu Projesi Üzerine Bir Analiz, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**), Cilt: 5, Sayı: 20, 2012, s.169-170, <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=91e51106-b920-47e9-b139-c4c9981f048f%40sessionmgr15&vid=2&hid=16>, (17.02.2013), Serdar Sakin ve Can Deveci, “Ortadoğu Kavramı ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme”, **History Studies**, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı/ Relationships of the USA and The Great Middle East Special Issue, 2011, http://www.historystudies.net/Makaleler/180246529_16-Serdar%20Sakin.pdf, (23.07.2013)

Amerikan halkını ikna etmekte kullandığı argümanlar (demokrasi, özgürlükler, piyasa ekonomisi ve temel insan hakları) bütün dünyaya yayılmış olacaktır.⁴²

1.3.2. Sykes - Picot Anlaşması

I. Dünya Savaşı sırasında, 29 Nisan 1916'da Kut'ül Ammare Kuşatması⁴³ sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun 6. Ordusu tarafından İngiliz kuvvetlerinin bozguna uğratılmasından 17 gün sonra, 16 Mayıs 1916 tarihinde, İngiltere ve Fransa arasında yapılan Sykes-Picot Anlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Orta Doğu topraklarının paylaşılması hedeflenmiştir. 1915'te Arabistan Yarımadası'nı ele geçiren İngiltere, Osmanlı'ya karşı ayaklanan Mekke'li Şerif Hüseyin'i destekleyerek Irak ve Filistin toprakları üzerinde kendisine bağımlı bir Arap devleti kurmayı planlamıştı. Mekke Şerifi Hüseyin ile Mısır'daki İngiliz Yüksek Komutanı McMahon arasında gizli bir anlaşma imzalanmıştır. Fransa bu anlaşmaya karşı çıkıp İngiltere'ye baskı yaparak yeni bir antlaşma yapılmasını istemiştir. Rusya'nın onayı ile imzalanan bu antlaşmaya göre,⁴⁴

- Rusya'ya, Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis ile Güneydoğu Anadolu'nun bir kısmı, Fransa'ya, Doğu Akdeniz bölgesi, Adana, Antep, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Musul ile Suriye kıyıları,
- İngiltere'ye Hayfa ve Akka limanları, Bağdat ile Basra ve Güney Mezopotamya verilecektir.
- Fransa ile İngiltere'nin elde ettiği topraklarda Arap devletleri konfederasyonu veya Fransız ve İngiliz denetiminde tek bir Arap devleti kurulacak,

⁴²Kemal Evcioğlu, **Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Ortadoğu Projesi**, Umay yay. 2007, s.48

⁴³Kut'ül Ammare Kuşatması (7 Aralık 1915 - 29 Nisan 1916), İngiliz kuvvetleri ve müttefikleri ile Osmanlı kuvvetleri arasında geçen I. Dünya Savaşı'nın temelini oluşturan savaşıardan biri olarak tanımlanmaktadır. I. Kut Muharebesi olarak da bilinir. Dicle Nehri kıyısında Kut'ül Ammare şehri yakınlarında konuşlanmış İngiliz ve müttefiklerinin kuşatılmasıyla başlamış, kasabanın Osmanlı Ordusu tarafından ele geçirilmesi ve İngiliz birliklerinin tamamının esir alınmasıyla sona ermiştir. bkz: Kut'ül Ammare Kuşatması, <http://www.timeturk.com/tr/2012/04/29/kutul.html>, (15.06.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Kut'%C3%BCI_Ammare_Ku'%C5%9Fatmas%C4%B1, (14.03.2013),

⁴⁴Sykes-Picot Anlaşması, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sykes-Picot_Anla'%C5%9Fmas%C4%B1, (16.03.2013)

- İskenderun serbest liman olacak,
- Filistin'de, kutsal yerleşim yeri olması nedeniyle bir uluslararası yönetim kurulacaktır.

Ortadoğu topraklarının paylaşılmasını öngören bu anlaşmanın temeli aslında 1915 yılında İngiltere tarafından hazırlanan Bunsen Raporu'na dayanmaktadır. Bu rapor, Ortadoğu'nun savaş sonrası nasıl bir şekil alacağına dair çeşitli planları içermektedir. 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik Devrimi'nden sonra Rusya antlaşmadan vazgeçmiş, Lenin gizli olan bu anlaşmayı dünya kamuoyuna açıklamıştır. Fakat İngiltere ve Fransa Ortadoğu topraklarından hiçbir zaman vazgeçmediler. İngiltere bu coğrafyada iki büyük hamlede bulunmuştur: ilk olarak Mekke Şerifi Hüseyin'i 1916 yılında Osmanlı'ya karşı ayaklandırmış ve Osmanlı ordusunun bu ayaklanma sebebiyle Filistin cephesinde büyük darbe almasına sebep olmuştur. İkinci olarak, Britanya Dışişleri Bakanı Arthur James Balfou tarafından Dünya Siyonist Federasyonu başkanı Baron Rotschild'a, Filistin'de Yahudiler için bir yurt kurulmasını destekleyen bir mektup gönderilmiştir. Suriye, Sykes-Picot'a göre hâkimiyeti altında olması öngörülen Fransa tarafından parçalanarak 6 devlete ayrılmıştır. Daha sonra bu devletlerin bir kaçı Suriye'ye bağlanmış olsa da Ortadoğu'da parçalanmalar hızla gerçekleşmiş ve bu parçalanmalar hâlâ devam etmektedir.⁴⁵

1.3.3. 11 Eylül ve BOP

19 Arap terörist tarafından kaçırıldığı iddia edilen 4 uçaktan ikisinin New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kulelerini vurmasıyla, 11 Eylül 2001 tarihinde yıllardır planlanmakta olan BOP'un (veya Büyük İsrail Projesi'nin) tetiğine basılmış oldu.⁴⁶

Saldırı, dünya medyası tarafından "medeniyetler çatışması" olarak yorumlandı. ABD Başkanı George W. Bush, saldırının ardından Afganistan ve Irak'ı

⁴⁵“Sykes - Picot Anlaşması'nın Kanlı Mirası Orta Doğu'ya”,

<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/58757.aspx>, (16.09.2013), Taner Akçam, “1916 Sykes Picot Düzeni Sona Eerken Barış ve Adalet Üzerine”, <http://yesilgazete.org/blog/2013/04/01/1916-sykes-picot-duzeni-sona-ererken-baris-ve-adalet-uzerine-taner-akcam/>, (25.10.2013)

⁴⁶ Ümit Sayın, **Küresel Terörün Perde Arkası: Gizli Örgütler, 11 Eylül ve Büyük Ortadoğu Projesi, Pentagon'un Yayınladığı Görüntülerin Cevapları**, Neden Kitap Yay., Kasım 2006, s.11

işgal etti. “Terörizmle Savaş Kampanyası” başlattı ve bu kampanya ile NATO'nun 5. maddesini⁴⁷ uygulamaya koydu. Bu kampanyada ABD'ye başta Birleşik Krallık olmak üzere birçok ülke destek oldu. 11 Eylül saldırıları sonucunda, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerde Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarında büyük artış görüldü.⁴⁸ Yüzbinlerce insan öldü. 11 Eylül, küresel terörizmin zirveye ulaştığı bir olay olarak tarihe geçti. Çünkü uygulanıyormuş gibi gösterilen sözde insan hakları ve Uluslararası Hukuk kuralları artık geçerliliğini kaybetmiş, tüm dünyada artık hukuk değil, faşist ve zorba yöntemler daha görünür hale gelmeye başlamıştı. Böylece 11 Eylül saldırılarının ardından Yeni Haçlı Seferleri, Büyük Ortadoğu Projesi ve Medeniyetler Çatışması başlıkları altında yönetilen kaotik sürecin içine çekilen ülkelerin sayısı giderek artmaya başladı.

1990'lı yıllarda iki kutuplu dünyanın ortadan kalkması ve AB ülkeleri arasında imzalanan Maastricht Antlaşması ile ODGP (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası) oluşturma yönünde adım atılarak, dış politikada etkinlik sağlama çabası, AB'nin Ortadoğu politikasında daha aktif rol oynama yönünde ilerlemesini de beraberinde getirmiştir. Bu ortamda, Ortadoğu'nun Avrupa kıtasına olan coğrafi yakınlığı, zengin jeo-ekonomik kaynaklara sahip olması ve Avrupa'nın enerji ihtiyacının önemli bir bölümünün bölgeden karşılanması, bölgede yaşanan herhangi bir sorunun ilk ve doğrudan etkisinin ABD'den daha çok AB ülkelerini etkilemesi ve ABD'deki gibi etkin bir Yahudi lobisinin Avrupa ülkelerinde bulunmaması, AB'nin bölge sorunlarına ABD'den daha tarafsız yaklaşmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Soğuk Savaş'ın ortadan kalkmasıyla Rusya'nın uluslararası alanda zayıflaması

⁴⁷ NATO, 4 Nisan 1949'da Washington Antlaşması ile kurulan NATO bir kolektif savunma örgütü olarak bilinmektedir. Kurucu antlaşmanın özellikle üçüncü, dördüncü ve beşinci maddeleri önemlidir. Bu maddelerle üye ülkeler, ortak savunma için yeteneklerini geliştirmeye, herhangi bir üyenin toprak bütünlüğü, siyasî bağımsızlık ve güvenliği tehlikede olduğunda bir araya gelmeyi ve herhangi birine saldırıldığında bu saldırıya hepsine karşı yapılmış bir saldırı olarak kabul etmeyi taahhüt etmişlerdir. NATO, **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/nato-tarihce.tr.mfa>, (18.03.2013),

⁴⁸ İrfan Polat, “11 Eylül Terör Saldırıları ve ABD'nin Afganistan Müdahalesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, <http://eprints.sdu.edu.tr/360/1/TS00521.pdf>, (19.06.2013), 11 Eylül saldırıları, http://tr.wikipedia.org/wiki/11_Eyl%C3%BC1_sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1, (18.04.2013)

sonucu ABD'nin tek süper güç olarak dünya politikasına egemen olma çabası nedeniyle ABD'nin etkin olduğu, özellikle Ortadoğu gibi stratejik bir bölgede ABD'ye rağmen politika üretmenin imkânsızlığını kabul eden ve bundan maksimum yarar sağlamayı amaçlayan AB, ürettiği politikaların temelde ABD politikalarının tamamlayıcısı olmasına dikkat etmiştir.⁴⁹

11 Eylül'den bu yana ABD önderliğindeki Batı'nın asıl hedefinin Ortadoğu ve İslam coğrafyası olduğu, gün geçtikçe daha net olarak ortaya çıkmaktadır. BOP; bu hedefin projelendirilmiş halidir. Ortadoğu'ya "demokrasi" adı altında getirilmek istenen aslında kimin "efendi" olduğunun bir kez daha ve yeniden tanımlanmasıdır. Büyük Ortadoğu Projesi'ne sadece ABD plâni demek bile yanlış olabilir. Çünkü bu proje, gerçekte bir ülke ile sınırlı olmayan ve uluslararası sisteme hâkim olan güçlerin Ortadoğu'ya yansımaları olarak gözükmektedir.⁵⁰

11 Eylül, Medeniyetler Çatışması'nın hayata geçmesi için bir milat olmuştur, denilebilir. Bu yeni dönemin alt yapısı, uygarlıklar çatışmasının mimarlarından Samuel Huntington ve Arnold Toynbee tarafından hazırlanmış, neo-conlar (yeni muhafazakarlar) tarafından da uygulamaya konulmuştur.⁵¹

1.4.DÜNYA'YI YÖNETEN GİZLİ GÜÇLER

Yeni Dünya Düzeni'ni şekillendiren iki temel dev güç vardır. Bunlardan birisi Yahudi Lobisi ve tekellerinin kurduğu gizli cemiyetler, diğeri ise WASP adı verilen beyaz, Anglo Sakson, Protestan azınlığın kurduğu gizli cemiyetlerdir. ABD'de tüm güç ve medya bu gizli cemiyetler tarafından şekillendirilmektedir. Yahudilerin de içinde yer aldıkları CFR(Council on Foreign Relations), Bilderberg gizli örgütü ve Trilateral Komisyon bu cemiyetlerin temelini oluşturur. Bu güçler tamamen parayı ve çokuluslu şirketleri, kapitalizmin tüm yöntemlerini kullanarak dünyadaki ulusları

⁴⁹Erkun Arık, **Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası ve Ortadoğu Politikasında Türkiye'nin Önemi**, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, <http://acikarsiv.atilim.edu.tr/eng/browse/311/371142.pdf?show>, (24.04.2013)

⁵⁰Akar , s.39

⁵¹Evcioğlu, s.91

kayıtsız şartsız sömürmeyi planlamaktadırlar. Ayrıca Öjenik⁵² (Eugenics) adlı ideolojiyi de tüm dünyaya hâkim kılmak istemektedirler. Bu ideolojiye göre, Anglo Sakson ve Yahudi ırkları üstün ve ari ırklardır, dünyadaki nüfus ise herkesi beslemeyecek kadar fazladır. Bu nedenle popülasyonun ve dünyadaki nüfusun çeşitli yöntemlerle azaltılması, doğal kaynakların da bu üstün ırk tarafından kullanılmasını planlanmaktadır.⁵³ İdeolojinin temel hedefi tüm dünyaya hâkim olmak ve Anglo Sakson ve Yahudi ırkları dışındaki tüm ırkları yok etmektir.

Yeni Dünya Düzeni sisteminin şekillendirilmesinde önemli rol oynayan bazı gizli örgütler mevcuttur. Gizli Dünya Devleti'nin Amerika'daki örgütlerinden biri de Bohemian Grove (Bohemian Kulübü-BG)' dir. BG, 1880'lerde California'da kurulmuş bir cemiyettir. Üyeleri, törenleri ve faaliyetleri çok gizli tutulur. Her şehirde tapınakları vardır. Sembolleri Baykuş'tur. ABD'deki Yahudi lobisinin en önemli isimlerinden olan ve ABD'nin eski Dışişleri bakanı Kissinger bu cemiyetin üyesidir. Eski başkan Ronald Reagan da bu cemiyetin üyeleri arasında yer alıyordu. Bohemian Grove üyelerinin ünlülerinden bazıları şunlardır: Dwight David Eisenhower (ABD baskani), Herman Wouk, Robert Kennedy (ABD Baskan adayı), Johson (ABD Baskani), Richard Nixon (ABD Baskani), Gerald Ford (ABD Baskani), Ronald Reagen (ABD Baskani), Bill Clinton (ABD Baskani), Nelson Rockefeller, David Rockefeller, Henry Kissenger, Edgar Kaiser (Kaiser Industries baskani), Henry Morgan (J.P. Morgan Sirketi), Charles Morgan (J.P. Morgan Sirketi), Neil Armstrong (Ay'dan döndükten sonra katılmıştır.)⁵⁴

⁵²Öjenik, ilk kullanımı Eflatun'a kadar gitse de, modern anlamıyla ilk olarak Sir Francis Galton tarafından ortaya atılmış, sağlıklı ceninleri ayırıp, sağlıklı ceninler yetiştirmenin yollarını arayan, bilimselliği tartışmalı bir toplumsal akım veya toplumsal felsefedir. <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96jenik>, (15.04.2013). Öjeni kuramını ortaya atan kişiler, Darwinistler'di. İngiltere'deki öjeni akımının başını, Charles Darwin'in kuzeni Francis Galton ve oğlu Leonard Darwin çekiyordu. Bu bakımdan öjeni fikri, Darwinizm'in doğal bir sonucu olarak ortaya çıktı. Nitekim öjeni kavramını savunan yayınlarda bu gerçek özellikle vurgulanıyor, "Öjeni, insanın kendi evrimini kendisinin yönlendirmesidir" deniyordu. <http://www.evrimsiklopedisi.com/oo.html>, (15.04.2013)

⁵³ Sayın, s.38-40

⁵⁴ "Dünyayı Yöneten Gizli Örgütler: Bohemian Grove", Ekim 2012, <http://www.yenidunyaduzeni.net/bohemian-grove.html>, (11.01.2013)

1.4.1. BOP 'un Düşünsel Temelleri

Çoğu tarihçi ve siyaset bilimciye göre BOP 'un yaratıcısı, Yahudi asıllı tarihçi Bernard Lewis'tir. Lewis, 1916 yılında İngiltere'de dünyaya gelmiş ve yaşamının büyük bir kısmını İngiltere'de geçirmiştir. ABD'de Princeton Üniversitesi'nde Ortadoğu konusunda dersler verdikten sonra emekliye ayrılmış, yıllarca İsrail - ABD ve İngiltere arasında çalışmalarına devam etmiştir. Lewis'e göre Amerikan halkı için; "ABD, Vaat Edilmiş Toprak", Amerikan halkının kendisi ise "Tanrı Tarafından Seçilmiş Üstün Bir Halktır". Bu nedenle; vaat edilen topraklarda yaşayan bu üstün halk dünyayı yönetmelidir. Bu yönetimi de kendi çıkarları için uygun bölgelerden başlayarak sağlamalıdır. Bu bölgelerin başında da Ortadoğu gelmektedir. Çünkü ABD için gerekli enerji kaynakları ve bu enerji kaynaklarına sahip, yönetilebilecek, diktatör rejimler bu bölgede yer almaktadır. Bernard Lewis'in bu görüşleri BOP'un temellerini oluşturmuştur.⁵⁵

Lewis'e göre Ortadoğu devletleri 3'e ayrılmaktadır. Bunlar;

- Ülke halkının ABD yanlısı olmasına rağmen yönetimleri anti Amerikancı olan devletler (Irak gibi),
- Ülke halkının ABD karşıtı olmasına rağmen yönetimleri Amerikancı olan devletler (Mısır ve Suudi Arabistan gibi),
- Hem ülke halkı hem de yönetimleri ABD yanlısı olan devletler (İsrail gibi).

ABD, Büyük Ortadoğu Projesi'ni uygulamaya koyarken, Samuel Huntington, Francis Fukuyama⁵⁶, Zbigniew Brzezinski⁵⁷ ve Bernard Lewis'in⁵⁸ ortaya attıkları

⁵⁵Deniz, s. 156

⁵⁶Yoshihiro Francis Fukuyama, 1952 yılında Şikago'da doğmuştur. Lisansını Cornell Üniversitesinde; doktorasını da Harvard Üniversitesinde yapmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığında Politika Planlama Dairesinde Ortadoğu uzmanı ve Genel Direktör Yardımcısı olarak çalışmıştır. 1981-1982 yıllarındaki Mısır-İsrail Görüşmelerine ABD heyeti üyesi olarak katılmıştır. 1990 sonrasının diğer "star" siyaset bilimcilerinden biri olan Huntington'la birlikte bir süre The Journal of Democracy Dergisinin editörlüğünü yapmıştır. Şu an her ikisi de derginin yayın kurulundadır. Fukuyama, 2005 yılının Temmuz ayı itibarıyla Johns Hopkins Üniversitesinde uluslararası iktisat politikası öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve The American Interest Dergisinin yayın kurulu başkanlığını yürütmektedir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Francis_Fukuyama, (15.03.2013), <https://fukuyama.stanford.edu/>, (12.03.2013), <http://www.politikadergisi.com/makale/francis-fukuyama-ve-tarihin-sonu>, (13.03.2013)

tezlerden ilham almaktadır. Bu tezler irdelendiğinde; ABD'nin küresel boyuttaki amacı daha da netleşecektir.

1.4.2. Medeniyetler Çatışması

Medeniyetler Çatışması, Samuel Huntington tarafından işlenen, Soğuk Savaş sonrasına tekabül eden 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası ittifak ya da ihtilaflarda belirleyici olan unsurun;“politik ya da ekonomik ideolojiler”in değil, “medeniyetler”in olmaya başladığını ve 21. yüzyılda da bu trendin devam edeceğini ifade eden bir tezdır.⁵⁹

Huntington'un 1993 yılında Foreign Affairs'de yayınlanan “Medeniyetler Çatışması” adlı makalesi de, bir anlamda Soğuk Savaş Sonrası Dönemi başlatmıştır. Bunun en belirgin göstergesi, 11 Eylül saldırıları sonrası, insanların aklına ilk

⁵⁷Zbigniew Kazimierz Brzezinski (d. 28 Mart 1928 Varşova), Polonya kökenli ABD'li siyaset bilimci, devlet adamıdır. Dünyanın en önemli stratejistleri arasında ismi sayılan Brezezinski ABD'de 1977-1981 yılları arasında Jimmy Carter'ın Ulusal güvenlik yardımcılığını yaptı. Samuel Huntington'la birlikte çalışarak, 43 sayfalık gizli bir bülten yazdı. Bu bültende gelecek yönetimin 10 önemli dışve ulusal güvenlik politikası hedefi açıklanıyordu. Ağustos 2007'de Barack Obama'nın başkan adaylığını destekledi. Aynı yıl Eylül ayında ise Obama Brzezinski'yi “en seçkin düşünürlerimizden biri” olarak tanımladı.http://tr.wikipedia.org/wiki/Zbigniew_Brzezinski,(15.03.2013),

<http://csis.org/expert/zbigniew-brzezinski>, (14.03.2013)

⁵⁸Bernard Lewis (d. 31 Mayıs 1916, Londra, İngiltere), Amerikalı tarihçidir. Princeton Üniversitesi'nde profesördür. İslam tarihi ve İslam-Batı ilişkisi hakkında uzmanlaşmıştır. Ortadoğu hakkında uzmanlaşmış batılı uzmanlar arasında en çok okunan yazarlardandır. Yahudi kökenlidir ve George W. Bush'un danışmanlığını yapmıştır. http://tr.wikipedia.org/wiki/Bernard_Lewis, (15.03.2013),Bernard

Lewis, http://www.academia.edu/4646574/Bernard_Lewis_ve_Oryantalist_Gelenek_Bernard_Lewis_and_Orientalist_Tradition_OZGUR_ORAL, (16.03.2013), <http://www.msxllabs.org/forum/edebiyat-ww/20729-bernard-lewis.html>, (15.03.2013),

⁵⁹Haydar Gölbaşive Ayhan Dever. “Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Dinler Teorisi”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1, 2007, ss.53-66, <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archive/medeniyetler%20%C3%87at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1%20teorisi%20ve%20dinler%20%C3%87at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1%20%E2%80%9Ckendini%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftiren%20kehanet.pdf>, (23.05.2013), Medeniyetler Çatışması, http://tr.wikipedia.org/wiki/Medeniyetler_%C3%87at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1, (15.03.2013), Mehmet Selim Akiş, “Medeniyetler Çatışması”, <http://www.tmkvatolye.org/wp-content/uploads/2012/06/ozet-medeniyetler-catismasi.pdf>, (23.04.2013)

gelenin, Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" adlı tezi olmasıdır. Gerçi Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" tezinde savunduğu düşünceler, ondan birkaç yıl önce tarihçi Bernard Lewis'in yazılarında ve ondan daha önce de Arnold Toynbee tarafından yazılan "Medeniyetler Karşılaşması" adlı makalede yer almıştır. Arnold Toynbee'ye göre, kurulacak bu yeni rejim Protestan-Hıristiyan rejimidir ve Müslümanlar bu rejimi kurmaktan uzaktır. Medeniyetlerin çatışması tezini ilk olarak ortaya atan Arnold Toynbee'ye göre, 21 medeniyetten, günümüzde sadece 6 tanesi vardır. Huntington'a göre ise, günümüzde 7-8 medeniyet bulunmaktadır.

Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" tezinin ana fikrini şu sözleri özetlemektedir:

*"Benim faraziyem şudur ki, bu yeni dünyada, mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacaktır. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacaktır. Milli devletler, dünyadaki hadiselerin yine en güçlü aktörleri olacaktır; fakat, global politikanın asıl mücadelesi, farklı medeniyetlere mensup gruplar ve milletler arasında meydana gelecektir. Medeniyetlerin çatışması, global politikaya hakim olacaktır ve medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin muhabere hatlarını teşkil edecektir."*⁶⁰

1.4.3. Yeni Muhafazakârlık

Genellikle neo-conların 1960'ların toplumsal ayaklanmalarına bir tepki olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir ve ilk muhafazakârların aslında çok "muhafazakâr" olmadıkları düşüncesi savunulmaktadır. Bu akımın 1960 öncesinde Irving Kristol, Daniel Patrick Moynihan, Nathan Glazer ve Daniel Bell gibi önemli savunucuları da vardı.⁶¹

Thatcher, Reagan ve Kohl triosuyla simgelenen ve adına "Yeni Sağ" denilen akım, ekonomik olarak sınırsız serbestlikte bir piyasa düzeni fikrine sahipti ve muhafazakâr kültürel ve siyasal değerlerin bir araya gelmesiyle oluşuyordu.

⁶⁰ Samuel Huntington, "Medeniyetler Çatışması Mı?", **Foreign Affairs**, 1993, <http://www.foreignaffairs.com>

⁶¹ Grant Havers and Mark Wexler, "Is U.S. Neoconservatism Dead?", **Lsus**, <http://www.lsus.edu/Documents/Offices%20and%20Services/CommunityOutreach/JournalOfIdeology/IS%20U.S%20Neoconservatism%20Dead%20Haves%20and%20Wexler.pdf>, (12.05.2013)

Ekonomik kararlarda olabildiğince bencil ve çıkarıcı olması gerektiği şeklinde tanımlanan “Yeni Sağcı insan”, kültürel olarak da aile, din, mülkiyet gibi kalıcı muhafazakâr değerler üzerine inşa edilmiş bir zihniyet dünyasına davet ediliyordu. Bu çerçeve, her toplumun kendine özgü yerelliklerine göre değişik ayrıntılarla birbirinden ayrılmakla beraber, ana fikir bakımından aynıydı. Tüm ekonomik faaliyetler herhangi bir devlet müdahalesine uğramayan bir piyasa sistemi içinde yürütülmeli, devlet sadece güvenlik ve mülkiyet haklarının korunması için faaliyet göstermeli, bireyler kişisel çıkarlarını düşünürken sadece ailelerini ve ailelerin toplamından oluşan uluslarını dikkate almalı, bunların dışında sınıfsal ya da dayanışmacı herhangi bir ilişkiye asla girmemeliydi. Tüm bu yapıyı tamamlayan geleneksel dinsel inançlar ise ideolojik mimarinin temel dayanağını oluşturuyordu. Yani; Yeni Sağ proje dindar, milliyetçi ve ekonomik olarak da bencil bireylerden oluşan bir toplum yaratmayı amaçlıyordu. Reel Sosyalizmin de var olduğu bir dönemde ortaya çıktığı için de antikomünist vasfının çok belirgin olduğunu söylemek de mümkündür. Öte yandan 1960’larda açığa çıkan radikal, statüko karşıtı, özgürlükçü ve isyankâr enerjinin bastırılıp kurulu düzenin yeniden tesis edilmesi hamlesi olarak da adlandırılabilir.⁶²

Yahudi kökenli ABD’li akademisyen Leo Strauss’un geliştirdiği “siyaset felsefesi”, yeni muhafazakâr akımın en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Strauss, modernitenin ahlaki değerleri ve erdemi reddetmesi sebebiyle yeryüzünde iki tiranlık oluştuğunu ve iyi rejimlerin görevinin kötülere karşı mücadele etmek olduğunu vurgulamaktadır. Strauss’a göre Amerikan rejimi, var olan kötüler içinde en az kötü olanıydı. Yeni muhafazakârlık akımının oluşmasında rol oynayan bir diğer isim, “yıldız savaşları”nın fikir babası olan, askeri stratejist Albert Wohlsetter’dir. Wohlsetter, iki sistemin (kapitalizm ve sosyalizm) karşılıklı denge veya yumuşama politikalarına karşı çıkıyor ve stratejik bir askeri rekabet öneriyordu. Bugünkü ABD yönetimi içerisinde, Paul Wolfowitz, Donald Rumsfeld, Dick Cheney, Richard Perle gibi neo-conlar da yeni muhafazakâr akımın popüler isimleri arasındadır. Yeni muhafazakârlar birçok dili konuşabilen, entelektüel görünümlü, kendilerini demokrat

⁶²Uğur Demirhanlı, “Yeni Sağ’dan Yepyeni Sağ’a uzanan yol: Piyasa tahakkümü”, 16 Şubat 2013, http://www.birgun.net/forum_index.php?news_code=1361007513&year=2013&month=02&day=16, (22.04.2013)

olarak nitelendiren, çoğunluğu Yahudilerden oluşan bir gruptur. Neo-con görüşe göre Soğuk Savaş'ın ardından "haydut devletler" çoğalmış ve tehdit yayılarak küresel bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle ABD'nin küresel egemenliği önündeki engelleri, gerektiğinde zor kullanarak kaldırma siyaseti benimsenmiştir.⁶³

Yeni muhafazakârlar, Amerikan dış politikasında demokrasinin yayılması misyonu çerçevesinde özellikle 11 Eylül sonrası dönemde İslam dünyası üzerinde yoğunlaşmışlar, 2003 yılındaki Irak savaşı ve sonrasındaki süreçte Ortadoğu'nun demokratikleştirilmesi gerektiği fikrinin en önde gelen savunucuları olmuşlardır. 2010 yılının son günlerinde başlayan ve pek çok Arap ülkesini etkisi altına alarak bazı otoriter yönetimlerin devrilmesine neden olan demokratik ayaklanmalar ise, yarım kalan Ortadoğu'nun demokratikleştirilmesi sürecinin tamamlanması için uygun bir konjonktür ortaya çıkarmış, böylece demokrasinin yayılmasına ilişkin yeni muhafazakâr yaklaşım açısından bir dönüm noktası olmuştur. Ayaklanmaların Ortadoğu gibi demokrasi kültürünün oldukça zayıf olduğu bir bölgede hiçbir dış müdahale olmaksızın başlaması ise, Arap Baharı'nın başarıya ulaşması açısından ümit vaat etmekteydi. Bu nedenle yeni muhafazakârların Arap dünyasında yaşanan ayaklanmaları memnuniyetle karşılamaları ve Arap Baharı'nın bölgenin demokratikleşmesi ile sonuçlanacağı konusunda iyimser olmaları beklenmekteydi. Dolayısıyla yeni muhafazakârların bu gelişmeler karşısındaki tepkilerinin bu yönde olup olmadığının ayrı bir araştırmada analiz edilmesi gerekmektedir.

1.5.İNANÇ TEMELİNDE BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

Ortadoğu sahip olduğu doğal kaynaklarla ve stratejik önemiyle bilinen bir bölge olsa da aslında manevi açıdan büyük önem taşımaktadır. Birçok dinin şekillendiği ve aynı zamanda bir arada bulunduğu bölgedir. Bütün bunlara rağmen Ortadoğu, huzurun ve dinginliğin hiç yaşanmadığı, geçmişten günümüze kadar olan tarihsel süreçte sürekli kavganın egemen olduğu, barışın bir türlü tesis edilemediği bir coğrafyadır. Bunun, böyle olmasının en belirgin sebeplerinden birisi de; insanlığın hayrına olmak üzere gelen dinlerin, dini tam kavrayamamış kişiler ya da

⁶³Sait Yılmaz, **21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, Alfa Basım Yayım, 2006, s. 98-99

çıkar çevrelerince birbirlerine karşı bir nevi nifak tohumları gibi algılanıyor ve kullanılıyor olmasıdır.

Batı, İslam'ı şiddete yatkın ve saldırgan bir inanç olarak görme eğilimindedir. Zira İslam, Avrupa'yı çevreleyen bütün topraklarda hâkim inanç durumundadır. Çağımızda İsrail ile Arap komşuları arasındaki savaşın, Kuveyt işgalinin, Lübnan'daki iç savaşın, Irak ve İran arasındaki savaşın, İran Devrimi'nin, Irak, İran ve Türkiye'nin Kürt nüfusunda görülen şiddetin ve Batı Sahra çatışmasının bıraktığı izlenim, İslam ile şiddete dayalı siyasal değişim ve savaş sırasında kurulan algısal ilişkiyi daha da güçlendirmiştir.⁶⁴

Günümüzde Müslümanlar yeni bir Batı seferiyle daha karşı karşıyadır. Bu sefer, evrensel değerler ile insan hakları, siyasal özgürlük ve sivil toplum kuruluşlarının inşası adı altında yürütülmektedir. Günümüzde birçok Müslüman'a göre insan hakları, demokratikleşme ve Uluslararası Para Fonu (IMF), Batı'nın Müslüman âlemi ile Üçüncü Dünya'ya kendi düzenini dayatma çabasında kullandığı son araçlardır. Bu çaba şimdi evrensel değerler adına olsa da, bunun tercümesi aslında Batı çıkarlarıdır.⁶⁵

1.5.1. Arz-ı Mev'ud: Büyük İsrail Projesi, Vaat Edilmiş Topraklar

BOP adı ile bilinen Ortadoğu topraklarının paylaşılmasını hedef alan proje aynı zamanda Büyük İsrail Projesi olarak algılanmaktadır. Batı, İsrail topraklarında büyük bir imparatorluk kurmak istemektedir.

Vaat edilmiş topraklar, Museviliğe göre Yehova tarafından İsrailoğulları'na vaat edilmiş bölgedir. Yahudilik inancına göre Musa'nın Filistin'e girene kadar dolaşmış olduğu topraklardır. Tam sınırları belli olmamakla beraber, bugün İsrail topraklarını oluşturan bölgenin Vaat Edilmiş Topraklar olduğu inancı yaygındır.⁶⁶

⁶⁴Graham E. Fuller ve Ian O.Lesser, **Kuşatılanlar: İslam ve Batı'nın Jeopolitiği** (A Sense of Siege: The Geopolitics of İslam and the West), çev: Özden Arıkan, Sabah Kitapları, 1996 Aralık, s. 59

⁶⁵ Fuller, s. 37

⁶⁶Cengiz Duman, "Vaat Edilmiş Topraklar", http://kurankissalari.tr.gg/Tevrat%26%238217%3Ba-g.oe.re-vaat-edilmi%26%23351%3B-topraklar-%26%238220%3BArz_%26%23305%3B-Mev%26%238217%3Bud%26%238221%3B-s%26%23305%3Bn%26%23305%3Brlar%26%23305%3B-.htm, (24.05.2013), Vaat Edilmiş Topraklar, http://tr.wikipedia.org/wiki/Vadedilmi%C5%9F_Topraklar, (17.04.2013)

Bu topraklar Tevrat'ta da şöyle belirtilmiştir:

*“ O gün RAB Avram'la antlaşma yaparak ona şöyle dedi: Mısır Irmağı'ndan büyük Fırat Irmağı'na kadar uzanan bu toprakları -Ken, Keniz, Kadmon, Hitit, Periz, Refa, Amor, Kenan, Girgaş, ve Yevus topraklarını- senin soyuna vereceğim.”*⁶⁷

İsrail'in bayrağındaki simgeler de bunun bir göstergesidir, denilebilir. İsrail'in bayrağı 28 Ekim 1948 tarihinde, İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından 5 ay sonra kabul edilmiştir. Beyaz zemin üzerinde iki yatay mavi şerit arasında aynı mavi renkte bir Davut Yıldızı'ndan oluşur. Anlamı, “Dinimizden kopmayarak Davut'un kalkını bizi de korusun” demektir. Bayraktaki iki mavi çizginin Fırat ve Nil nehirlerini temsil ettiği, belirtilen görüşler arasındadır. Bayrak 1891'de ilk Siyonistler⁶⁸ tarafından tasarlanmıştır. Mavi çizgileri ise Yahudi dua şalı olan “tallit”i⁶⁹ simgelemektedir.⁷⁰

Yahudilerin, bugünkü İsrail topraklarına 20.yy. başlarında başlattıkları göçün nedeni, göç ettikleri yerlerin “Yahudi Yurdu” ve buraların kendilerine vaat edilen topraklar olduğu düşüncesidir. Yahudilerdeki Arz-ı Mev'ud anlayışı, Allah'ın emirlerini yerine getirmeleri karşılığında, Allah'la yapmış oldukları anlaşma anlamına gelmektedir. Tevrat'ın Tekvin bölümünde, Yahudiler, namaz kılma, zekât verme, kan dökmeme, kimseyi yurtlarından çıkarmama, yetim ve düşkünlere yardım etme konularında Allah'a söz vermiştir. Allah da Yahudileri, verdikleri sözü tutarlarsa, seçkin bir kavim ve kutsal topraklara varis kılacağını belirtmiştir. Yahudiler verdikleri sözü tutmayıp Arz'a uymadıklarından dolayı memleketlerinden kovularak cezalandırılmıştır. Daha sonra Allah, Yahudileri tekrar

⁶⁷Tevrat, Tekvin (Yaratılış), Bab-15

⁶⁸Siyonizm, Filistin'de Yahudiler için yeniden bir vatan kurulmasına destek veren uluslararası Yahudi siyasal hareketi. Söz konusu alan, Tevrat'ta bahsi geçen ve İsrail Diyarı (İbranice: Eretz Yisra'el) adı verilen topraklardır. İsrail'in kurulmasından bu yana, Siyonist hareket de şekil değiştirerek öncelikle Modern İsrail devletinin desteklenmesi amacı ile varlığını sürdürmektedir. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Siyonizm>, (17.04.2013), “Siyonizm Nedir?, Emelleri nelerdir?”, <http://www.yenidunyaduzeni.net/siyonizm-nedir.html>, (16.04.2013),

⁶⁹Tallit, Musevilik dininde Yahudi erkeklerinin sabah dualarında taktıkları beyaz üzerine mavi çizgili şalıdır.

⁷⁰İsrail Bayrağı ve Anlamı, <http://israilweb.blogspot.com.tr/2008/02/israil-bayrag-ve-anlam.html>, (14.02.2014), <http://www.totalwar-turkiye.com/twforum/index.php?topic=25837.0>, (17.03.2013), İsrail Bayrağı, http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0sraail_bayra%C4%9F%C4%B1, (17.04.2013)

affetmiş, yeniden bir anlaşma yapılmıştır. İbrahim Peygamberin soyundan gelenler, Allah'ın emirlerini yerine getirilirse Allah da onlara Arz-ı Mev'ud'u verecek ve Yahudiler diğer kavimler üzerinde hâkimiyet sağlayacaktır.⁷¹

1.5.2. Haçlı Seferleri

Batı Avrupa'dan çıkan Hristiyan ordularının “hac” ve “haçlı seferi” amacıyla Kutsal Topraklar'a varışı, İspanya, Sicilya, Levant (Doğu Akdeniz ülkeleri) ve başka yerlerde Müslümanların denetiminde bulunan toprakları kurtarma amacına yönelik uzun vadeli genel bir Avrupa seferinin başlangıcı olarak tanımlanmaktadır.⁷²

Haçlı Seferleri 1095-1272 yılları arasında, Avrupalı Katolik Hristiyanların, Papa'nın talebi ve çeşitli vaatleri üzerine, Müslümanların elindeki Ortadoğu toprakları (Kutsal Topraklar) üzerinde askeri ve siyasi kontrol kurmak için düzenledikleri akınlardır. Yaklaşık 2 yüzyıl süren bu süreçte 9 Haçlı Seferi düzenlenmiştir. Bu seferlerin nedenlerini kısaca şöyle açıklamak mümkündür.⁷³

- Uzakdoğu ile Avrupa arasındaki ticaretin ana hattı olan Ortadoğu'da Müslümanların kontrolünü kırmak ve ticaret yollarını ele geçirmek istemeleri
- Batı Avrupalı Hristiyanların, dinlerince kutsal sayılan Kudüs ve Filistin'i Müslümanlardan geri almak istemeleri
- Papa'nın Katoliklere, Müslümanlarla savaşmaları durumunda cennet vaadinde bulunması
- Papa ve din adamlarının güçlerini arttırmak istemeleri
- Fransa'da ortaya çıkan Kluni tarikatının Hristiyanları Müslümanlara karşı kıskırtması
- Müslümanlardan kaynaklanan korku ve endişe: Büyük Selçuklu Devleti ve onun ordularının Bizans ve Avrupa'yı tehdit etmesi

⁷¹İhsan Altıntaş, “Ortadoğu'da İsrail ve Siyonizm”,

Orsam,<http://www.orsam.org.tr/yazigoster.aspx?ID=2334> (12.02.2013)

⁷²Fuller, s.28

⁷³İşin Demirkent, “Haçlı Seferleri”, ss.283-285, **Centre for Islamic Studies**, http://english.isam.org.tr/documents%5C_dosyalar%5C_pdfler%5Cislam_arastirmalari_dergisi%5Csayi03%5C283_285.pdf, (21.03.2014),Haçlı Seferleri,**İslam Araştırmaları Dergisi**, https://tr.wikipedia.org/wiki/Ha%C3%A7lı_Seferi#.C3.87ocuk_Ha.C3.A7l.C4.B1_Seferleri_1212, (13.05.2013)

- Şövalye ve senyörlerin macera ve yeni topraklar istemeleri
 - Avrupa'da toprak elde edemeyen soyluların toprak arzusu
 - Avrupa'nın içinde bulunduğu yoksulluk
 - Avrupalıların Doğu'nun zenginliklerini ele geçirmek istemesi
- Haçlı Seferleri'nin dini, siyasal ve ekonomik nedenleri ayrı ayrı incelenecek olursa:

1.5.2.1.Dini Nedenler

- Hıristiyanların, kutsal yerleri, özellikle Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak istemesi.
- Katolik Kilisesi'nin Ortodoks dünyasını egemenliği altına almak istemesi.
- 10. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan Kluni Tarikatı'nın Hıristiyanları Müslümanlara karşı kışkırtması.
- Din adamlarının etkisi ile Hıristiyanlarda oluşan koyu fanatizm.
- Papa ve din adamlarının nüfuzlarını arttırmak istemeleri

1.5.2.2. Siyasal Nedenler

- Avrupalıların Türkleri, Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz'den uzaklaştırmak istemeleri
- Türkler karşısında zor durumda kalan Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi.
- Senyör ve şövalyelerin macera arayışları.

1.5.2.3.Ekonomik Nedenler

- İslam Dünyası'nın zenginliği, Avrupa'nın fakirliği.
- Avrupalıların doğudan gelen ticaret yollarına hakim olmak istemeleri.
- Avrupa'da toprak sahibi olmayan soyluların toprak elde etmek istemeleri.
- Avrupalıların doğunun zenginliklerine sahip olmak istemeleri.⁷⁴

⁷⁴Haçlı Seferleri Nedenleri ve Sonuçları,

http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/ha%C3%A7lı_seferleri_nedenleri_ve_sonu%C3%A7lar%C4%B1, (23.04.2013)

1.5.2.4.Çocuk Haçlı Seferleri

1212'de genellikle dinsel tabakalar tarafından Müslümanlara karşı kışkırtılan alt sınıftan halkın, özellikle genç çocukların, Haçlı Seferlerine giden şövalyeleri taklit ederek, Filistin'deki Kutsal Ülkelere giderek Kudüs'ün tekrar Hristiyanların eline geçmesini sağlamaya çalışmayı amaçlamışlardır. Bu seferler hemen hemen aynı dönemde, yani Dördüncü Haçlı Seferi ile Beşinci Haçlı Seferi arasındaki dönemde, Almanya ve Fransa'da başlayan iki büyük kalabalık çocuk ve halk grubunun Kudüs'egitmek üzere karadan uzun yürüyüşlerle Avrupa'nın sahillerine gitmesidir. Bu uğurda çok kayıp verilmiştir.⁷⁵

1.5.2.5.Haçlı Seferleri'nin Sonuçları

Haçlı Seferleri'nin en önemli sonuçlarından birisi ticaret alanında ortaya çıkmıştır. Haçlıların hâkimiyeti altındaki Doğu Akdeniz limanlarında batılı ticaret kolonileri teşekkül etmiş ve Müslümanların Haçlıları bölgeden çıkarışlarından sonra da bu koloniler devam ederek geniş çaplı bir ihracat-ithalat faaliyetini sağlamıştır. Hatta Selahattin Eyyubî 1183 yılında, Halifeye bu ticaretin faydalarını vurgulayan bir mektup yazmıştır. Bu savaşların ve bunun sonucunda hızlanan ticaretin, özellikle İtalya şehir devletlerinde, Batı'daki büyük dönüşümü başlatan sebeplerden birisi olduğu herkes tarafından bilinmektedir.⁷⁶

Haçlı seferlerinin doğuşunda Ortaçağ Avrupa toplumunu zorlayan unsurlar aslında siyasal, sosyal ve ekonomik temelliydi. Batılılarca bu hareketin en önemli unsuru olarak ileri sürülen dini motif ise, sadece itici bir güçtü, çünkü Haçlı seferi düşüncesinin ortaya atıldığı sırada Avrupa'da yıllardan beri süre gelen açlık, yoksulluk ve topraksızlık sıkıntılarının doğurduğu kargaşanın yanında, ücretli askerlik anlayışı, savaşçı bir taşma hareketi de başlamış bulunuyordu. Avrupa toplumu üzerinde en büyük etkiye sahip bulunan kilise ise, hem düzenin

⁷⁵Vatikan'ın Çılgın Projesi: Çocuk Haçlı Seferleri, <http://makalem.org/vatikanin-cilgin-projesi-cocuk-haclli-seferi/>, (18.02.2014), Çocuk Haçlı

Seferleri,http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_Ha%C3%A7l%C4%B1_Seferleri, (18.04.2013)

⁷⁶ Altan Çetin, "Memlük Dönemi Doğu Akdeniz Müslüman Şehirlerinin Ekonomik Yüzü: Çarşılar.",

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Derneği,<http://gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/4/20.pdf>, (12.03.2013)

bozukluğuna çare aramakta, hem de gittikçe artan gücünü Doğu'ya hâkim olmak hususunda kullanmak emelleri beslemekte idi. Bu hareketin başlamasına öncülük etmiş kilisenin, Doğu'ya yapılacak bir seferin faydalarını topluma aşilar ve yayarken dini motifi ön planda kullanması çok normaldi. Kilise Haçlı seferine katılanlara günahlarının affı ve uhrevi mükâfat vaat ederken, dini motiften, sosyal ve ekonomik şartların zorladığı para, ganimet ve toprak kazanmak hırsını kamçulamak ve siyasal amaca yönlendirecek bir faktör olarak faydalanmıştır. Burada kısaca belirtilmek istenen; bu hareketin, Batılıların ileri sürdüğü gibi dini gerekçelerle değil; ağır sosyal ve ekonomik şartların zorlamasıyla ve siyasal amaçlarla düzenlenmiş olmasıdır.⁷⁷

1.6. BATI ve İSLAM

Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam, dünya dini olarak adlandırılan dinlerdir. Bu dinler tarihsel olarak dünyanın aynı bölgesinde ortaya çıkmış fakat bu bölge ile sınırlı kalmamışlardır. Yahudiler önce Mısır'a daha sonra da dünyanın diğer bölgelerine göç etmişlerdir. 20. yy'da ise İsrail Devleti'ni kurmuşlardır. Hristiyanlık, Yahudiler arasında dini bir hareket olarak başlamış ve sonrasında Hristiyan misyonerlerin de vasıtasıyla dünyanın birçok yerine yayılmıştır. İslam ise Hristiyanlıktan yaklaşık 6 yüzyıl sonra ortaya çıkmış, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve İber Yarımadası'nda hızla yayılmaya başlamıştır. 20.yy'da ise göçlerle birlikte Batı Avrupa'ya kadar ulaşmıştır.

Emperyalist ülkeler planlarını hayata geçirirken, gerçekleştirdikleri devrimlerin amaçları aynı olmakla beraber, kullandıkları argümanlar farklılık göstermektedir. Devrimin yapıldığı veya yapılmak istenildiği ülkelerde, farklı etnik ve dini kesimlerin varlığının yanı sıra bölgesel sorunların da yaşandığı görülmektedir. Bu sorunlar bazı ülkelerde etnik ayrımcılığa ve bu ayrımcılığın sonucunda sıcak savaşa dönüşmüştür. Emperyalist devletler, devrimlerin söz konusu olduğu ülkelerde var olan siyasal gerginliği derinleştirerek, bunu devrimin tetikleyici unsuru olarak kullanmışlardır. İslam ülkelerinde devrim adıyla nitelendirilen yönetim değişiklikleri gerçekleştirilirken, dinsel argümanların da kullanıldığı görülmektedir.

⁷⁷Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", **Tarih Dergisi**, 35 (2011): 65-78, s.66,

İslam dünyasının dönüştürülmesi konusunda ortaya atılan projeler sadece Amerika ile sınırlı kalmamıştır. BOP dışında İngiltere'nin "Ortadoğu Bölgesi İçin Gerekli Strateji"si, İsrail'in "Büyük İsrail Projesi" ve Avrupa Birliği'nin "Ortadoğu'da Ortak Geleceğe İlişkin Stratejik İşbirliği" gibi kendilerine göre birer İslam projeleri bulunmaktadır.

İslam'ın modernizme yatkın olup olmadığı konusundaki tartışmalar, İslam ülkelerindeki politik akımlara, İslamcı, laik, siyasal İslam, köktendinci gibi yakıştırmalar yapılmasına neden olmaktadır. İslam köktendinciliği, tamamen laik olanlar ya da İslam dininin saptırılmış bir versiyonuna itibar edenlere karşı ortaya çıkmış bir akımdır. Bu akıma dahil olanlar kendilerini köktendinci olarak tanımlamamaktadırlar. Bu söylem daha çok Batı medyasında kullanılmaktadır. İslam ülkelerinde bu akımlar genellikle, "İslamcı" olarak adlandırılmaktadır. İslamcılar dış baskıyı yok etmek ve içsel anlamda yenilenmenin gelişmesi için modernist Arap rejimlerinden kurtulmak gerektiğine inanmaktadırlar.⁷⁸

1.6.1. Yeşil Kuşak Projesi'nden BOP'a

Projenin temelleri ABD'nin Afganistan'da SSCB'ye müdahale ettiği 1979 yılında atılmıştır. Sovyetler Birliği'nin 1979'da Afganistan'ı işgal etmesiyle birlikte SSCB'nin etkisizleştirilmesi amacıyla başkan Carter ve danışmanı Zbigniew Brzezinski önderliğinde, sonraki yıllarda "Yeşil Kuşak Projesi" olarak adlandırılacak olan bir proje oluşturmuşlardır. Bu projeye göre ABD, Sovyetler Birliği'nin başını çektiği sosyalist ideolojinin Kafkaslar, Ortadoğu ve Asya'da yayılması ihtimaline karşı İslami öğelerle örtbas edilen siyasal bir yönelim ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. ABD, Yeşil Kuşak Projesi'nin ilk adımı olarak 1980'de SSCB'ye karşı savaşan ülkelere her türlü desteği verme kararı almıştır.

ABD, İslam ülkeleriyle ilgilenmeye II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. İslam ülkelerine gösterilen bu ilginin temelinde iki hedef vardır: Bölgedeki petrolü ele geçirmek ve bu petrole ulaşmaya çalışan Sovyetler Birliği'nin bölgeye girmesine engel olmak. Bu amaçları gerçekleştirmek için de ABD, öncelikle bu ülkelerde kendine yakın olan şeyh, kral ve başkanları ülkelerin başına getirmiş ve daha sonra

⁷⁸ Yılmaz, s.326-329

da bu ülke yöneticilerine İslam'ı silah olarak kullanmaları yönünde talimatlar vermiştir.

İslam, Müslüman ülkelerde, Batı'ya ve Batı'nın değerlerine alternatif olarak kalan tek güç, olarak nitelendirilmektedir. BOP da bu alternatifin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Yani BOP'un ana hedeflerinden biri de İslam'ı, "İlimli İslam" adı altında içten içe yok etmektir. "İlimli İslam" ve "İslamcı terör" gibi kavramlarla İslam'ın görüldüğü gibi olmadığını ve kendini korumaktan aciz olduğunu düşünen Batı ülkeleri bu düşüncelerini tüm dünya ülkelerine duyurmayı amaçlamaktadırlar. Böylece Batı, şimdiye kadar adı teröre ve dışardan müdahale gerektiren bir olaya karışmamış olan İslam'a, "İlimli İslam" adı altında müdahale etmek istemektedir.

Ortadoğu ülkelerine demokrasinin gelmesinde rol oynayan üç sınıftan bahsetmek mümkündür. Birincisi: Demokrasinin gelmesini isteyen veya istemeyen despot liderler. İkincisi: Şimdiye kadar despot liderlere karşı verdikleri demokrasi mücadelesinde, sürekli ABD tarafından yalnız bırakılan ve bu nedenle ABD'ye kırgın olan laik aydınlar. Üçüncüsü ise: İslamcılar. Amerika'ya kırgın olan laik aydınların tavırlarının, bir demokrasi mücadelesi başladığı zaman değişecekleri ve Amerika'nın demokrasi projesine destek olacakları ileri sürülmektedir. İslamcılara gelince, her ne kadar, herkes İslam'ın tek olduğunu söylese de Ortadoğu halkının algıladığı üç tür İslam anlayışından söz edilebilmektedir. Bu üç grup İslam anlayışı şunlardır: Geleneksel İslam anlayışı, Demokratik İslam anlayışı ve Radikal İslam anlayışı. Geleneksel ve Demokratik İslam anlayışına sahip olanların, ABD'nin Ortadoğu'ya getirmeyi düşündüğü demokrasi konusunda şüphesiz destek olacakları görülmektedir. Ancak bilinen bir gerçek var ki, ABD, nasıl AB'yi de bu olayın içine çekerek kendisine karşı oluşan nefreti ve kini AB'ye yönlendirmeyi başardıysa, aynı şekilde, İslam'ın İslam'la çatışmasını da başarmış gözükmektedir. Diğer bir deyişle, "İslam, İslam'a karşı" kullanılmaktadır.⁷⁹

Huntington, Medeniyetler Çatışması adlı tezinde, medeniyetler ayrımını "din" eksenli yapmaktadır. O'na göre, ABD'de ve de Avrupa'nın Katolik ve Protestan ülkelerinde Sezar ve Tanrı ayrımı vardır. Oysa Latin Amerika'da ve Doğu Ortodoks ülkelerinde, Tanrı, Sezar'ın küçük ortağıdır. Yine Huntington'a göre, Çin'de ve Japonya'da Sezar Tanrı'dır. İslam'da ise Tanrı Sezar'dır. Bu nedenle BOP'a,

⁷⁹ Abdullah Şahin, **Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye**, Truva Yay. , 2006, s. 32-33

Tanrı'yı Sezar'ın küçük ortağı olarak algılayan, çoğunluğunu Sovyetler Birliği'nden ayrılan devletlerin oluşturduğu Ortodoks Hıristiyan devletlerle; yine Huntington'a göre, "İslam'da Tanrı Sezar'dır" anlayışına sahip Müslüman toplumların yaşadığı ülkelerin, aynı Batı'nın algıladığı gibi, Sezar'ın dünya işlerine, Tanrı'nın da uhrevi işlere hakim olduğu gibi bir anlayışın, bu ülkelerce benimsenmesi projesi denilebilir.⁸⁰

Aslında BOP'a; Radikal İslamcılarının sisteme entegre edilmesi projesi de demek mümkündür. Bugün, Batı'nın Kapitalizm anlayışına meydan okuyan komünizmin yokluğu nedeniyle, Batı'ya fikri bağlamda tek muhalif hareket olarak İslam görülmektedir. Fakat bu kez mücadele, kapitalizmin ve komünizmin mücadelesinde merkezi yere oturan "ekonomi" değil, Batı'nın ve İslam'ın değerlerinin çatışmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bu yeni mücadele arenası "değerler savaşı" olarak da nitelendirilebilir. Bu bağlamda, Batı'da, kendi değerleri ile iktidara gelenlerin kendilerine karşı bir tehlike oluşturmayacağı kanaati vardır. Asıl sorun, Batı'nın değerleriyle, yani demokratik yollarla iktidara gelmeyen İslamcılardır. Batı'nın değerleriyle iktidara gelen İslamcılar, yine Batı'nın kendine has metotlarıyla iktidardan uzaklaştırılabilir. Ancak, Batı'nın demokrasi gibi değerlerle değil de, kendine has metotlarla iktidara gelen İslamcılarını iktidardan uzaklaştırmanın o kadar da kolay olmayacağını, kendileri de bilmektedir.

BOP ile gündeme gelen bir diğer konu da "İlimli İslam"dır. Gerek "İlimli İslam", gerek "Liberal İslam" ve gerekse "Light İslam" gibi kavramlar, İslamcılarının Batı'yla uyum içerisinde olması ve demokrasinin kabulü anlamına gelmektedir. Batı içinse, "Siyasal İslam"ın sistem içerisine çekilmesi, demokratik seçimlerle gelip, demokratik seçimlerle gitmeleri anlamına gelmektedir. Batı da şunu çok iyi bilmektedir ki, demokrasinin içine çekilmiş bir İslam anlayışı Batı için tehdit olmayacaktır. Diğer taraftan "Radikal militan İslam"a karşı, "İlimli İslam"çılarla beraber mücadele edecektir. Bir anlamda, "İslam'ı İslam'a kırdıracaktır".⁸¹

⁸⁰ Şahin, s. 35

⁸¹ Şahin, s. 42

1.7.BOP ve TÜRKİYE

1989 yılında Berlin duvarının yıkılması ve sonrasında 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması, iki kutuplu dünya düzeninin çöküşü anlamına gelmiş ve bu durum önemli bir stratejik güç boşluğunu ortaya çıkarmıştır. Coğrafi konumu nedeniyle Ortadoğu projesinde Türkiye'nin tutumu önem taşımaktadır. BOP'un uygulanması konusunda Türkiye, diğer ilgili devletlere göre daha karmaşık bir durum ile karşı karşıyadır. Çünkü Türkiye bir taraftan projeyi hazırlayan ve uygulayan kanadın önemli bir üyesi (NATO'ya üye, AB'ye üyelik sürecinde ve ABD'nin uzun yıllara dayanan bir müttefiki) iken diğer taraftan da projenin hedef ülkeleri ile coğrafi olarak komşu konumundadır ve aralarında yüzyıllara dayanan siyasal, kültürel ve sosyo-ekonomik açılardan ilişkiler var. Bu şartlar, Türkiye'yi iki ucu keskin bir bıçağın üzerine yerleştirmektedir.⁸²

ABD aslında Türkiye'yi BOP içinde odak ülke olarak görmek istemektedir. Ancak bu odaklanmanın Türkiye'den iki beklentisi vardır: İlki, Türkiye'nin askeri gücünün BOP için kullanılması, ikincisi ise, BOP'un sivil etkinliğine yönelik olarak reform söylemi için Türkiye'nin model haline getirilmesidir. Ancak modellik söylemi ile daha çok "ılımlı İslam" nitelendirilmesine atıf yapılmaktadır. Aslında bu kavramı Türkiye üretmemiştir ve kavram yapay bir niteleme taşımaktadır. Bu yönüyle ılımlı kavramı, İslam dinini değil ülke siyasetini nitelemektedir ve kaynağı ABD'dir.⁸³

ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman 13 Nisan 2004 tarihinde Forum İstanbul Toplantısında "BOP, Başkan Bush'un ve bugünkü yönetimin projesi değil, ABD'nin uzun dönemli bir projesidir. Önümüzdeki 20 yıl iktidara kim gelir ise gelsin bu projeyi uygulayacaktır. Bu projede Türkiye'ye görev biçmek söz konusu olamaz. Türkiye kendi sorumluluk sınırlarını kendisi belirleyecektir. Türkiye, Irak ve tüm Ortadoğu ülkeleri için bir model değil, bir örnek ülkedir. "Model" olamaz. Çünkü Türkiye'nin gerisinde altı yüz yıllık bir Osmanlı Devleti birikimi ve de Atatürk vardır. Türkiye'yi model olarak alıp, aynı sistemi başka ülkede bir günde kurmak

⁸² Deniz, s. 161

⁸³ Öztürk, s. 108

imkânsızdır. Ancak Türkiye "örnek" olabilir. Türkiye "örnek alınacak bir ülkedir,"⁸⁴ demiştir.

Brzezinski, Türkiye'nin bölgesel strateji bakımından önemini şu cümlelerle açıklamaktadır: *"Türkiye yarım yüzyıldan beri Amerika Birleşik Devleti'nin müttefikidir. Kore Savaşı'na katılarak Amerika Birleşik Devletleri'nin saygı ve güvenini kazanmıştır. NATO'nun güvenilir ve kati bir üyesidir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Gürcistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olmuştur ve Türk dili ve kültürü açısından politik ve sosyal gelişmelerini enerjik biçimde sağlayarak Orta Asya ülkeleri için bir model haline gelebilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgedeki eski Sovyet ülkelerinin bağımsızlıklarını destekleme politikalarına destekçi olması açısından çok önemli bir stratejik role sahiptir."*⁸⁵

Projeye ilişkin en somut belge, 8-10 Haziran tarihlerinde ABD'nin Georgia eyaletinde Sea Island'da bir araya gelen Gelişmiş 8 Ülke Grubu (G-8) zirvesinden sonra yayınlanan ve "Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi ile Ortak bir Gelecek ve İlerleme için Ortaklık" şeklinde adlandırılan belgedir. Bu belge G-8 üyelerinin, G-8 devletleri ile bölge hükümetlerinin, bölgedeki iş dünyasının ve sivil toplum hareketlerinin gönüllü işbirliğine dayalı projeye verdikleri desteği göstermektedir. Belgeye göre proje üç alan üzerinde yoğunlaşmıştır: İlk olarak siyasalsorunlar üzerinde odaklanılmıştır. Bu bağlamda, Geniş Ortadoğu bölgesinde hukukun üstünlüğü ve demokratik yapıların kurulması, insan haklarının, temel hak ve özgürlüklerin, farklılığın ve çoğulculuğun garantisi yönünde ilk adım olarak değerlendirilmiştir. İkinci sorun sosyo-kültürel alanla ilgilidir; belgede herkes için eğitim, ifade hürriyeti, kadın-erkek eşitliği vb. hususlar vurgulanmaktadır. Belge son olarak ekonomik sorunlar üzerinde durmaktadır. Yeni iş alanlarının yaratılması,

⁸⁴ Güngör Uras, "Ortadoğu İçin Türkiye Model Değil Örnek Olabilir", **Milliyet**, 15 Nisan 2004, www.milliyet.com.tr , Akt: Ergin Ayan, Tarihçi Bakışıyla Büyük Ortadoğu Projesi'nin Türkiye Kapsamı, **History Studies**, 2011, s.21, http://historystudies.net/Makaleler/1423339396_2-Ergin%20Ayan.pdf , (18.04.2013)

⁸⁵Zbigniew Brzezinski, **Tercih Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi?**, Çev. Cem Küçük, İnkılap Yayınları, İstanbul 2005, s. 86. Akt: Ayan, a.g.m. s.28

ekonomik reformların desteklenmesi, bölge içi ticaretin teşviki gibi hususlar vurgulanmaktadır.⁸⁶

⁸⁶ Hüseyin Bağcı ve Bayram Sinkaya, “Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye: AK Parti’nin Perspektifi”, **Akademik Ortadoğu**, Cilt 1, Sayı 1, 2006, s. 23,
http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu1%20makale/huseyin_bagci_bayram_sinkaya.pdf,
(05.03.2013)

İKİNCİ BÖLÜM

TUNUS'TA YASEMİN DEVRİMİ

2.1.TUNUS

2.1.1.Tunus'un Sosyo-Ekonomik Yapısı

Tunus Cumhuriyeti, Kuzey Afrika'da, Akdeniz'e kıyısı olan, batısında Cezayir, doğusunda Libya ve Akdeniz, Kuzeyinde de Akdeniz'in bulunduğu ülkedir. Tunus, 163,610 km²'lik yüz ölçümü ile dünyanın en geniş 92. ülkesidir. Fiziki yapısı itibariyle üç bölgeye ayrılır; Kuzey bölgesi, Sahil bölgesi ve Güney bölgesi. Kuzey bölgesi, Atlas Dağlarının Akdeniz kıyısı boyunca uzanımı olan iki dağ şeridinin bulunduğu bölgedir. Sahil bölgesi, ülkenin Tunus şehri güneyindeki kıyı bölgesini içine alan Suse, Sifakis ve Kayrevan şehirlerinin bulunduğu bölgedir. Güney bölgesi Gabes Körfezinin çerçevelediği geniş Cafara ve Nefta ovalarından ve Büyük Sahra'ya ulaşan düzlük arazilerden meydana gelir. Buraya step ve çöl bölgesi de denilmektedir. Ülkenin başkenti Tunus şehridir. Arapça ve Fransızca resmi dil olarak kullanılmaktadır. Ticari dil olarak da Arapça, Fransızca, İtalyanca ve Berberice kullanılmaktadır. Ülkenin inanç dağılımı ise %98 Müslüman, %1 Hıristiyan, Musevi ve %1 diğer dinlere mensup kişilerden oluşmaktadır.⁸⁷

Tunus ekonomisi, turizm başta olmak üzere, hizmet sektörü, tarım, tekstil ve hazır giyim, hafif sanayiler ile petrol ve fosfat üretimine dayanan, gelişme yolundaki, önemli bir ekonomidir.⁸⁸ Gıda ürünleri ithalatta önemli bir yer tutmakla birlikte ülke, başta zeytinyağı olmak üzere önemli bir tarım ürünleri ihracatçısıdır. Ülkede petrol ve gaz üretilmektedir. İmalat sektöründe ise, tekstil ve deri ürünleri en önemli ihraç kalemlerini oluşturmaktadır. Tunus 100 milyar USD' lik GSYİH' si ile dünyanın en büyük 70. ekonomisine sahiptir.⁸⁹

Hedef pazarlar arasında fazla nüfusa sahip ülkeler arasında 13.sırada yer almaktadır. Nüfus artış hızı 1966 yılında %3 iken 2006'ya gelindiğinde bu oran %1,1

⁸⁷Tunus Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Tunus.pdf>, (24.04.2013)

⁸⁸Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Tunus Ekonomisi, <http://www.mfa.gov.tr/tunus-ekonomisi.tr.mfa>, (19.04.2013)

⁸⁹Tunus Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Tunus.pdf>, (24.04.2013)

olmuştur. Nüfus görelî olarak azalmaktadır. 2030 yılında nüfus artış hızının %0,9 olması beklenmektedir. 2005 yılında 10,1 milyon olan ülke nüfusunun % 29,9'u 15 yaşın altında bulunmaktadır. Azalan doğum oranı, artan gelir ve eğitimle orantılıdır. Nüfusun %43'ü görece daha zengin olan doğu kıyısında yaşamaktadır. Ülke genelinde şehirleşmedeki değişim oranı %67 olan Tunus, hedef pazarlar arasında şehirleşme bakımından ilk 13 ülke içerisinde yer almaktadır. Hedef pazarlar arasında en fazla işgücüne sahip 15. ülkedir. USD' lik çalışan başına düşen GSYİH ile ilk 20 ülke arasında yer alan Tunus, Afrika'nın en iyi kalifiye iş gücüne sahip ülkesidir.⁹⁰

Tunus, bağımsızlığını kazandıktan sonra eğitim alanında önemli yatırımlarda bulunmuştur. Eğitim politikaları üç temel sütun üzerine inşa edilmiştir. İlk olarak, bütçeden eğitime en büyük pay (%31,5) ayrılmış ve 1960 yılında Tunus Üniversitesi'nin kuruluşu için girişimler başlatılmıştır. Öğretimi yaygınlaştırma ve ikili öğretimin kapılarını tüm erkek ve kız öğrencilere açma çalışmaları yapılmıştır. Tunus hükümetinin yaptığı en önemli yatırımlardan biri de, bilişimin tüm eğitim seviyelerinde yaygınlaştırılması için görülmemiş düzeyde kaynak aktarılması olmuştur. Bu bağlamda, bilgi toplumu mekanizmalarında yer alma çabaları tamamlanmış ve "Yarının Okulu için Uygulama Planı: 2002 -2007" şeklinde ifade edilen parola ile duyurulmuştur. Tunus'ta eğitim sistemi üç aşamalıdır. İlköğretim on, ortaöğretim ise dört yıldır. Ardından yüksek öğrenim gelmektedir. On altı yaşına kadar eğitim zorunludur. Altı yaşındayken eğitim almakta olan çocukların oranı %99, on bir yaşına erişenlerin katılım oranı %97,3, on altı yaşına erişenlerin katılım oranı ise %90,5'tir. On iki ile on sekiz yaşları arasında eğitime katılanların oranı ise % 76,1'dir. İlk ve orta öğretimde eğitim gören öğrenci sayısı 2.142.132'dir. Bunlardan 1.053.416'sı ilköğretimde, 1.088.816'sı ise ortaöğretimdedir. Devletin eğitim faaliyetlerine özel sektör de katılmaktadır. Özel sektörde eğitim gören öğrenci sayısı 25.748'dir. Bunlardan 15.406'sı ilköğretimde, 10.342'si ise ortaöğretimdedir. Yüksek öğrenimde ise, Arap - İslam ülkeleri arasında Tunus, liseden mezun olan her öğrencinin - Tunus'ta bunlara Bakalorya denir- üniversiteye devam etmesini garanti altına alan ülkeler arasındadır. Öğrencilerin üniversiteye

⁹⁰Tunus Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Tunus.pdf>, (23.04.2013)

kabulü, denklik ve hak etme önceliğine dayalı bir yön belirleme sistemine göre yapılmaktadır. Tunus'ta şu an hükümete bağlı 12 üniversite bulunmaktadır. Özel sektöre bağlı ise 20 kuruluş vardır. Hükümete bağlı üniversiteler 394.000 öğrenciye hizmet vermektedir. Bunlardan her yıl 69.000 öğrenci mezun olmaktadır. 20-24 yaşları arasındakilerden yükseköğrenime devam edenlerin oranı %37'dir.⁹¹

Ayrıca Afrika'nın en kalifiye işgücüne sahip ülkesi olan Tunus'ta iş başvurularının %53'ünü üniversite mezunları veya profesyonel yetişmiş işgücüne sahip kişiler oluşturmaktadır. Üniversitede okuyan kızların toplam öğrenciye oranı %59,5 olan ülkede devlet eğitime öncelik vermekte ve milli gelirinden ciddi bir payı eğitime ayırmaktadır.⁹²

2.1.2. Yönetim Sistemi

Anayasal hükümlere göre, Tunus bağımsız ve egemen bir devlet olup, devletin dini İslam, dili Arapça, yönetim şekli Cumhuriyettir. Anayasada “laiklik” ifadesine yer verilmemekle birlikte, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulmasına büyük özen gösterilmekte, anayasal hükümlerle siyasal partilerin temel ilkelerinin, amaçlarının, faaliyetlerinin ve programlarının din, dil, ırk, cinsiyet ve bölge unsurlarına dayandırılması yasaklanmaktadır. 1956 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra Tunus Cumhuriyetini ilan eden Habib Burgiba, ilk Tunus Cumhurbaşkanı olmuştur.⁹³

24 İl'e ayrılan Tunus, hükümet tarafından seçilip atanan valiler tarafından yönetilmekte ve Belediye başkanlarını halk seçmektedir. Seçimler beş yılda bir yapılmaktadır. 2002'de yapılan referandum ile 126 sandalyeden oluşan Danışma Meclisi kurulmuştur. Bu meclisin 41 üyesi Devlet başkanı tarafından atanmaktadır. 85 üyesi de Belediye Meclisleri ve meslek örgütleri tarafından belirlenmektedir.

⁹¹Abdüsselam El Mseddi, “Tunus'ta Eğitim Sistemi”, **Trakya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM)**, 2009, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3834/tunusta_egitim_sistemi (21.04.2013)

⁹²Nihat Akbiyık ve Musa Öztürk , “Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde “Arap Baharı” ve “Wall Street”i İşgal Et” Eylemleri”, s.1014, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/NihatAkbiyikMusaOztUrk.pdf>, (18.04.2013)

⁹³Tunus Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Tunus.pdf>, (12.03.2013)

Cumhurbaşkanı halk tarafından beş yılda bir seçilmektedir. 2004 yılında yapılan seçimlerde iktidar partisi meclisteki sandalyelerin %75'ini almış, sandalyelerin %25'i de demokrasi görünümü vermek amacıyla diğer partilere dağıtılmıştır. Tunus halkı 1994 seçimlerinden sonra yapılan seçimlerin hemen hemen hepsini protesto etmiştir. Çünkü seçimler göstermelik ve Bin Ali tarafından belirlenen bir şekilde yapılmaktaydı.⁹⁴

2.1.2.1.Tunus'ta Siyasal Partiler

Tunus'ta, devrim sonrası siyasal parti kurmanın kolaylaşmasıyla birlikte siyasal partilerin sayısı yüzü aşmıştır. Bu çerçevede kendisini merkez sağ, merkez sol, merkez, sosyalist, sağcı, çevreci, solcu, İslamcı, bağımsızlıkçı, Marksist, Marksist Leninist, yeni solcu, Arap Birliği yanlısı, işçi yanlısı, İlerici, reformist, sosyal demokrat, sosyal özgürlükçü, komünist, bilimsel sosyalist vb. şekilde niteleyen partilerin seçimlere katıldığı gözlenmiştir. Seçim sonuçlarına göre öne çıkan partiler ve söylemlerini şöyle özetlemek mümkündür:⁹⁵

- En Nahda Partisi (Hizb'un Nahda):Müslüman Kardeşler'den ilham alan bir grup Tunuslu düşünür tarafından 1981'de kurulan partinin Bin Ali döneminde, laik rejimi silah zoruyla devirmeye teşebbüs suçuyla binlerce üyesi tutuklanmıştır. 1 Mart 2011'de resmi olarak faaliyet izni alan En Nahda Partisi, uluslararası basın tarafından “ılımlı İslamcı” veya “merkez sağparti” olarak tanımlanmaktadır. Partinin lideri olan Raşid el Gannuşî, 20 yıl sürgünde kaldığı İngiltere'den devrim sonrası ülkesine dönmüştür. Seçim döneminde “Tunus için Özgürlük, Adalet ve Kalkınma” başlıklı bir seçim beyannamesi yayınlayan parti, tam anlamıyla demokratik bir siyasal rejimin kurulmasını, kapsamlı bir ekonomik ve toplumsal kalkınmanın sağlanmasını savunmakta; Tunus'u “dini İslam, dili Arapça, rejimi cumhuriyet, önceliği devrimin hedeflerini gerçekleştirmek olan bağımsız ve özgür bir devlet” olarak tanımlamakta; parlamenter sistemin kurulmasıyla halkın egemenliği kazanacağını vurgulamakta; yargı bağımsız-

⁹⁴Mustafa Yalçınar, **Arap Dünyasında Ayaklanma, Nedenler-Olasılıklar-Sonuçlar**, Evrensel Basım Yayın, 2011, s.26-27

⁹⁵Ufuk Ulutaş ve Furkan Torlak, “Devrimden Demokrasiye Tunus'un Seçimi”, **Seta Analiz**, Kasım 2011, s.8-11<http://file.setav.org/Files/Pdf/devrimden-demokrasiye-tunusun-secimi.pdf>, (23.04.2013)

lığıyla “umran”ın (medeniyetin) esası olan adaletin kurulabileceğini belirtmekte; anayasa mahkemesinin kurulmasıyla anayasanın üstün kılınabileceğini söylemekte; hesap verilebilirlik ve şeffaflığın artırılmasının gerekliliğine inanmakta; askeri kurumların görev sınırları içerisinde güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

- Cumhuriyet için Kongre Partisi (el Mu'temer min ecli'l Cumhuriyye): 8 Mart 2011'de faaliyet izni alan parti, kendisini seküler bir oluşum olarak tanımlamaktadır. Ayrıca partinin liberal bir çizgiyi takip ettiği ve “merkez sol” parti olarak siyasal arenada yer aldığı belirtilmektedir. Munsif el Merzuki, Abdurrauf el İbadi, Muhammed Abbu, Fethi el Harbi, Zuhur Kurde ve Semir B. Amir gibi isimlerin liderliğini yaptığı partinin sloganı “halkın egemenliği, vatandaşın onuru, devletin meşruiyeti” şeklinde özetlenmiştir. Parti, Müslüman bir Arap ülkesinde rasyonel temelde modernleşmeyi kökleştirmeyi hedeflediğini söylemekte ve seçimlerin başından beri ulusal bir uzlaşma hükümetinden yana olduğunu vurgulayarak ittifaklara açık olduğu sinyalini vermektedir.⁹⁶
- Özgürlük, Adalet ve Kalkınma için Halkın Talebi Partisi (El Arizatu's Şabiyye li'l hurriyyeti ve'l adaleti ve't tenmiye):3 Mart 2011'de Tunus gündeminde yer edinen Halkın Talebi Partisi, Londra'dan Arapça yayın yapan El Mustakilla kanalının sahibi olan gazeteci-yazar Muhammed el Haşimi el Hamidi tarafından kurulmuştur. Popülist söylemleriyle dikkat çeken partinin seçim programında öne çıkan vaatler, demokratik bir anayasa, ücretsiz sağlık hizmeti, işsizlik maaşı, emekliler için ücretsiz taşıma, insan hakları ofisi ve yurt dışındaki Tunuslu işçiler için bir bakanlık kurulması gibi maddelerden oluşmaktadır.⁹⁷
- İş ve Özgürlükler için Demokratik Forum Partisi (Hizbu't tekettul'id demokrasi min ecli'l ameli ve'l hurriyyat):25 Ekim 2002'de faaliyet izni alan partinin, sosyal demokrasi ve sekülerizm ekseninde politika yaptığı belirtilmekte ve siyasal arenada “merkez sol parti” olarak yer aldığı ifade edilmektedir. Demokratik Forum Partisi ayrıca Sosyalist Enternasyonal'e üyedir. Bin Ali'nin

⁹⁶Yunus Emre Özkan, “Arap Baharı'nda Devrim Fitolinin Ateşlendiği Ülke: Tunus”, **Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi**,<http://improkul.impr.org.tr/?p=713>, 15.03.2014,

⁹⁷“Tunisian coalition government ‘in 10 days’,” **Al Jazeera English**,<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/10/2011102810143529175.html>, (12.01.2014)

devrilmesi sonrası kurulan kabinede kısa bir dönem Sağlık Bakanlığı yapıp kabinedeki eski rejim yanlılarına tepki olarak istifa eden Mustafa bin Cafer liderliğindeki parti, kendisini demokrasi ve açılım yanlısı olarak görmekte ve seçim öncesinde diğer demokratik partilerle koalisyona sıcak baktığına dair yaptığı açıklamalarla dikkat çekmektedir.⁹⁸

- İlerici Demokratik Parti (el Hizbu'd Demokrati el Tekaddumi):1988'de İlerici Sosyalist Parti adında kurulan parti, 2001 kongresinde adını İlerici Demokratik Parti olarak değiştirmiştir. En Nahda'dan sonra Tunus'taki en örgütlü parti olduğu söylenen İlerici Demokrat Parti, kendisini “merkez sol parti” olarak tanımlamakta ve ülkedeki seküler kesimin önderliğini yapmaktadır. Bin Ali döneminde faaliyet göstermesine izin verilen ender partilerden birisi olan İlerici Demokrat Parti'nin kurucusu ve lideri olan Necip el Şabi, geçici hükümet döneminde bakanlık yapmıştır. Partinin Genel Sekreteri Meyye el Ceribi, Tunus'ta ilk kadın parti genel sekreteridir.⁹⁹

2.2. TUNUS TARİHİ

Tunus'un coğrafi konumu göçebe Berberilerden sonra, daha çok deniz yoluyla gelen çeşitli etnik toplulukların ülkeye yerleşmesinde en büyük faktör olmuştur. M.Ö. 1000 yılından itibaren Fenikeliler, Tunus'ta ticaret merkezleri kurmaya başlamışlar ve M.Ö. 5. yüzyıl sonlarında Tunus'a gelip yerleşerek, burada Kartaca Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Daha sonra Tunus, batıdan gelen Vandalların, 6. yüzyılda da Bizanslıların hâkimiyeti altına girmiştir. 12 Mayıs 1881'de yapılan Bardo Antlaşmasıyla; Tunus Beyi, dış hükümrancılığı, siyasal ve ordu işlerini bir Fransız Genel Valisine bırakmıştır. Tunus'un Muher ve güney kesiminde başlayan ayaklanmalar güçlükle bastırılmıştır. Vali Paul Cambon'ın, yeni bey Ali bin Hüseyin'e(1882-1902)Marsa Sözleşmesi'ni kabul ettirmesiyle birlikte (1883), Tunus'ta Fransız himayesi resmen kurulmuştur.¹⁰⁰

⁹⁸Ulutaş, s.10

⁹⁹ Özkan, “Arap Baharı'nda Devrim Fitolinin Ateşlendiği Ülke: Tunus”, **Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi**, <http://improkul.impr.org.tr/?p=713>, 16.03.2014,

¹⁰⁰Tunus'un Tarihi, <http://www.tarihsayfasi.com/ulkeler-tarihi/tunusun-tarihi.html>, (16.02.2013)

2.2.1. Bardo Anlaşması (Kasr-ı Said Anlaşması)

Fransa devleti adına General Breur ile Tunus Valisi Mehmed Sadık Paşa arasında 12 Mayıs 1881’de Bardo Sarayı’nda imzalandığı için tarihe de Bardo Anlaşması olarak geçen anlaşma, şu maddeleri kapsıyordu:¹⁰¹

- Fransa Cumhuriyeti ile Tunus Bey’i arasında bugün mevcut barış, dostluk ve ticaret anlaşmalarına bütün sözleşmelerin hükümleri geçerli olacaktır.
- İki taraf arasında istenilen amaca ulaşmak için Fransa Cumhuriyeti Hükümeti’nin alacağı tedbirlerin uygulanmasını kolaylaştırmak üzere Tunus Beyi, sınırları dâhilindeki sahil boyunca düzen ve güvenliğin devamı için uygun görülecek yerlerin Fransız askerleri tarafından işgalini onaylayacak ve böylece mahalli hükümetin güvenliğinin korunmasını üstlenebilecek bir hale gelen Fransa ve Tunus askeri elemanları tarafından müştereken onaylandığı gün bu işgale son verilecektir.
- Tunus Beyi şahsı ve ailesi veya memleketlerinin huzur ve güveni bir tehlikeye maruz bulunduğu zaman kendilerine daimi surette yardım etmeyi Fransa Cumhuriyet Hükümeti garanti edecektir.
- Fransa Hükümeti, Tunus Hükümeti ile çeşitli Avrupa devletleri arasında mevcut anlaşmaların uygulanmasını üstlenecektir.
- Fransa Cumhuriyet Hükümeti tarafında Tunus Beyi yanında bir sefir bulunacak ve bu sefir anlaşmanın uygulanmasına nezaret ve her iki memlekete ait ortak işler için Fransa Hükümeti ile Tunus Hükümeti arasında aracılık yapacaktır.
- Fransa’nın dış ülkelerdeki konsolosları Tunus Hükümeti’yle vatandaşlarının menfaatlerini koruyup gözetmekle görevlendirilecek, buna karşılık Tunus Beyi de Fransa Hükümeti’ne bilgi vermeden ve önceden onun onayını almadan uluslararası mahiyette anlaşma yapmamayı taahhüt edecektir.
- Tunus Hükümeti’nin Düyun-u Umumiye ödemelerini sağlayacak ve alacaklıların haklarını koruyacak surette mali teşkilat esasları ve Tunus Hükümetinin

¹⁰¹Erol Karcı, “Osmanlı Kaynaklarına Göre Fransa’nın Tunus’u İşgali”, 2007, s. 67-68, <http://www.belgeler.com/blg/1443/osmanli-kaynaklarina-gore-fransa-nin-tunus-u-ısgali-tunisia-conquer-of-france-according-to-ottoman-s-resource>, (07.02.2013)

sorumluluğu altında olarak tahsil sureti daha sonra yapılacak bir anlaşma ile belirlenecektir.

- Sınırdaki ve sahil boyunda yerleşik itaatsiz kabilelere bir vergi konulacak, bu verginin miktarı ile Tunus Hükümeti sorumluluğunda olarak tahsil sureti de daha sonra yapılacak bir anlaşma ile belirlenecektir.
- Fransa Hükümeti'nin Cezayir sömürgesi silah, mühimmat ve ardiye kaçakçılığından muhafaza için Tunus Hükümeti, Cerbe adasıyla Gabes limanından ve Tunus'un bütün güney limanlarından silah ve mühimmat ithalini men etmeyi taahhüt edecektir.
- Bu anlaşma Fransa Cumhuriyeti tarafından onaylandıktan sonra bir sureti Tunus Beyi'ne sunulacaktır.

Fransız himaye rejimi Tunus'un bağımsızlığını kazanmasına kadar devam etmiştir(1956). Tunus'taki Fransız idaresi 78 yıl sürmüştür. 1930'lu yıllarda Habib Burgiba önderliğinde Tunuslular bağımsızlık mücadelesine başlamışlar; II. Dünya Savaşı esnasında ise Tunus bir savaş alanı haline gelmiştir. Harpten sonra Burgiba yeni Destur Partisini kurarak bağımsızlık mücadelesine devam etmiş, 1956 yılında Tunus, bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığını kazandıktan sonra Tunus Cumhuriyetini ilan eden Burgiba, ilk Tunus Cumhurbaşkanı olmuştur. Birçok reform yaparak ülkede laik eğilimli bir rejim kurmuştur. Ölüncüye kadar Devlet Başkanı seçilen Burgiba, 1987 senesinde sağlık durumu gerekçe gösterilerek devlet başkanlığı görevinden alınmış, yerine General Zeynelabidin bin Ali geçmiştir. Tunus tarihinde bu süreç "sessiz devrim" olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁰²Bu yönetim değişikliği ülkede belirli bir liberalleşme ve ekonomide köklü yeniliklerin yapılmasına sebep olmuştur. General Zeynel Abidin radikal Müslümanlara karşı büyük tedbirler almıştır.¹⁰³

2.2.2. Habib Burgiba Dönemi (1957-1987)

Habib Burgiba (3 Ağustos 1903-6 Nisan 2000), Tunus Beyi'nin ordusunda görev yapmış bir teğmenin 8 çocuğundan en küçüğüydü. Tunus'ta Arapça ve İslam

¹⁰² Ulutaş ve Torlak, s.6

¹⁰³Tunus'un Kuruluşu ve Tarihi, <http://tarihlervekulturler.blogcu.com/tunusun-kurulusu-ve-tarihi/5009015>, (10.04.2013)

dini konusunda sağlam bir eğitim gören Burgiba, daha sonra Sorbonne'da hukuk ve siyaset bilimi okudu. 1934'te bağımsızlık mücadelesine önderlik edebileceğini düşündüğü bazı genç arkadaşlarıyla Yeni Düstur Partisi'ni kurarak önce partinin genel sekreteri, ardından 1948'de de partinin başkanı oldu. Siyasal faaliyetleri yüzünden kısa sürede Fransız sömürge yönetiminin dikkatini çekti, 1934-1945 yılları arasında 11 yılını hapiste geçirdikten sonra deniz yoluyla Kuzey Afrika'ya kaçtı. 8 Eylül 1949 tarihinde de ülkesine döndü.¹⁰⁴

Fransa, Tunus'u valiler kanalıyla yönetti. Aynı Cezayir'de olduğu gibi burada da çok büyük bir zulüm politikası böylece başlamış oldu. Her türlü muhalefet hareketi ve bağımsızlık yanlısı faaliyetler kanlı bir şekilde bastırıldı. Onları destekleyenler çok şiddetli baskı gördüler, büyük bir bölümü tutuklandı, işkencelere maruz kaldı. Fransa, dinine bağlı, vatansever Tunus halkında oluşan tepkiyi durdurmakta ve ayaklanmaları bastırmakta zorlanır hale geldi. Bağımsızlık mücadelesi amacıyla kurulan Düstur Partisi'ni kendi tarafına çekti. Başına ise çok güvendiği bir "adamı"nı yerleştirdi: Habib Burgiba. İlk başlarda halkın desteğini almak için dindar bir görüntü sergileyen Habib Burgiba, çocukluğundan itibaren Fransız eğitimi görmüştü. Ancak gençlik döneminde özellikle Fransız işgal yönetimine karşı bir politika izlemiş, bu şekilde halkın desteğini almayı planlamıştı. Hatta bunun için birkaç kez hapse girmiş, Tunus'tan Kahire'ye kaçarak halk nezdinde kahraman imajı kazanmaya çalışmıştı. Tunus'a döndüğünde halkı amaçsız bir isyana teşvik eden ve böylece kanlı bir Fransız müdahalesine zemin hazırlayan Burgiba, Fransızların 1956 yılında işgale son vermelerinden sonra, Fransa'nın Tunus'taki temsilcisi haline geldi. Sömürgeci Fransız yönetimi ülkeyi terk ederken, geride kendilerine son derece sadık yönetim kadroları bırakmışlardı. Bu kadrolar Fransızların menfaatlerini onlar kadar koruyan, kendi vatandaşlarına onlardan bile daha fazla zulüm yapan Habib Burgiba yönetimindeki kadrolardı. 1959'da ülkeyi süresiz olarak yönetme yetkisini tek başına eline alan Habib Burgiba, bir zaman sonra kendisini "ölümüne kadar cumhurbaşkanı" ilan etti. 7 Kasım 1987'de akli dengesi yerinde olmadığı gerekçesi ile Başbakan Zeynel Abidin tarafından devlet

¹⁰⁴ İrfan Özfatura, "Habib Burgiba", **Türkiye Gazetesi**, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/irfan-ozfatura/477235.aspx>, (16.06.2013), Habib Burgiba, http://tr.wikipedia.org/wiki/Habib_Burgiba, (04.04.2013)

başkanlığı görevinden alınana kadar, yani 31 yıl boyunca, Tunus'u tek başına yönetti. Bu diktatörün en önemli özelliklerinden biri ise, diğer benzerleri gibi yüksek rütbeli bir mason oluşuydu. Masonik kimliği, Habib Burgiba için Müslüman kimliğinden de, Tunuslu kimliğinden de daha önemliydi. O, Müslüman Tunus halkının değil, Fransız Büyük Locası'nın menfaatlerini ön planda tutuyordu. Burgiba'nın ilk icraatı camileri sıkı denetim altına alması ve belli vakitlerin dışında namaz kılınmasını yasaklamasıydı. Dinini yaşamak isteyen Müslümanları, rejim muhalifi sıfatıyla tutuklattı ve çok ağır işkenceler uyguladı. İslami eğitim veren kurumların hepsini kapattı. Burgiba halkına yaptığı baskılarda o kadar ileri gitti ki, "ülkenin ekonomik kalkınmasını ve çalışma temposunu yavaşlattığı" bahanesiyle Ramazan'da oruç tutmayı yasakladı. Hac için Mekke yolculuğunun pahalı olduğu gerekçesi ile Mekke yerine Magrip'in kutsal kenti kabul edilen Keyrevan'ın ziyaret edilmesini istedi.¹⁰⁵

Burgiba, iktidarının son dönemlerinde zulüm ve saldırganlığını iyice şiddetlendirmişti. İnsanların inançlarıyla alay ediyor, dini değerleri tahkir edici ifadeler kullanıyordu. Batı'ya ve özellikle Fransızlara iyice özendiğinden dolayı, Arap kimliğinden ve Müslüman bir toplumun ferdi olmaktan rahatsız olduğunu çeşitli şekillerde ima ediyordu. Burgiba, Bin Ali tarafından iktidardan uzaklaştırıldıktan sonra da çoğunlukla Fransa'da yaşadı. Ancak son birkaç yılını bunamış bir şekilde geçirdi. Bu sebepten dolayı, çoğu zaman ne dediğini fark edemiyor, oldukça saçma ifadeler kullanabiliyordu.¹⁰⁶

Tek partinin ve devletin başkanı olan Habib Burgiba, dinin pek çok emir ve yasaklarını değiştirdi. Gelenek ve göreneklerde değişiklik yaptı. Beyrut'u terk etmek zorunda kalan FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) 'yü Tunus'a çağırdı (1982). Ülkede çeşitli ayaklanmalar olunca, bunları yatıştırmak için, çok partili döneme geçmek, sendikalara serbestlik vermek zorunda kaldı. 1987'de başbakanı Zeynel Abidin tarafından devrilerek, iktidardan 84 yaşındayken uzaklaştırıldı.¹⁰⁷

¹⁰⁵“Fransız işgalinden bu yana zulme uğrayan Müslümanların ülkesi: TUNUS”, http://www.kubacami.com/konular/mus_ulke/tunus.htm (02.04.2013)

¹⁰⁶Habib Burgiba'nın Ölümü, <http://www.vahdet.info.tr/isdunya/dosya5/1379.html>, (04.04.2013)

¹⁰⁷“Habib Burgiba Kimdir? , Hakkında Kısa Bilgi”, <http://www.kisacaozeti.com/habib-burgiba-kimdir-hakkinda-kisa-bilgi.html>, (04.04.2013)

2.2.3. Zeynel Abidin Bin Ali Dönemi (1987-2011)

1987'den 2011'e kadar Tunus Cumhurbaşkanlığı yapan Bin Ali; 1964'te askeri güvenlik kurumunun kuruluşu ve yönetimiyle görevlendirilmişti. Fas'taki askeri ataşelik görevinden sonra İçişleri Bakanlığı'na bağlı Ulusal Güvenlik biriminin genel müdürlüğüne terfi ettirildi. Polonya'daki büyükelçilik görevinden sonra tekrar Ulusal Güvenlik biriminin başına getirildi.¹⁰⁸Siyasal muhaliflere ve rejimi tehdit eden unsurlara karşı gösterdiği mücadele içişleri bakanlığına atanarak ödüllendirildi. 1 Ekim 1987'de Cumhurbaşkanı Habib Burgiba tarafından Başbakanlığa atandı. Habib Burgiba'nın, Kasım 1987'de sağlık durumu gerekçe gösterilerek Cumhurbaşkanlığından uzaklaştırılmasının ardından yerine kendisinin beş hafta önce başbakanlığa atamış olduğu Zeynel Abidin Bin Ali geçti. Zeynel Abidin döneminde Tunus'un Batı yanlısı dış politikasında kritik bir değişiklik olmadı. Bu yönetim değişikliği ülkede belirli bir liberalleşmeyi getirirken ekonomide de köklü reformların önünü açtı. Nisan 1989'daki seçimler Bin Ali'nin büyük çoğunlukla görevde kalması ve Anayasal Demokratik İttifak adını alan iktidar partisinin yine kesin bir zafer elde etmesiyle sonuçlandı. Hükümet 1990'ların başlarında halk arasındaki etkisini gitgide artıran İslamcı Nahda (Yükseliş) Partisi'ne karşı sert bir mücadele başlattı. Körfez Savaşı sırasında Irak'a yönelik müttefik saldırılarına karşı çıkması ABD'nin yapmaya söz verdiği askeri yardımları kısmasına ve Kuveyt'in bu ülkeye yaptığı yatırımları durdurmasına yol açtı. 1992'de, Cezayir'de İslamcı harekete karşı düzenlenen ordu destekli darbe Tunus'ta hükümet çevrelerince hoşnutlukla karşılandı.

1990'ların başlarından 2002'ye kadar süren yaklaşık 10 yıllık dönemde sürekli büyüyen Tunus ekonomisi, 2002'de kuraklık ve azalan turist sayısı ile en düşük seviyesini görmüş oldu. Ancak 2003'ten itibaren ortalama % 5 oranında bir büyüme hızı göstermedi. 1999 ve 2004'te Bin Ali tekrar cumhurbaşkanlığına seçildi. Zeynel Abidin yönetimi insan hakları ihlalleri, dini özgürlüklerin radikal laik tutum sebebiyle engellenmesi, siyasal muhaliflere uygulanan baskı ve basın özgürlüğünün

¹⁰⁸ "Profile: Zine al-Abidine Ben Ali", **BBC News Afrika**, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12196679>, (14.04.2013)

kısıtlanması nedeniyle tüm dünyadan insan hakları kuruluşlarının ağır eleştirilerine maruz kalmıştır. 2010 Aralık - 2011 Ocak ayları boyunca süren ayaklanmaların yol açtığı politik istikrarsızlık sonucu 14 Ocak 2011 günü ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.¹⁰⁹

2.3. TUNUS'TA İSLAMİ HAREKETLER

1970'li yıllarda Tunus'ta, dinin gereklerini yerine getirmek artık önemsenmeyen bir hal almıştı. Halkın İslam dinine yabancılaştırılması politikası, "Batılılaşma" adı altında gerçekleştiriliyordu. Tunus'ta İslami hareketler ilk kez 1970'li yılların sonlarına doğru ortaya çıkmış ve ülkede hızla yayılmaya başlamıştı.

İslami hareket, 1970'te El-Ma'rifedenilen bir dergi çerçevesinde ortaya çıktı. Bu dergide İslam'ın kendi ülkesinde uğratıldığı yabancılaşma hakkında fikir alış-verişinde bulunuluyordu. Bunu, yetmişli yılların başında Şeyh Bin Milad ve müridi Abd el-Fettah Muru ve diğerlerinin Zeytuna Üniversitesi'nde dini öğretimi canlandırmaları izledi. Yetmişli yılların sonunda Mouvement de la Tendance Islamique -MTI- (İslami Eğilim Hareketi), Tunus'taki başlıca İslami örgüt olarak ortaya çıkmıştı.¹¹⁰

İslami hareketlere katılanların sosyo-ekonomik ve toplumsal profillerini anlayabilmemiz açısından Abd el-Baki el-Hirması'nın, MTI ve 800 Tunusludan oluşan temsili bir grup üzerinde yapmış olduğu anket çalışması çok açık bir şekilde bize ışık tutmaktadır.

Hirması'nın yaptığı araştırma çerçevesinde, ortalama yaşın 25 civarında olduğu, personelin yüzde 50'sinin 30 yaşın altında olduğu (tarafدارlar ve sempaticanlar arasında muhtemelen daha genç yaşta olanlar vardır), aralarında Zeytuna Üniversitesi'nden daha yaşlı bazı ulema ve öğretmenlerin de bulunduğu görülür.¹¹¹

¹⁰⁹Profile: Zine al-Abidine Ben Ali, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12196679>, (14.04.2013)

Zeynel Abidin Bin Ali, http://tr.wikipedia.org/wiki/Zeynel_Abidin_Bin_Ali, (04.04.2013)

¹¹⁰Nazih Ayubi, **Arap Dünyası'nda Din ve Siyaset**, Cep Kitapları, 1993, İstanbul, s. 131

¹¹¹Ayubi, s.133

Hirması'nın yapmış olduğu bu anket çalışması, İslami hareket taraftarlarının büyük çoğunluğunun gençlerden oluştuğunu ve genel olarak alt ve orta sınıfa mensup olduklarını göstermektedir.

2.4. BOP KISKACINDAKİ ÜLKELER

Dünyadaki değişim ve dönüşümün hızla devam etmekte olduğu bu yüzyılda emperyalist saldırganlığın hız kesmeden bütün ulus-devletleri tehdit ettiği bir süreç yaşanmaktadır. Demokrasi ve insan haklarının sembolik görüntülerinin altında totaliter unsurlar yaşama geçirilirken, kitleler uyutulmakta, toplumlar ve beyinler teslim alınırken çeşitli yöntemler kullanılmaktadır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dünyanın tek kutuplu bir yöne gitmekte olduğu düşüncesi yayılmaya başlanmıştır. Geldiğimiz noktadaşiddet kullanımının ve kaba güç gösterisinin yaygınlaştığı ve küresel kaynaklı yerel savaşların kaçınılmaz olduğu yeni bir sürece girildiği görülmektedir. Her zaman çağı bir şekilde yönlendirmeyi başarabilen kapitalist ülkelerin, yeni planlarını hayata geçirmeye çalışırken artık hiçbir ideolojik kılıf arkasına saklanmadan ülkeleri işgal etmeye, kitleleri kıyıma uğratmaya ve işlerine geldiğinde uluslararası hukuku tamamen rafa kaldırmaya kararlı oldukları görülmektedir.

Uluslararası alanda hukuk ve düzen yeniden oluşturulurken kaba gücün belirleyici bir rol oynadığı çok açık bir şekilde görülmektedir. Kapitalist ülkeler, kendilerine bağımlı yarı demokrasiler üreterek ülkelerin ve halkların kaynaklarını sövmürmeye çalışmaktadır.

Emperyalist ülkeler yeni politikalarını birçok ülkede devrim adı altında hayata geçirmekle kalmayıp aynı zamanda bu devrimleri renklendirmeyi de ihmal etmemişlerdir. Batı'da bu tür devrimlere "çiçekli" ve "renkli" isimler vermek aslında bir alışkanlık haline gelmiştir. Batılı siyasal ve akademik çevrelerin, Huntington'ın "üçüncü demokrasi dalgası"nın başlangıcını oluşturan 1974 yılında Portekiz'de gerçekleşen devrimi "Karanfil Devrimi" olarak adlandırmasından bu yana, Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte eski Sovyet Cumhuriyetlerinde gerçekleşen devrimleri de Huntington'ın "üçüncü demokrasi dalgası"nın devamı olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Diğer bir deyimle, "üçüncü demokrasi dalgası"nın

oluşturan ülkelerde gerçekleşen hareketleri “renkli” isimlerle adlandırmanın Batı’da bir gelenek haline almaya başladığı görülmektedir, denilebilir.¹¹²

Devrimler ile elini daha da güçlendiren emperyalist ülkeler, geliştirdikleri yeni politikalar ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki yeni işgal projeleriyle farklı bir boyut kazanmışlardır. Soğuk Savaş dönemi sonrasında Orta ve Doğu Avrupa coğrafyasıyla Kafkaslarda, bir dizi yönetim değişikliği ile renkli devrimler yaratılırken, Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da yeni bir yapılanma meydana getirilmiştir. Bu süreç, yeni emperyalizmin saldırgan tavrının bütün ulus-devletleri tehdit altına aldığı, yeni ve kritik bir döneme girildiğinin kanıtı olarak görülmektedir.

2.5. RENKLİ DEVRİMLER

Soğuk Savaş sonrasında eski sosyalist ülkelerde gerçekleştirilen “renkli devrimler”, bugün yeni kıtalara ve yeni ülkelere yayılmaya devam etmektedir. İlk olarak 2000 yılında eski Yugoslavya Cumhuriyeti’nin çekirdeği olan Sırbistan ile başlayan süreç, 2003 yılında Gürcistan, 2004 yılında Ukrayna ve Romanya, ardından 2005’de Lübnan ile devam etmiştir. 2005’te Kırgızistan’da yapılan yönetim değişikliği ile sürdürülen devrim, Rusya, Özbekistan, Ermenistan ve Azerbaycan gibi bazı ülkelerde şimdilik başarısızlığa uğramış görünmektedir.

Gürcistan’da “Gül Devrimi”, Ukrayna’da “Turuncu Devrim” ve Kırgızistan’da “Lale Devrimi” ile başlayan süreç, bugünlerde Kuzey Afrika ve Orta Doğu’daki post-modern işgallere olanak tanıyan kısmen veya tamamen planlanmış halk hareketleri ile sürmektedir.

2.5.1. Sırbistan Devrimi

Sırbistan, Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti olarak adlandırılan ve Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan, Makedonya Federal Cumhuriyetleri ve Sırbistan Cumhuriyeti içindeki Vojvodina ve Kosova otonom bölgelerinden oluşmaktadır. Ülke yönetiminin başında bulunan Miloseviç ile

¹¹² Yılmaz Bingöl, “Kırgızistan’ın ‘Renkli’ Devrimi: Demokrasiye Geçiş mi, Küresel Rekabet mi?”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (13) 2007 / 1 : 1-21, s.2, <http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi13/bingol.pdf>, (16.03.2013)

başlayan dağılma sürecinin ilk ayağını Kosova'daki hoşnutsuzluklar oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek takip etmiştir. ¹¹³

1992 yılında Sırbistan, Karadağ ile birlikte Yugoslavya Federal Cumhuriyeti adında bir ülke haline geldi. Bu devletin devlet başkanlığını üstlenen Slobodan Miloseviç, Bosna-Hersek'teki ayrılıkçı Sırp'ları kışkırtarak 1992-1995 yılları arasında devam eden Bosna Savaşı'nı körüklemiş oldu. Eski Yugoslavya'nın dağılması sonucunda, kendisini Yugoslav topraklarının gerçek sahibi sayan Sırp milliyetçiliği, Bosna'daki Müslüman halka karşı sistemli bir soykırım, kendi deyimiyle bir "etnik temizlik" başlatmıştı. Sırp'lar Müslümanları bir kaç haftada yok edeceklerini ya da topraklarından sürececeklerini hesaplıyorlardı. Ama düşündükleri gibi olmadı. Başlangıçta hiçbir askeri gücü olmayan Müslümanlar, kısa sürede toparlanarak, Bosna-Hersek Ordusu'nu oluşturdular ve hiç kimsenin ummadığı bir direnç gösterdiler. 1995 sonbaharına kadar süren bu savaş boyunca, tarihte eşine az rastlanır bir vahşet yaşandı. Sırp'lar tarafından öldürülen Bosnalı Müslüman sayısı 200 bini aştı. 2 milyon Müslüman evlerinden sürüldü. 50 bine yakın Müslüman kadına tecavüz edildi. Sırp toplama kamplarına alınan Müslümanlar, inanılması zor işkenceler gördü vesonucunda on binlercesi sakat kaldı. 1995 sonbaharında Amerika'nın el koyması üzerine Dayton Anlaşması ile sonuçlandı. ¹¹⁴

Dayton Barış Anlaşması biri askeri biri de sivil olmak üzere iki alanda düzenlemeler içeren bir ana metin ile 11 Ek'ten'ten oluşmaktaydı.

Antlaşmanın öne çıkan bazı maddeleri şunlardır: ¹¹⁵

- Bosna ve Hersek devleti, Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olarak iki entiteye (varlık) ayrılacaktır.
- Devlet, Bosna Hersek ismiyle tek bir devlet olarak idame ettirilecektir.

¹¹³ Şafak Özşimsir, "BM ve Eski Yugoslavya'da İç Savaşlar", **Tuic**

Akademi, <http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar/1/100-safak-ozsimsir-tum-yazilari/517-bm-ve-eski-yugoslavya-ic-savasi-1>, (19.05.2013)

¹¹⁴ Harun Yahya, "Slobodan Miloseviç'in Devrilmesi", **Türk-İslam Birliği**, http://turkiislamirligi.com.tr/pages/tr/showmedia.aspx?slug=slobodan_milosevic_in_devrilmesi_sirbi stan_in_politikasinda_herhangi_bir_degisiklik_yapmayacak (14.03.2013)

¹¹⁵ Ömer Aymalı, "Srebrenica soykırımı ve sonrasında Bosna-Hersek", **Dünya Bülteni**, <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=238864>, (13.08.2013)

- Devlet, dış politika, dış ticaret, ulaşım, haberleşme, hava trafiği kontrolü, uluslararası kuralların uygulanması ve para politikasından sorumlu bir anayasaya sahip olacaktır.
- Bosna Hersek'te yaşayan tüm insanlara iki devlet arasında özgürce hareket ve seyahat etme hakkı tanınacaktır.
- Anlaşmaya göre aşağıdaki kurumları oluşturan bir anayasanın oluşturulması öngörülmüştür.
 - Halk Meclisi ve Temsilciler Meclisi'nden oluşan ikili bir parlamento
 - Üç kişiden oluşan Cumhurbaşkanlığı Konseyi (iki üye Bosna ve Hersek Federasyonu'ndan bir üye Sırp Cumhuriyeti'nden)
 - Bakanlar Kurulu
 - Anayasa Mahkemesi
 - Merkez Bankası

Miloseviç Bosna'daki Sırp tarafından Boşnaklara karşı girişilen Bosna Soykırımı'ndan sorumlu tutularak 27 Mayıs 1999'da Lahey'deki Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından savaş suçu sanığı ilan edilerek tutuklandı ve yargı önüne çıkarıldı. 2001 yılında Yugoslavya adı kaldırıldı ve 4 Şubat 2003'de ülkenin resmi ismi Sırbistan-Karadağ olarak değiştirildi. 21 Mayıs 2006 tarihinde yapılan referandumla bağımsızlık kararı alan Karadağ, 3 Haziran 2006'da parlamento tarafından bağımsızlığı ilan edildi. Böylece Yugoslavya'nın son kalıntıları da ortadan kalkmış oldu. Sırbistan tekrar kendi başına bir ülke durumuna geri döndü. 17 Şubat 2008 tarihinde de Arnavutların çoğunlukta olduğu Kosova bölgesi bağımsızlığını ilan ederek Sırbistan'dan ayrıldı.¹¹⁶

2.5.2. Gürcistan Devrimi

Gürcistan'da devrim süreci, 2003 yılında yapılan genel seçimlerde Şevardnadze'ye karşı yarışan Saakaşvili'nin taraftarlarının seçim sonuçlarına itirazı ile başlamış, sokak eylemleri ile süren ve daha sonra da bir grup genç destekçinin

¹¹⁶Sırbistan Tarihi, <http://tr.harunyahya.net/slobodan-milosevicin-devrilmesi-sirbistanin-politikasinda/>, (16.06.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C4%B1rbistan_tarihi (18.02.2013)

parlamentoyu “barışçıl” biçimde işgal ederek Saakaşvili’nin hükümete gelmesini kesinleştirdiği olaylarla gündeme gelmiştir.¹¹⁷

Eduard Şevardnadze, 1992 yılından beri Gürcistan’ı yönetiyordu. Onun döneminde hükümetler ve devlet başkanının ailesi, yolsuzluklarla birlikte anılmaya başlandı. Öte yandan ülke ekonomisi hiçbir gelişme gösteremedi ve Gürcistan, Avrupa standartlarına göre fakir bir ülke haline geldi. Rusya’nın desteklediği iki ayrılıkçı bölge olan Abhazya ve Güney Osetya, Tiflis yönetiminin kontrolü dışında kaldı. Yarı ayrılıkçı Aslan Abaşidze yönetimi altındaki Acara da fiilen merkezi yönetimin kontrolü dışındaydı. Bu siyasal ve ekonomik kriz içinde 2 Kasım 2003 tarihinde parlamento seçimleri yapıldı. Şevardnadze’nin siyasal ittifakı “Yeni Gürcistan İçin” ve Abaşidze’nin “Gürcistan Demokratik Uyanış Birliği” karşısında, Mihail Saakaşvili’nin “Birleşik Ulusal Hareket”i, parlamento başkanı Nino Burcanadze ile eski parlamento başkanı Zurab Jvania’nın “Burcanadze-Demokratla” partisi seçimlere girdi. 2 Kasım 2003 tarihinde yapılan parlamento seçimleri, ulusal ve uluslararası gözlemciler tarafından izlendi. Mihail Saakaşvili seçimlere hile karıştırıldığını ileri sürdü ve bu durum uluslararası bağımsız kuruluşlar tarafından da desteklendi. Ardından Tiflis’te yönetime karşı barışçı gösteriler düzenlenmeye başladı. Bu gösterilere demokratik muhalefet güçlerin neredeyse tamamı katıldı.

Kasım ortalarında, Tiflis sokaklarındaki demokratik gösterilere, Gürcistan’ın başlıca kent ve kasabalarında Kmara (Yeter) adlı gençlik örgünün organize ettiği gösteriler eklendi. Bu gösterilere STK’lar da aktif olarak katıldılar. Yarı ayrılıkçı Aslan Abaşidze, Şevardnadze yönetimine destek verdi ve Acara’dan Tiflis’e karşı göstericiler yolladı. 22 Kasım 2003’te gösteriler doruk noktasına ulaştı ve yeni parlamentonun açılışı sırasında, Şevardnadze’nin konuşma yaptığı esnada, Saakaşvili’nin önderliğindeki göstericiler ellerinde kırmızı güllerle (hareket adını buradan almıştır) parlamento binasına girdiler. Şevardnadze, konuşmasını yarıda keserek korumaları eşliğinde parlamento binasını terk etmek zorunda kaldı. Seçkin askeri birliklerin gösterilere müdahale etmeyi reddetmesinin ardından Şevardnadze, 23 Kasım’da, muhalefetin liderleri Saakaşvili ve Zurab Jvania ile görüşerek durum değerlendirmesi yaptı. Bu görüşmeye, bu arada Tiflis’e giden Rusya Dışişleri

¹¹⁷ Gürcistan’ın ‘Gül Devrimi’,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2004/01/040127_gurcistan_surec.shtml, (25.04.2013)

Bakan Igor İvanov aracılık etti. Görüşmenin ardından Şveardnadze, devlet başkanlığı görevinden ayrıldığını duyurdu. Tiflis sokaklarında 100.000'den çok gösterici, havai fişeklerle, konserler ve danslarla zaferi kutladılar.¹¹⁸

Yeni seçimlere değin parlamento başkanı Nino Burcanadze, anayasa gereği devlet başkanlığı görevini vekâleten üstlendi. 4 Ocak 2004 tarihinde devlet başkanlığı seçimleri yapıldı ve Saakaşvili, oyların ezici çoğunluğunu alarak devlet başkanı seçildi ve 25 Ocak'ta görevine başladı. 28 Mart tarihinde yapılan parlamento seçimlerini de ezici çoğunlukla Ulusal Hareket-Demokratlar kazandı. Mayıs 2004'te, "İkinci Gül Devrimi" olarak adlandırılan halk hareketi Acara Özerk Cumhuriyeti'nin yönetim merkezi Batum'da gerçekleşti. Acara Özerk Cumhuriyeti'ni bir diktatör gibi yöneten Aslan Abaşidze ve devlet başkanı Miheil Saakaşvili arasındaki gerginliğinin ardından, Birleşik Ulusal Hareket ve Kmara tarafından harekete geçirilen binlerce Acaralı, Abaşidze'nin diktatörce yönetimini, ayrılıkçılığını ve militarizmini poretso etmeye başladı. Abaşidze, güvenlik güçlerini kullanarak Batum ve Kobuleti sokaklarındaki gösterileri dağıttı. Ancak göstericilerin sayısı giderek daha da arttı. 6 Mayıs 2004 tarihinde protestolara katılan bütün Acaralılar Batum'da toplandı. Ardından Gürcistan Başbakanı Zurab Jvania ve İçişleri Bakanı Giorgi Baramidze ile Acara Özerk Cumhuriyeti İçişleri Bakanı Cemal Gogitidze arasında bir görüşme yapıldı. Görüşmenin başlıca konusu, özerk yönetimin sınırı olan Çolohi Irmağı kıyısındaki silahlı birliklerin çekilmesi oldu. Bu arada Abaşidze'nin emriyle, Çolohi Köprüsü havaya uçuruldu. Sonunda Abaşidze Moskova'ya gitmek ve Rusya'ya sığınmak zorunda kaldı. Ertesi gün Devlet Başkanı Saakaşvili, Batum'u ziyaret etti ve zaferi kutlayan Acaralılara özgürlük sözü verdi.¹¹⁹

2003 yılında yapılan bir seçimle başlayan Mihail Saakaşvili dönemi, 27 Ekim 2013 Pazar günü düzenlenen bir başka seçimle sona erdi ve Saakaşvili'nin "Gül Devrimi" olarak nitelenen 10 yıllık iktidarına sona ermiş oldu.¹²⁰

¹¹⁸22 Kasım 2003: Gürcistan'da "Gül Devrimi" gerçekleşti, <http://www.marksist.org/tarihte-bugun/13294-22-kasim-2003-gurcistanda-gul-devrimi-gerceklesti>, (16.02.2014)

¹¹⁹ Birol Ertan, "Renkli Devrimler", <http://www.gundem.be/tr/doc-dr-birol-ertan/renkli-devrimler>, (12.04.2013), Gül Devrimi, http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCI_Devrimi (18.04.2013)

¹²⁰ Göktürk Tüysüzöğlü, **Uluslararası Politika Dergisi**, <http://politikaakademisi.org/gurcistanda-saakasvili-donemi-resmen-sona-erdi/> (30 Ekim 2013)

2.5.3. Ukrayna Devrimi

“Turuncu Devrim”, 21 Kasım 2004 cumhurbaşkanlığı seçimleri döneminde başlayıp, yaklaşık 1 yıl süreyle yaşanan politik olayların genel adıdır. Bu isimle anılmasının ana nedeni, başkan adaylarından olan ve seçime hile karıştırıldığını iddia eden Viktor Yuşenko'nun bu rengi seçim kampanyası süresince kullanmasıdır. Seçime katılan iki adaydan biri olan Yuşenko, % 46,69 ve ikinci aday olan Yanukoviç, % 49,42 oranında oy almışlardı. Seçimleri kazanamayan Yuşenko, seçimlerin yapıldığı bazı bölgelerde hile karıştırıldığını öne sürerek taraftarlarından Kiev'de gösteri düzenlemelerini istemişti. Yapılan gösterilerin büyümesi ve Turuncu kıyafetlerle Ukrayna meydanlarını dolduran göstericilerin baskısı sonucunda Ukrayna Yüksek Mahkemesi bu seçimleri geçersiz ilan etmiş ve 26 Aralık 2004'te yeniden seçim yapılması konusunda karar almıştı. Tekrarlanan seçimlerin sonucunda Ukrayna Merkez Seçim Komisyonu, Yuşenko'nun %51.99, Yanukoviç'in %44.20 oranında oy aldığını resmi olarak açıklamış, Yanukoviç'in Yüksek Mahkeme'ye yaptığı itirazı sonuçsuz kalmıştı. Viktor Yuşenko 23 Ocak 2005 tarihinde yemin ederek göreve başlamıştı.¹²¹

2.5.3.1. Vilnius Zirvesi

Bu zirve AB'nin “Eastern Partnerhip” (Doğu Ortaklığı, EaP) adlı Doğu'ya açılım politikası temelinde yapılmaktadır. Bu politika Azerbaycan, Ermenistan, Belarus (Beyaz Rusya), Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'yı kapsamaktadır. 2009 yılında AB tarafından resmen kabul ve ilan edilen “Doğu Ortaklığı” politikası, AB'nin Kuzey açılımı ve Akdeniz açılımlarını tamamlamakta ve AB açısından stratejik öneme sahip söz konusu 6 ülkeyle siyasal, ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmeyi öne çıkarmakta ve politikanın özünde insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokratikleşme ilkeleri yer almaktadır.¹²²

AB, yeni üyeler almak yerine daha çok ilgi ve nüfuz alanı içinde görmek istediği ülkelerle ortaklık anlaşmaları yapmayı tercih etmektedir. Bu sebeple 2013 yılı Kasım ayında Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta AB liderleri Doğu İşbirliği

¹²¹ Sinan Oğan, “Ukrayna'da Devlet Başkanlığı Seçimleri: Turuncu Devrimin Sonu”, **Türksam**,

¹²² Vilnius Zirvesi, <http://tr.euronews.com/2013/11/28/ab-nin-dogu-ortakligi-programi/>, (03.02.2014)

Zirvesi için bir araya geldi. 28-29 Kasım 2013 tarihindeki Vilnius zirvesine yaklaşık 10 gün kala sözleşmenin tek tarafı olarak Ukrayna tarafından imzalanmayacağı söylentileri yayılmaya başlandı. 21 Kasım tarihinde hem Başbakan hem de Cumhurbaşkanı tarafından anlaşmanın askıya alındığının teyit edilmesi ile birlikte insanlar tepkilerini, 23 Kasım'da muhalefet partilerinin liderliğinde turuncu devrimin sembolü Bağımsızlık Meydanı'na çok yakın mesafedeki Avrupa Meydanı'nda toplanarak dile getirmeye başladılar. 29 Kasım akşamı zirvenin Ukrayna tarafında sözleşmenin imzalanmaması ve sona ermesi ile birlikte bu duruma tepkili insanlar mesai saatlerinden itibaren Bağımsızlık meydanına yöneldiler. Ukrayna çevik kuvveti bu çalışmaların yapılmasını sebep göstererek 30 Kasım'da sabaha karşı saat 4'te bu meydandaki kalabalığa müdahale etti. Ülkenin önde gelen bir televizyon kanalının da canlı yayında olması ve müdahale sırasında insanların yaralanma görüntülerinin özellikle sosyal medya aracılığıyla hızla yayılması ile tepkiler 1 Aralık 2013 Pazar günü öğle saatlerinde ülkenin pek çok şehrinde doruk noktasına ulaştı. Nitekim 1 ay süresince toplu gösterilerin yasaklandığı haberlerine rağmen halk Kiev'de toplandığı çeşitli meydanlardan muhalefet partilerinin önderliğinde Bağımsızlık meydanına yöneldi ve burada kimilerine göre 200 bin kimilerine göre ise 500 binlik bir kalabalık toplandı. Gün boyu devam eden protesto gösterileri ilk olarak Cumhurbaşkanı'nın üzgün olduğunun mesajının gelmesi, devamında Dışişleri Bakanı'nın yolumuz Avrupa açıklaması yapması ile bir miktar sakinleşti.¹²³

Gösterilerin şiddeti 19 Ocak 2014'te daha da artmaya başladı ve 22 Ocak'ta ilk ölüm haberi geldi. Protestocular polis araçlarını ve diğer araçları ateşe verdi, polis de göz yaşartıcı gaz, plastik mermi ve tazyikli suyla karşılık verdi. Yüzlerce protestocu ve 170'e yakın polisin 22 Ocak'taki olaylarda yaralandığı belirtildi. Hükümetin protestolara son vermek için geçirdiği yeni yasaya tepki gösteren protestocular Kiev meydanında ayaklandı ve polisin sert müdahalesiyle en az iki kişi ateş açılması sonucu öldü.¹²⁴

¹²³Ukrayna'da Neler Oluyor? , <http://www.dipnot.tv/ukraynada-neler-oluyor-gezi-olaylari-ile-ne-gibi-farklar-ve-benzerlikler-var/58637/>, (12.03.2014)

¹²⁴Beş Soruda Ukrayna'da Neler Oluyor?,http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/01/140123_ukrayna_soru_cevap.shtml, (28.01.2014)

2.5.4. Romanya Devrimi

1965'ten beri Romanya'nın lideri olan Nicolae Ceauşescu'nun iktisadi ve kalkınma politikalarının Romanya'nın kaynaklarını zorlayarak uygulatılması ülkede yaygın bir kıtlığa ve yoksulluğun artışına neden oldu. 1970'lerdeki kötü mali yönetim ve yanlış yatırım kararları sonucu Romanya'nın dış borcu çok yüksek boyutlara ulaştı. Bu borcun kısa bir sürede kapatılması için yapılan kemer sıkma politikaları (gıda maddelerinin karneye bağlanması, evlerin 14°C'den fazla ısıtılmasının yasaklanması), 1982'den itibaren ülkenin tarım ve sanayi ürünlerinin büyük bölümünün ihraç edilmeye başlanması, Parlamento Sarayı gibi debdebeli ve gereksiz inşaat projeleri ve 13.000 köyden 6.000'inin boşaltılıp yıkılması ve burada yaşayanların yeni kurulan apartmanlara yerleştirilmesi kararı, toplumdaki hoşnutsuzluğu doruğa çıkardı.¹²⁵

Nicolae Ceauşescu, 1980'lerde parti ve hükümet üzerindeki sıkı denetimini sürdürmek için katı politikalar izlemeye başladı. 1988'de Sovyetler Birliği'nde uygulamaya konan açıklık (glasnost) ve yeniden yapılanma (perestroyka) politikası Romanya'da benimsenmedi. SSCB'de uygulamaya konan bu politikaların SSCB'nin güdümündeki diğer Doğu Bloku ülkelerinde neden olduğu reform dalgasından sonra muhalefete karşı izlenen baskıcı tutum daha da sertleşti.

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve Doğu Bloku liderlerinin birer birer görevlerinden çekilmesi Nicolae Ceauşescu'nun geleceği hakkında bir endişe yaşamasına neden olmadı. Kasım 1989'da yapılan Romanya Komünist Partisi'nin 14. Kongresi'nde Nicolae Ceauşescu yeniden parti genel sekreterliğine seçildi. Fakat Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkelerde meydana gelen rejim değişiklikleri ve özgürlük hareketleri çok geçmeden Romanya'ya da yansıdı. Romanya'nın kuzeybatısındaki Transilvanya'daki Macar azınlık öteden beri baskı altındaydı. Transilvanya bölgesinin güneyindeki Temeşvar şehrinde Macar bir rahibin rejim muhalifi olduğu gerekçesiyle sürgüne gönderilmeye çalışılması üzerine bir ayaklanma patlak verdi. 16 Aralık günü başlayan olaylar, polis ve Securitate'nin

¹²⁵Kader Özlem, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya'nın Dış Politikasında Batı Dünyası ve Türkiye İle İlişkiler", **Balkan Türk Kültürü**, <http://btk.balgoc.org.tr/yazarlar/kaderezlem/kader2.html> , (25.01.2014)

(gizli polis) müdahale etmesiyle daha da yayıldı. Protestolar asıl nedeninden saparak doğrudan Ceauşescu rejimini hedef almaya başladı.¹²⁶

17 Aralık'ta ayaklanmalar ve protestolar devam etti ve bölge komitesinin binası ele geçirildi. Olayların daha da büyümesi üzerine devreye ordunun girmesiyle 18 Aralık sabahı şehrin denetimi ancak sağlanabildi. Aynı gün şehirde sıkıyönetim ilan edildi. 20 Aralık günü kalabalık yürüyüşçü kolları şehre girdi ve büyük bir protestocu grubu şehrin Operei Meydanı'nı işgal etti. İran'a ziyarette bulunan Nicolae Ceauşescu'nun yerine bakan karısı Elena Ceauşescu, olayların yatıştırılması için protestoculara tutukluların büyük bir kısmının serbest bırakılmasını önerdi, ancak ayaklanmacılar Ceauşescu çekilene kadar devam edeceklerini belirterek teklifi reddettiler. 20 Aralık akşamı Ceauşescu'nun dönüşüne rağmen durum daha da gerginleşti. Ceauşescu aynı günün akşamı yaptığı televizyon konuşmasında Temeşvar'daki olayları “yabancı güçlerin Romanya'nın içişlerine müdahalesi” ve “Romanya'nın egemenliğine tecavüz” olarak niteledi. Temeşvar'daki olayları dünyaya ilk olarak Budapeşte radyosu duyurdu, Batılı medya kuruluşları da katliam haberleri verdiler, on binlerce kişinin ölümünden söz ederek, ulusal televizyondan bilgi alamayan Romanya halkını Ceauşescu rejimine karşı ayaklanmaya teşvik ettiler. Ceauşescu'nun denetiminde olan Romanya Televizyonu 21 Aralık günü Bükreş'te, aynen 1968'de Varşova Paktı ülkelerinin Romanya'yı işgal etmesini engellemek amacıyla yapılan toplantı gibi, büyük bir toplantının Ceauşescu'nun desteklenmesi amacıyla yapılacağını duyurdu.

Ceauşescu'nun duruma egemen görünüyor olmasına rağmen ayaklanmalar kısa sürede Bükreş'e sıçradı; 21 Aralık'ta Ceauşescu'nun Bükreş'te yaptığı konuşma sırasında dinleyicilerin tepki göstermesi, Ceauşescu'nun iktidarını kaybettiğinin en açık belirtisi oldu. 21-22 Aralık gecesi yer yer ordu birliklerinin de desteklediği ayaklanmacılarla Ceauşescu'nun emrindeki gizli polis gücü Securitate arasında şiddetli sokak çatışmaları yaşandı. Ardından tüm Ceauşescu karşıtları, yayın binaları, kamu kuruluşlarını ve polis karakollarını ele geçirdi. Bu nedenle devlet kurumları görevlerini tam yapamaz hale geldi ve devlet televizyonu TVR'nin sık sık yayınları

¹²⁶Romanya Tarihi, <http://www.tarih.gen.tr/ulkeler-tarihi-romanya-tarihi.html#more-159>, (12.04.2013)

kesildi. 22 Aralık'ta ayaklanmaların bütün ülkeye yayılmasıyla birlikte, ordu birlikleri tamamen ayaklanmacıların safına geçti ve böylece Ceaşescu rejimi çöktü.

Aynı gün Ceaşescu ve karısı Elena bir helikoptere binerek Bükreş'ten kaçmaya teşebbüs ettiler fakat çok geçmeden yakalandılar. Bükreş'in kuzeybatısındaki Târgovişte'de bir kışlada tutulan Ceaşescu ve karısı, 25 Aralık 1989'da, yaklaşık bir saat süren yargılamanın ardından kitle katliamı, yolsuzluk, görevi kötüye kullanma, vatana ihanet ve kamu malını zimmetlerine geçirme suçlarından idama mahkûm edildiler. Aynı gün içinde kurşuna dizilerek idam edildiler. Olayların hemen ardından ülkede çok partili sisteme geçildi. Ion Iliescu'nun başkanlığında kurulan eski komünist yöneticilerden, askerlerden ve eski parti muhaliflerinden oluşan Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSN) şiddetli itirazlara uğramış olsa da, girişilen protesto ve ayaklanma hareketleri Bükreş'e getirilen maden işçilerinin yardımıyla şiddetle bastırıldı ve göstericiler polis gücünün yetersiz kalması nedeniyle bizzat maden işçileri tarafından dövülerek dağıtıldı. Bununla birlikte Konsey, Şubat 1990'da iktidarı muhalefetle paylaşmayı kabul etti. 20 Mayıs 1990'da yapılan ilk serbest seçimleri Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSN) ezici bir çoğunlukla kazandı.¹²⁷

2.5.5. Lübnan Devrimi

Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin, 14 Şubat 2005 günü başkent Beyrut'ta düzenlenen bombalı bir suikast sonucu öldürülmesi, Lübnan ve Orta Doğu tarihindeki en hızlı siyasal dönüşümlerden birini ortaya çıkarmış oldu.¹²⁸ Suikast sonrası gelişen süreç, ABD'nin Suriye'ye uyguladığı uluslararası baskı ve tecrit politikasını arttırırken Lübnan iç siyasetinde de önemli değişikliklerin kapısını araladı. Hariri suikastından dolayı Suriye'yi suçlayan ve ülkedeki Suriye işgalinin sona erdirilmesini isteyen kitleler meydanlarda dev protesto gösterileri düzenledi. Gösterilerin en dikkati çeken yönü, Lübnan ulusal kimliğinin canlanma belirtileri göstermesi ve çeşitli alt kimliklerin bir araya gelmesiyle ülkenin tam bağımsızlığına

¹²⁷Romanya Devrimi, <http://marksist.org/tarihte-bugun/2601-15-aralik-1989-romanya-devrimi-basladi->, (12.03.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Romanya_Devrimi, (23.06.2013),

¹²⁸ Baran Kuşoğlu, "Sedir Devrimi'nden Arap Baharı'na", **Yasama Dergisi**, s. 106-107, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi23/101-117.pdf, (12.02.2014)

yapılan kitlesel vurgudur, denilebilir. Gösteriler ve artan baskılar sonucunda Karami başkanlığındaki Suriye yanlısı Lübnan hükümeti 28 Şubat'ta istifa etti ve kısa süren bir hükümet bunalımından sonra Necip Mikati'nin ülkeyi seçime taşıyacak geçici hükümeti kurmasıyla bunalım aşıldı. Bu gelişmeyle birlikte protesto gösterileri ilk ciddi hedefine çabuk ulaştı: 1976'dan beri süren Suriye işgali, bir çatışma yaşanmadan Nisan ayında sona erdirilmiş oldu. Aslında Suriye askeri varlığının çekilmesine neden olan gelişmeler, uluslararası toplumun, Birleşmiş Milletlerin 1559 numaralı kararına dayanarak Suriye'ye yönelttiği talep ve tehditlerden kaynaklanmaktaydı. Ne var ki Lübnanlıların gösterileri uluslararası alandaki baskının bir uzantısı veya tamamlayıcısı gibi rol oynayarak işgalin bitmesine dolaylı katkıda bulundu. Böylece 2000 Mayısında İsrail'in Güney Lübnan'ı boşaltmasından beş sene sonra Suriye askeri varlığının da sona ermesiyle Lübnan tam bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine geri döndü. Bu gelişmeler sonunda Lübnan iç siyasetinde oluşan yeni güç dengeleri, Mayıs ayında başlayan uzun ve karmaşık bir genel seçim süreciyle ülkenin geleceğini şekillendirmeye çalıştı. Lübnan 2005 genel seçimleri, uzun yıllar sonra Suriye kontrolü dışında gerçekleşen ilk özgür seçim niteliğini kazandı. 14 Şubat'tan sonra birkaç ay içerisinde yaşadığı siyasal dönüşümlerle Lübnan, tam bağımsızlığını sağlama adına önemli adımlar attı.

Lübnan'da genel seçimler 29 Mayıs 2005'te başladı ve neredeyse bir aya yakın bir sürede tamamlandı. Seçimler hukuki olarak iki temel belgeye dayandırılarak gerçekleştirildi. Bunlar, 1943 tarihli Ulusal Pakt ile 1989'da iç savaşı sonu erdiren Taif Anlaşması'dır. Maruni ve Sünni ailelerin temsilcileri tarafından kabul edilen Ulusal Pakt, 1932 nüfus sayımına dayanan bir siyasal yönetim şekli benimsemiş ve Lübnan'daki karmaşık siyasal yapının temellerini oluşturmuştur. Buna göre Cumhurbaşkanı Maruni, Başbakan Sünni, Meclis Başkanı ise Şii olacak ve bu durum bir süreklilik arz edecekti. Parlamentoda temsil oranı ise, Hıristiyan ve Müslümanlar arasında Hıristiyanların lehine 6/5 oranının da gerçekleşecekti. Lübnan'daki iç savaşı sonuçlandıran Taif Anlaşması ise Lübnan siyasal sistemini şekillendiren ikinci belge niteliğini taşımaktadır. Taif Anlaşması ile Maruni Cumhurbaşkanının yetkileri azaltılıp bir kısım yetkiler Sünni Başbakanı bırakılmıştır. Parlamentodaki vekil sayısı 99'dan 128'e çıkarılmış ve Hıristiyanlarla Müslümanlara eşit kontenjan verilmiştir. Hıristiyanlara verilen 64 sandalyenin

dağılımı; 34 Maruni, 14 Grek Ortodoks, 8 Grek Katolik, 5 Ermeni Ortodoks, 1 Ermeni Katolik, 1 Anglikan, 1 küçük azınlıklar şeklindedir. Müslümanlara verilen 64 sandalye ise 27 Sünni, 27 Şii, 8 Dürzi, 2 Nusayri şeklinde dağılmaktadır. 29 Mayıs 2005'te başlayan ve dört türlü yapılan seçimler, 19 Haziran'da Saad Hariri önderliğindeki Suriye karşıtı ittifakın 128 üyeli parlamentoda 74 sandalye kazanmalarıyla sonuçlandı. 35 yaşındaki Saad, genç ve deneyimsiz bir politikacı olmasına rağmen 14 Şubat'ta suikast sonucu ölen ve Lübnan'da kısa sürede ulusal kahraman haline gelen babası Refik Hariri'nin bıraktığı mirası iyi değerlendirdi. ¹²⁹

2.5.6. Kırgızistan Devrimi

2005 yılı Mart ayında Kırgızistan parlamento seçimleri sonrasında ayaklanmalar başlamış, "Lale Devrimi" sonucunda Cumhurbaşkanı Askar Akayev iktidarı yıkılmış, Kurmanbek Bakiyev Cumhurbaşkanı vekili ve Başbakan olarak atanmıştı. K.Bakiyev Temmuz 2005'de ezici bir çoğunlukla Cumhurbaşkanı seçilmişti. Fakat o tarihten bugüne dek geçen süreçte Kırgızistan'da aslında görece bir istikrar hâkim olmuştur. ¹³⁰ Nitekim 2006 yılı Mayıs ayında Anayasa reformu ve yolsuzlukla daha fazla mücadele talebi ile kitlesel protestolar düzenlenmişti. 2007 yılı Ekim ayında anayasa değişiklikleri onaylanmış, muhalefet bu değişiklikleri otoriter rejime doğru atılan bir adım olarak nitelendirmişti. 2007 yılı Aralık ayında parlamento seçimlerinde hile ve yolsuzluklar yaşanmış, 2009 yılı Temmuz ayında Bakiyev yeniden Cumhurbaşkanı seçilmişti. Bu seçimlerde de yasa ihlalleri ve hile bulunması gerekçesiyle gözlemcilerce eleştirilmişti. 2010 yılı Ocak ayında muhalefet liderlerinden İsmail İsakov, yolsuzluk gerekçesiyle 8 yıl hapis cezasına çarptırılınca, muhalifler açlık grevlerine başlamıştı. Bir taraftan iktidar baskılarını yoğunlaştırdıkça muhalefetin tepkileri de artmaya başlamıştı. 2010 yılı Mart ayında muhalefet Lale Devrimi yıldönümünde, yani 24 Mart'ta K.Bakiyev'in istifası

¹²⁹Atlıoğlu Yasin, "Lübnan'da Demokratikleşme ve Güvenlik İkilemi: Sedir Devrimi ve Suikastlar", 31 Temmuz 2006, <http://heartoforient.blogspot.com/2006/07/lbnanda-demokratikleme-ve-gvenlik.html>, (16.03.2013)

¹³⁰Ali Asker, "Kırgızistan: Devrim Bitti (Mi)?", **Türkiye Enstitüsü**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/kirgizistan/2010/04/09/4008/kirgizistan-devrim-bitti-mi>, (18.05.2013)

talebiyle mücadeleye başlayacaklarını açıklamışlardı. Fakat hiç kimse olayların bu kadar hızlı ve aniden gelişeceğini tahmin etmemişti. Çünkü K.Bakiyev'in uygulamaları bir karşıdevrim yönetimi niteliği taşımaktaydı. Nisanın 6'sında hükümet karşıtı göstericilerin başlattığı olaylar, gittikçe iç savaş düzeyine gelmişti. Talas şehrinde başlayan ayaklanmalarda parlamentoda temsil edilmeyen muhalif Ata-Meken Partisi'nin liderliğindeki 5 bin protestocu bölge valisini rehin almış, vali gece yapılan polis baskısıyla kurtarılırken, muhalefet lideri Almazbek Atambayev makineli tüfeklerle evine giren güvenlik görevlilerince tutuklanmıştı. Nisanın 7'de ise muhalefet, protestoları Bişkek'e taşıyabilmiştir. Başkent Bişkek'te de binlerce kişinin katıldığı protesto gösterileri başlayınca sıkıyönetim ilan edilmiş, izinsiz göstericilere polis tarafından sert müdahalede bulunulmuştu. Molotof kokteylli protestoculara, plastik mermi, gözyaşartıcı bomba ve copla müdahale edilmesine rağmen isyancılar, Talas kenti ile Narın, Issık Göl ve Bişkek çevresindeki ilçe ve kentlerde kontrolü ele geçirmiş, valiler ve belediye başkanları rehin alınmıştı. Ardından Bişkek'deki hükümet binaları da basılmış, başsavcılık binası yakılmış ve parlamento binası ele geçirilmişti. Muhalefet liderlerinden dışişleri eski bakanı Roza Otunbayeva Geçici Hükümetin başına geçmişti. Kırgızistan'da Meclis'i feshettiğini açıklayan geçici hükümet, ülkeyi 6 ay yöneteceğini bildirmişti. Bakiyev ise ülkenin güneyine kaçmıştı. BBC Rusya bölümü muhabirinin sorularını yanıtlayan K.Bakiyev kendisinin güneyde olduğunu, hala yasal olarak Cumhurbaşkanı görevinde bulunduğunu ve muhalefetle görüşmelere hazır olduğunu açıklamıştır.

9 Nisan 2010'da akşam saatlerine dek Bişkek caddelerinde silah sesleri dinmemişti. Yer yer patlamalar ve havan topları sesi her yerde duyuluyordu. Yeni yönetim, yağmaları önlemek için gönüllü birlikler (10-50 kişi arası) oluşturmuş, ülke sınırları içindeki Amerikan ve Rus üslerinde yoğun güvenlik önlemleri alınmış ve Rusya'nın hava üssüne 150 paraşütçü atılmıştı. 10 Nisan'da Celalabat'ta bir Halk Kurultayı düzenlenmiş ve Kurultay'da şehir polisi ve 200 kişilik halk güvenlik grubunun kurultayı denetim altında tutması amaçlanmıştı. Bişkek'ten Geçici Hükümetin yaptığı açıklamalar ise duruma hâkim oldukları ve normalleşme sürecinin başladığı yönündeydi. K.Bakiyev'in güneyden gereken desteği alabilmesi zor gözükmekteydi.

K.Bakiyev'in Rusya-ABD arasındaki rekabetin kurbanı olduğu söylenmektedir. Darbenin dış dinamikleri arasında Bakiyev'in Rusya-Çin-ABD dengesini sağlam kuramaması, bu güçlerin hepsinden yana görünmesi ve giderek ABD'ye fazla yanaşması olarak özetlenebilir. K.Bakiyev ABD tarafından desteklenerek iktidara getirilmiş, kısa bir süre sonra Rusya ve Çin saflarına katılmış, ama son günlerde yeniden ABD ile yakın ilişkiler içerisine girmiş bir liderdi.¹³¹Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada, Kırgızistan'daki olayların endişe ile izlendiği belirtilerek, taraflardan ölçülü davranmaları istenmiştir. Öte yandan Rusya Başbakanı Vladimir Putin, Kırgızistanlı yetkilileri ve muhalefeti itidalli olmaya ve şiddetten kaçınmaya çağırmıştır. Rusya'nın Kırgızistan'daki olaylarda parmağı olduğu iddiaları yine V.Putin tarafından reddedilmiştir. Rusya'nın bu olaylarda muhalefetten yana olduğu bilinen bir gerçekliktir. K.Bakiyev'in ABD ve Rusya arasında oynadığı Manas üssü oyunu Ruslar açısından adeta bir dalga geçmeye eşdeğerdi, denilebilir. Bu yüzden olsa gerek Rusya, Kırgızistan'daki Geçici Hükümeti derhal tanımıştır.

Dış etkenler her ne kadar önemliyse de K.Bakiyev'i iktidardan uzaklaştıran ana neden ülke içinde ağır sosyoekonomik durumdur. Kırgızistan sadece post Sovyet ülkeleri arasında değil, aynı zamanda dünyadaki en fakir ülkelerdendir. Kişi başına düşen gelir 780 dolardır (Kazakistan'da bu rakam 8000 dolardır). Halkın yaklaşık %35'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. K.Bakiyev baskıcı yöntemlerle siyasal özgürlükleri kısıtlayarak ekonomik reformların başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceği ortam oluşturmak istiyordu. Fakat bir taraftan da küresel ekonomik kriz zaten zayıf olan Kırgız ekonomisi üzerinde oldukça olumsuz etki yapmıştı. Dünya Bankası verilerine göre 2009 yılının ekonomik verilerine göre Kırgız ekonomisinde %1'lik bir büyüme yaşanırken son birkaç yılda fiyatlarda %20'lik bir artış yaşanmıştır. Fakat şunu kesinlikle vurgulamak gerekmektedir ki; her ne kadar dış güçlerin baskısına maruz kalsa da ülke içinde sağlam bir halk desteği bulunan iktidarın yıkılması kolay değildir. Maalesef K.Bakiyev Kırgız halkının beklentilerini karşılayamamış, ülke sorunlarını kamuoyu desteği ile değil,

¹³¹ Sinan Oğan, "Kırgızistan'da Devrim Süreci Tamamlanıyor",

Türksam,<http://www.turksam.org/tr/makale-detay/144-kirgizistan-da-devrim-sureci-tamamlaniyor>, (18.06.2013)

baskıcı yöntemlerle aşmaya çalışmış, kendi yakınlarını, aile fertlerini önemli görevlere atamıştır. K.Bakiyev'in oğlu Maksim Bakiyev ülkedeki en önemli yetkililerden biriydi. K.Bakiyev iktidarda olduğu dönemde muhalefete ve özgür basına karşı baskıcı bir politika izlendi. Muhalefetin temsilcileri ve basın mensupları dövülerek hapse atıldı ve bazıları da öldürüldü. K.Bakiyev'in ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilirken oyların %77'sini kazandığını ilan etmesi, muhalefetin talepleri karşısında diyalog yolunu değil, baskı ve yıldırma yöntemini seçmesi, devrime uzayan yolu daha da kısaltmıştır. Muhalefetin gittikçe artan talepleri karşısında Mart ayında bir halk kurultayı çağırarak, adeta gözdağı vermek istemesi Sovyet döneminin yönetim biçimlerinden farklı değildir.¹³²

2.6. YASEMİN DEVRİMİ

Tunus'ta son otuz yıl içerisinde çok sayıda genel grev, yerel ayaklanma ve direnişler gerçekleşti. İşçi sınıfı, emekçiler, gençler, kadınlar ve aydınlar baskı ve zulme karşı yıllardır mücadele ettiler. 2008'de Gafsa'da maden işçileri ayaklandı. Polis, taleplerini dile getiren işçilere ateş açtı ve çok sayıda maden işçisi öldürüldü. Bu ayaklanma Bin Ali'nin ülkeden kaçmasına sebep olacak 14 Ocak Devrimi'nin işaretini vermiş oldu. Son ayaklanma ise üniversite mezunu işsiz bir gencin kendisini yakması ve bunu protesto eden halka karşı polislerin gösterdiği sert tutum üzerine halk ayaklanması ülke çapında yayıldı.¹³³2010 Aralık ayında başlayan büyük eylemlerin öncüsü olabilecek, küçük çapta protesto gösterileri yaşanmış; ancak bu dönemde yaşananlar iktidar tarafından bastırılmış ve medyaya yansımaya izin verilmemişti.¹³⁴

¹³²2005: Kırgızistan'da Lale Devrimi, **Türk Bilim Dünyası Yayınları**, 13 Mayıs 2011, <http://turkbilimi.com/?p=4038>, (08.02.2013)

¹³³Yalçın, s. 29

¹³⁴Muhammed Adil, "Tunus Halk Devrimi ve Sonrası", **Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi(ORSAM)**, Mart, 2011, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011322_orsam.rapor.no.36.pdf.dosyasi.pdf, (02.03.2013)

17 Aralık 2010'da polis memuru Fadiye Hamdi'nin, tezgâhına el koyup tartakladığı Tunuslu genç Muhammed Buazizi'nin¹³⁵ kendisini ateşe vermesiyle Ortadoğu'da devrim sürecinin ilk kıvılcımı gerçekleşmiş oldu. Hastanede hayatını kaybeden Buazizi'nin cenaze törenine katılan kalabalıklar rejimi protesto etmiştir. Protesto gösterilerini durdurmayı başaramayan Tunus Devlet Başkanı Zeynelabidin Bin Ali, çıkan çatışmalarda da çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi üzerine 14 Ocak 2011'de Tunus'u terk etmek zorunda kalmış ve ülkede katı laikliğin mimarlarından olmasına rağmen ironik bir şekilde Suudi Arabistan'a iltica etmiştir. Bin Ali'nin ülkeyi terk etmesiyle eski Meclis Başkanı Fuad Mubzi geçici devlet başkanı, Muhammed Gannuşi ise Başbakan olmuştur. Ancak Başbakan Muhammed Gannuşi, devrik Başkan Bin Ali'ye yakın olmak ve eski rejim yanlılarını hükümette tutmak suçlamasıyla muhaliflerin sokaklarda yaptığı baskıya dayanamayıp 27 Şubat'ta istifa etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine geçici Devlet Başkanı Fuad Mubzi, Eski Dışişleri Bakanı Elbaci el Sebsi'yi Başbakanlığa getirmiştir. Eski kabinelerde görev almamış isimlerden teknokrat bir hükümet kuran El Sebsi, Bin Ali'nin temel iki gücü olan siyasi polis ile devletin güvenlik kurumlarını ilga ederek görevine başlamıştır.¹³⁶

23 yıllık yönetimi 27 günde sona erdiren devrimi hızlandıran olaylar şu şekilde özetlenebilir: ¹³⁷

17 Aralık'ta Sidi Bouzid kentinde manavcılık yaparak hayatını kazanan 26 yaşındaki üniversite mezunu Muhammed Bouazizi'nin tezgâhının zabıta tarafından kapatılmasının ardından kendisini yakarak olayı protesto etmesiyle birlikte 19 Aralık'ta Sidi Bouzid kentinde Buazizi'nin ölümünü protesto eden gösteriler başlamıştır. Gösterilerde iki kişi ölmüş ve iki eğitimsiz işçi daha intihar etmiştir. Ülkenin orta kesimlerinde bulunan Kasserine bölgesinde devam eden gösterilerde de en az 50 kişi ölmüştür. Cumhurbaşkanı Bin Ali olayları “terörist girişimler” olarak

¹³⁵Tarık el Tayyib Muhammed Buazizî (29 Mart 1984 ;4 Ocak 2011), Tunus'un fakir illerinden birinde, Sidi Bouzid'de, yaşıyordu. 26 yaşında üniversite mezunu. Ailesini geçindirmek için pazarda seyyar satıcılık yapıyordu.http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammed_Buazizi, (24.06.2013)

¹³⁶Ulutaş, s.7

¹³⁷Yasemin Devrimi, **Milliyet**,

<http://www.milliyet.com.tr/yasemindevrimi/dunya/haberdetay/15.01.2011/1339511/default.htm> , (23.03.2013)

nitelendirmiş; fakat bir yandan da 300 bin ekstra iş sözü vermeyi ihmal etmemiştir. 11 Ocak'ta gösteriler başkente sıçramıştır. Başbakan, İçişleri Bakanı'nı hükümetten atmış, olaylarda tutuklananları serbest bırakmış ve yolsuzlukla ilgili soruşturma açma sözü vermiştir. Başkentte en az 8 göstericinin öldürülmesinin ardından sokağa çıkma yasağı uygulanmış, tanklar başkente girmiştir. 13 Ocak'ta ordunun başkentten çekilmesinin ardından Bin Ali, tekrar seçime aday olmayacağını açıklamıştır. Turistik Hammamet kentinde yağmalama olayları başlamış ve gösterilerde en az 13 kişi ölmüştür. 14 Ocak'ta 23 yıldır ülkeyi yöneten Zeynel Abidin Bin Ali ülkeyi terk etmiştir.

Tunus'ta yaşananları Fransız basını "Yasemin Devrimi" olarak adlandırmıştır. Tunus halkının devrime verdiği isim ise "Özgürlük ve Onur Devrimi"dir.¹³⁸ Tunus Devrimi'ne Batılı ülkeler tarafından devrime yakıştırılan "yasemin ", egemenliği elinde tutan Tunus burjuvazisinin sembolüydü ve gerici bir anlam ifade etmekteydi.

Devrim sonrası Tunus'ta demokratikleşme süreci beklendiği gibi hızlı gerçekleşmemiştir. Ülke ekonomisi devrimden olumsuz yönde etkilenmiş, işsizlik oranı resmi verilere göre % 17'ye kadar düşmüştür. Eğitim sisteminde de beklenen gelişme görülmemiştir. Devrimin üstünden üç yıl geçmesine rağmen okulu terk eden öğrenci sayısında artış görülmektedir. Ekonomik sorunların artması, birçok ailenin okul masraflarını ödeyemez hale gelmesi ve sokak gösterilerinde eğitime ara veren öğrencilerin okula uyum sağlayamaması, bu problemin nedenleri arasında yer almaktadır.¹³⁹

Göstericilerin devrim sonrasındaki en önemli taleplerinden biri, eski dikta rejimi yapılarını temelli sona erdirecek yeni bir anayasa hazırlanmasıydı. Bin Ali rejiminin yıkılmasından üç yıl sonra, 2014 yılında, Tunus'un yeni anayasası yürürlüğe girdi. Arap ülkeleri arasında en ilerlemeci anayasa olarak kabul edilen bu anayasa; vatandaşlık hakları, kadın hakları ve inanç özgürlüğü garanti altına

¹³⁸ İbrahim Buazzi, http://www.8sutun.com/Yasemin-degil-Onur-Devrimi_99614.html, (15.03.2013)

¹³⁹ Devrim Sonrası Tunus, **Euronews**, <http://tr.euronews.com/2014/01/10/tunus-ta-devrim-sonrasi-egitim-sorunlari-katlanarak-devam-ediyor/>, (10.03.2014)

alındı. Seçim yasasına, tüm ülkelerdeki kadın hareketlerinin de talebi olan, “fermuar sistemi”¹⁴⁰ getirildi. ¹⁴¹

2.7. SOSYAL MEDYANIN DEVRİMLERDEKİ ROLÜ

Tunus’lu Muhammed Buazizi’nin kendini yakarak isyan etmesi ile başlayan süreçle birlikte, başta Tunus ve Mısır olmak üzere birçok Arap ülkesinde sosyal medyanın kullanımı aktif bir biçimde gündeme gelmiştir. İsyânların ortaya çıkmasıyla birlikte söz konusu ülkelerde Facebook ve Twitter kısa sürede milyonlarca yeni kullanıcıya ulaşarak, süreçte etkin bir mecra olarak kullanılmıştır. Bu anlamda bölgede yaşananların öncesi ve sonrası için en güncel sosyal medya kullanım istatistikleri için verilere bakmak gerekmektedir. Söz gelimi Mısır’da son altı ay içerisinde Facebook kullanıcı sayısı 5.5 milyondan 8.5 milyon civarına ulaşmış bulunmaktadır. Aynı şekilde Libya’da olayların yoğun yaşandığı 2011’in ilk aylarında 600.000 yeni kullanıcısı olan Twitter’ın, son bir kaç ay içerisinde 100.000’in altına düşmüştür.¹⁴²

Jan van Dijk 1999 yılında yeni bir toplum modelinin ortaya çıkacağını ve bu toplum modelinde ilişkilerin yüz yüze iletişim yerine sosyal ağlar üzerinden gerçekleşeceğini belirtmiştir. Böylece modern toplum, sosyal ağlar aracılığı ile yeniden bir yapısal değişime uğrayacaktır. Bu değişim ile bireyler çevresindeki insanlar ile iletişimlerini sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirecekler ve bireylerin yüz yüze yaptıkları uygulamalar ortadan kalkmaya başlayacaktır.¹⁴³

Tunus’ta başlayıp tüm Ortadoğu’yu etkileyen siyasal değişiklikler açısından 2011 önemli bir yıldır. Günümüzde sosyal ve siyasal olaylar, teknoloji aracılığıyla tüm dünyaya kolaylıkla yayılabilmektedir. Örgütlenmeler ve tepkiler sosyal paylaşım siteleri üzerinden yapılmaktadır. Bu açıdan sosyal medya, kitleleri etkilemekte ve

¹⁴⁰Fermuar Sistemi, aday listelerinin bir kadın-bir erkek şeklinde düzenlenmesini öngören sistemdir.

Amaç ; kadın adayları daha görünür kılarak seçilme olasılıklarını artırmaktır.

¹⁴¹Tunus Anayasası, <http://bianet.org/bianet/kadin/153131-tunus-un-yeni-anayasasi-yururluge-girdi>, (20.02.2014)

¹⁴²bkz. www.socialbakers.com

¹⁴³Jan van Dijk, “The Network Society”, **SAGE Publications**, 1999, <http://www.tlu.ee/~kpatu/uusmeedia/TheNetworkSociety.pdf> , (13.04.2013)

onların ortak hareket etmelerine zemin hazırlamaktadır. Arap Baharı sürecinde de sosyal medya, ülkelerdeki baskıcı rejimlerin devrilmesinde büyük rol oynamıştır. Uzun süre iktidarda kalan diktatörler kısa süre içerisinde yerlerini bırakmak zorunda kalmıştır.¹⁴⁴

Sosyal medyanın Arap Baharı'ndaki rolü bilimsel olarak kanıtlanmıştır. En son yaşanan devrimler için yapılan bilimsel bir araştırmada 3 milyondan fazla tweet, binlerce blog gönderisi ve yüzlerce gigabaytlık YouTube videosu incelenmiş ve ortaya çıkan sonuca göre ise sosyal medyanın, Arap Baharı'ndaki siyasal tartışmaların şekillenmesinde oldukça merkezi bir rol oynadığı açıkça görülmüştür. Büyük olaylar öncesinde sık sık devrim hakkındaki çevrimiçi konuşmalar ve uluslararası sınırların ötesinden protestolara ilham veren hikâyeler sosyal medya üzerinden taşınmıştır. Washington Üniversitesi araştırmacılarının yapmış olduğu, özellikle Tunus ve Mısır odaklı olan bu kapsamlı araştırmada Facebook, Twitter, ve YouTube'dan toplanan verilerden oluşan eşsiz bir veri tabanı oluşturulmuş, araştırma için ayrıca Mısır'daki siyasal web siteleri, Tunus'un tüm blog küresinde gerçekleşen politik diyaloglar ve devrimler esnasında yollanan ve anahtar kelimelerine göre filtrelenmiş 3 milyondan fazla tweet değerlendirmeye alınmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar Arap Baharı'nda sosyal medyanın kritik rolünü ilk kez kanıtlamış oldu. Hüsnü Mübarek'in istifasının gerçekleştiği hafta boyunca Mısır'da ve dünyada gönderilen toplam tweet oranı bir günde 2300'den 230.000'lere kadar yükselmiştir. Protestolar ve politik tartışmaların bulunduğu videolar çok hızlı bir şekilde yayılmış ve en çok izlenen ilk 23 video toplamda 5.5 milyon kez görüntülenmiştir. Siyasal içerikli, demokrasi ve özgürlük ağırlıklı her türlü dijital mesaj sürekli bir şekilde birbirini tetikleyerek insanların bu isyanlardan olan beklentisini daha çok artırmıştır. Bir kartopu misali yayılan mesajlar insanların isyanlara olan inancını pekiştirerek kendi içinde bir kelebek etkisine neden olmuştur. Özellikle Twitter, bu isyanlarda en çok başrolü oynayan araç konumunda olmuştur. Zira bireylerin cep telefonları yoluyla da çok hızlı bir şekilde tartışmalara ve organizasyonlara katılıp hızlı tepkiler

¹⁴⁴Ali Korkmaz, "Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü", **International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC)**,s.2147, <http://www.inlcs.org/online/Book14.pdf>, (13.05.2013)

vermelerini kolaylaştırmıştır. Çünkü Twitter kullanım kolaylığı ve etkili yayılımı ile daha pratik ve esnek bir sosyal ağ olarak isyancılara asimetrik bir güç sağlamıştır.¹⁴⁵

Tunuslu gencin 17 Aralık 2011'de kendisini ateşe vermesiyle birlikte başladığı kabul edilen Arap Baharı sürecinde birbiri ardına Kuzey Afrika ülkelerinde meydana gelen olaylar Batı medyası tarafından “Sosyal Medya Devrimi”, “Facebook Devrimi”, “Twitter Devrimi” olarak adlandırılmaya başlandı.¹⁴⁶

Ortadoğu, dünya internet kullanımının %3,3'lük oranıyla dünyanın en az internet kullanıcısı bulunan bölgelerindedir.¹⁴⁷ Muhammed Bouazizi'nin Tunus'ta kendisini yakmasının ardından ülkede başlayan eylemler kısa sürede halk ile güvenlik güçlerinin sokak çatışması haline dönüşmüştür. Hükümet yetkilileri eylemleri bastırmak için her türlü gücü kullanır hale gelmişlerdir. Tam bu noktada sosyal medya devreye girmiştir. Güvenlik güçlerinin kabul edilemez nitelikteki sert müdahaleleri cep telefonları ile videoya çekilmiş ve bu görüntüler sosyal medya aracılığı ile önce sosyal gruplara oradan da uluslararası medyaya ulaşmıştır. Ortadoğu'nun CNN'i olarak bilinen ve en çok izlenen kanallarından olan El Cezire Kanalı'nın yaptığı sürekli yayınlar ile Tunus'taki eylemler dünyanın gündemine gelmiştir. Tunuslu yetkililer eylemlere dair videoları ekleyenleri tespit etmek amacıyla Facebook ve Youtube'dan bu kişilerin IP (Internet Protokol) numaralarını istemiş fakat bu siteler bir bilgi vermemişlerdir. Bunun üzerine yetkililer eylemlerin gittikçe yaygınlaşmasını engellemek ve oluşan uluslararası baskıyı hafifletmek için önce bu sitelere erişimi, sonra ülke genelinde internet erişimini kapatmışlardır. Ancak bu sansür uygulaması da geri teperek eylemleri arttırmış ve yayılan eylemler sonucunda şimdiki devrik lider Zeynel Abidin Bin Ali, halktan uyguladığı sansür nedeni ile özür dilemek zorunda kalmıştır. Mısır ve Libya'da da benzer şekilde sosyal medya aracılığıyla eylemler kısa sürede dünya gündemine oturmuştur. Bu durum “Arap Baharı sosyal medya devrimleri midir?” sorusunu da akıllara getirmektedir. Tam anlamıyla bir sosyal medya devrimi demek doğru olmayacaktır;

¹⁴⁵Sosyal Medyanın Arap Baharı'ndaki Rolü Bilimsel Olarak Kanıtlandı, <http://www.e-siber.com/sosyal-medya/sosyal-medyanin-arap-baharindaki-rolu-bilimsel-olarak-kanitlandi>, (15.05.2013)

¹⁴⁶Korkmaz, s.2149

¹⁴⁷Internet Usage in the Middle East, <http://www.internetworldstats.com/stats5.htm>, (19.04.2013)

fakat sosyal medya bu devrimlerde olabildiğince etkin şekilde kullanılmıştır, denilebilir. Olabildiğince denilmesinin nedeni, ülkelerde internetin hızının ve yaygınlığının oldukça kısıtlı olması sebebiyle sosyal medyanın etkinliğinin azaltmış olmasıdır.¹⁴⁸

Arap ülkelerini saran toplumsal hareketliliği Facebook devrimi olarak nitelemek sadece sosyal medyanın buradaki rol ve işlevini abartmak olur. Tunus'ta isyanı başlatan, ruhsatsız sebze sattığı için polisle tartışıp kendini yakan 26 yaşındaki Muhammed Bouazizi idi. Kitlelerin Buazizi'nin ölümünü protesto etmek için sokaklara dökülmesiyle internet ve sosyal medya platformları gündeme geldi. İnternetin olmadığı zamanlarda belli bir gelişmenin duyulup yayılması zaman alırken, Tunus ve Mısır'daki gelişmeler eş zamanlı olarak dünyaya yayıldı. Bu ülkelerin hükümetleri uluslararası toplum nezdinde geçmişte birkaç hafta içinde uğrayabilecekleri itibar kaybına böylelikle birkaç günde uğramış oldular.”¹⁴⁹

2.8. ORTADOĞU ve DEMOKRASİ

Bush 9 Mayıs 2003'te BOP 'un ana hatlarını şöyle açıklamıştı: *“Terörizmi mutlaka Ortadoğu'dan kazımak lazımdır. Bunun yolu bölgeye özgürlük getirmektir, demokrasi getirmektir. Biz o bölgeye özgürlük getiremezsek terörizmi engelleyemeyiz. Zengin Arap ülkelerininin toplam milli geliri İspanya'nın milli gelirine ulaşmıyor. Fakir ülkeleri kalkındırmak, cehaleti önlemek lazımdır.”*¹⁵⁰

Büyük Ortadoğu fikrini ortaya atanlar arasından Kanadalı Profesör Ignatieff, *“Amerika bir imparatorluktur ama dünyaya iyilik getirmeyi amaçlayan bir imparatorluktur. Bu fikir dünyaya demokrasi, barış ve huzur getirecektir.”*¹⁵¹

¹⁴⁸Akbıyık, s.1014-1015, 1019

¹⁴⁹Nihat Halıcı, “Arap Devriminde Sosyal Medya'nın Rolü”, 2011, <http://bianet.org/biamag/ ifade-ozgurlugu/127684-arap-devriminde-sosyal-medya-nin-rolu>, (23.05.2013)

¹⁵⁰President Bush Presses for Peace in the Middle East, Columbia, South Carolina. Aktaran: Onur Öymen, **Çıkış Yolu, Dış Baskılara Karşı Tam Bağımsızlığı Korumak**, Remzi Kitabevi, Haziran 2008, s. 438

¹⁵¹Michael Ignatieff, “The American Empire; The Burden”, **New York Times Magazine**, 5 February 2003, Aktaran Öymen, s.438

Demokrasi, Protestan Hıristiyanlığın bir ürünüdür. Bu nedenle, 1970’lerde, Protestan ülkelerin birçoğunun demokrasiyi benimsemediğini, 1970 ile 1980 arasında ise, Katolik ülkelerin demokrasiye geçtiğini görürüz. Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile de bütün Avrupa’nın demokrasiye geçtiğini söylemek mümkündür. Ortadoğu’da demokrasi denince ise, akla ilk Türkiye gelmektedir. Batı’nın, Bop ile Ortadoğu ülkelerine demokrasi götürme konusunda ortaya çıkan asıl mesele demokrasinin dayatma ile tesis edilmesidir. Özellikle, demokrasinin dışarıdan dayatmayla bir ülkede uygulanamayacağı, ABD’nin Irak’ı işgalinde görülmüştür. Çiçeklerle karşılaşacağını uman Amerikan askerleri ve diğer işgalci güçler, ummadıkları bir manzarayla karşı karşıya kalmışlardır. Doğrusu Batı’nın İslam toplumlarında Büyük Ortadoğu Projesi ile uygulamaya koyacağını belirttiği “demokrasi” söylemi, İslam toplumlarında kuşkuyla karşılanmaktadır. Bunun nedeni, Batı için asıl önemli olanın, demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin İslam toplumlarında yaygınlaştırılması değil, bu ülkelerin doğal kaynaklarından faydalanmak şeklinde olan yaygın kanaattir.¹⁵²

“Demokrasiler, öfkeyi ve toplumlara aşağıya çeken, ya da şiddeti ihraç eden radikalizmi beslemez. Teröristler, genç insanların kendi kaderlerini belirleme hakları olan ve kendi liderlerini seçebilme hakları olan toplumlarda güçlendirecek verimli topraklar bulamazlar... Çatışmanın geçek kaynağı anti-demokratik despot rejimlerdir... Bize Müslüman insanların kültürlerinin ve inançlarının, özgürlük isteği ve demokrasi değerleri ile bir şekilde bağdaşmadığı söylenmişti. Bu iddialar yalanlanmıştır ve yanlıştır. Dünyadaki birçok Müslüman, bugün, demokratik toplumlarda yaşamaktadırlar. Türkiye belki de ilk örnektir. Son zamanlarda terörist şiddetine hedef olmasının sebebi budur... Özgürlük isteği, sadece ABD’de yas da Batı’da değil uluslararası alanın öngörülmesi gerekendir. Ne zaman halka seçmek için bir şans tanınırsa, özgürlüğü, demokrasiyi ve yasaları seçerler, esaret., zulmi ve gizli polisin ağır baskılarını değil... Bizim, özgürlük için ileriki stratejimiz, “Büyük Ortadoğu”da reform için çalışanlara ve fedakârlık yapanlara destek sağlamaktır... Despot rejimlerin insan haklarını ihlal ettikleri, ulusal zenginlikleri çaldıkları ve başarısızlıklarını, insanların, Batı’ya karşı kin ve düşmanlık niyeti besledikleri halde başka türlü düşünme zamanı sona ermiştir... Büyük Ortadoğu’ya, özgürlük

¹⁵²Şahin, s. 25

eksikliğinin üstesinden gelmesinde yardım etmek, en sonunda, teröre karşı daha büyük bir savaş kazanmanın anahtarı olacaktır. Bu, bizim dönemimizin en önemli konularından birisidir ve bu bir ya da daha fazla kuşak için yeniden çözümleme ve kaynaklar gerektirir.” ¹⁵³ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, 24 Ocak 2004’te, Davos’ta, Dünya Ekonomi Forumu’na yaptığı bu konuşmada, demokrasi getirme isteklerinin nedenlerini açıklamıştır. Cheney, bu sözleriyle, aynı zamanda ilk defa Büyük Ortadoğu’dan bahsetmiştir.

¹⁵³ABD başkanı Dick Cheney’nin Davos’ta Dünya Ekonomi Forumu’nda 24 Ocak 2004’te yaptığı konuşmadan alınmıştır.

SONUÇ

Uzun süre Osmanlı hâkimiyetinde olan Tunus daha sonra Fransa'nın sömürgesi altına girmiştir. 1956 yılında bağımsızlığını kazanan ülkenin ilk Cumhurbaşkanı Habib Burgiba olmuştur. Halkını baskı ve zulüm altında yöneten Burgiba'nın yerine 1987'de Zeynel Abidin bin Ali gelmiş, ancak halk baskıcı bir rejimden kurtulamamıştır. Ülkede yönetimin değişmesi ile hiçbir şeyin değişmediğini, baskı ve zulmün yine Burgiba döneminde olduğu gibi devam ettiğini gören halk, bu kez sosyal medyanın da katkısıyla örgütlenerek ülkede ayaklanma başlatmıştır. "Yasemin Devrimi" adı verilen bu ayaklanmalar sonucunda 24 yıl iktidarda kalan Zeynel Abidin bin Ali ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında "Yeni Dünya Düzeni"ni kurma düşüncesini ortaya atan Emperyalist ülkeler, enerji kaynaklarını ve ticaret yollarını kendi çıkarları doğrultusunda kontrol altına almayı planlamış ve kendileri için tehlikeli olarak gördükleri İslamcı akımları tehlikesiz hale getirmeyi amaçlamışlardır. Bu ülkeler tasavvur ettikleri projeleri hayata geçirebilmek için her türlü yolu kullanmaktadırlar. Ekonomi, psikoloji, sosyo-kültürel değerler, siyaset ve gerektiğinde savaş seçeneği de olmak üzere her türlü yöntemin kullanıldığına tanıklık etmekteyiz.

Projenin gerçekleştirilme süreci aynı zamanda projenin kurucu ülkeleri için kendilerine yeni uygulama alanları yaratmak anlamına da gelmektedir. Hedef aynı olmakla beraber kazanımlar farklı olabilmektedir. Bu kazanımları siyasal, ekonomik ve din temelli olarak sınıflandırmak mümkündür. Bu sistemin içerisinde yer alan bütün çarklar BOP için çalışmaktadır. ABD ve NATO temelli Avrupa ülkeleri açlığın ve sefaletin hüküm sürdüğü az gelişmiş üçüncü dünya ülkelerine gözlerini ve kulaklarını kapatmışlardır. İnsanların açlıktan öldüğü ülkeler, ABD ve yandaşlarına göre görünürde demokrasinin acilen götürülmesi gereken Ortadoğu ülkeleridir. Bu ikilem, kendisini demokrasi havarisi olarak gören ülkelerin demokrasi anlayışlarını sebep-sonuç ilişkisi açısından bir daha sorgulamamızı gerekli kılmaktadır.

Dünya üzerindeki İslam ülkelerinin çoğunda demokrasi ve laiklik kültürü gelişmemiştir. Çünkü bu ülkelerde aydınlanma ve kültür devrimleri gerçek anlamda henüz olması gereken düzeye ulaşmamıştır. Zihinler dinsel doğmalarla şartlandırılmış olup, görüş ufku son derece dar olduğundan sorgulama yapamayan kaderci, tepkisiz toplumlar oluşturulmuştur. Arap Baharı sürecinin yaşandığı ve

yaşanmaya devam edildiği ülkelerde isyancıların kullandıkları sloganlar (Ya Allah Bismillah Allah-ü Ekber) bu tespitin en iyi kanıtıdır. Dinsel içerikli mesajların dışında hiçbir sloganın kullanılmaması dikkat çekicidir. Atılan sloganların, ülkeye getirilmesi istenen demokrasi anlayışı ile ne kadar çeliştiği açıkça görülmektedir. Demokrasiye ilişkin sloganların dini içerikli olması, süreçle ilgili beklentilerin farklı olduğunun bir göstergesidir.

“Özgürlük ve demokrasi” fikrinin ön planda tutularak yönetim ve yöneticilerin değiştirilmeye çalışıldığı Ortadoğu ülkelerine, emperyalist ülkeler tarafından ihraç edilmesi planlanan “demokrasi”nin bu coğrafyada istenen biçimde kurulamadığı görülmektedir. Hatta devirdikleri yönetimleri ya halk ya da uygulayıcı devletler yeniden arar hale gelmişlerdir. Çünkü bu ülkelere bakıldığında, tam anlamıyla bir kaosun hüküm sürdüğü görülmektedir. Görünen odur ki, istikrar sağlama adı altında bir istikrarsızlaştırma hayata geçirilmek istenmektedir.

İsrail dışında diğer Ortadoğu ülkeleri Müslüman bir kimliğe sahiptir. Bir ülkede demokrasiden söz edebilmek için o ülkede laikliğin olması gerekmektedir. Bu durumda getirilmek istenen demokrasi nasıl bir demokrasi olacaktır? Demokrasi talebinin halktan gelmesi gerekmektedir. Halk değişimi kabul etmiyorsa, dışarıdan müdahalelerle o ülkede bir rejim değişikliği yapmaya çalışmak olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Bir ülkeye demokrasi ihraç etmek ne kadar mümkün olabilir? 1997 yılında yapılan araştırmalara göre dünyada 550 çeşit demokrasi varken, bir ülkede uygulanan demokratik rejim başka bir ülkede ne kadar uygulanabilir ve kabul edilebilir olacaktır?

Soğuk Savaş döneminin ardından ABD'nin dünyaya hâkim olmaya çalıştığı tek kutupluluğun dayatıldığı bir döneme girilmişti. ABD'nin tüm çabalarına karşın, Fakat yeniden Rusya'nın liderliğinde Çin, Hindistan ve Kuzey Kore'nin bir ittifak oluşturarak güçler dengesini değiştirmeye çalıştıkları görülmektedir. ABD'nin tek yanlı politikalarını yürütmenin pek kolay olmayacağı anlaşılmaktadır. Bölgeyi demokratikleştirmek, kalkındırmak adı altında uygulanması planlanan projenin gerçekleştirilmesi de giderek zorlaşmaktadır.

Emperyalist ülkelerin çıkarlarına hizmet etmeyen ve bu nedenle rejimlerinin değiştirilmeye çalışıldığı Ortadoğu ülkelerinin bugünkü sosyo-ekonomik, siyasal ve

dinsel temelli değişimlerine bakıldığında, “demokrasi” adı altında dayatılanların bu ülke halklarına daha çok “dinsel ölçekli özgürlükler” biçiminde yansıdığı görülmektedir.

Ortadoğu’daki gelişmeler titizlikle takip edilmeli, bu coğrafyadaki ülkelerde meydana gelen olaylar analitik bir süzgeçten geçirilerek analiz edilmelidir. Anlam ve kavram olarak yerli yerine oturturulmalıdır. Ortadoğu’nun sürekli kanayan yarası Lübnan ve daha sonra Afganistan, Irak ve devamında Tunus, Mısır, Libya, Bahreyn, ve son olarak da Suriye’de yaşanan ve ileride de başka ülkelerde yaşanacak olan muhtemel olayların ve geçmişten günümüze kadar süregelen açlık ve sefaletin söz konusu bölgelerde katlanarak artması, bu coğrafyadaki sorunlar yumağını ve çözümsüzlüğü de beraberinde getirmiştir. Belki de emperyalist ülkelerin ulaşmak istedikleri hedef böyle bir ortam yaratmaktır.

Tunus’ta yaşanan halk hareketi, kendi iç dinamiği ile olan bir harekettir, denilebilir. Tunus’taki rejimin özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür: Amerikan yanlısı olmak, muhalefete hareket alanı bırakmamak, basın özgürlüğünün tanınmaması, yolsuzluğun ayyuka çıkması ve neoliberal politikaların uygulanması. Doğal olarak ülkede bunlar yaşanırken halkın beklentileri karşılanamamaktadır. Halk, başta onuru olmak üzere özgürlük ve fırsat eşitliği istemektedir.

Devrim; var olanı reddetmek, demektir ve hızlı gerçekleşir. Tunus’ta gerçekleşen devrimi de şöyle tanımlamak mümkündür: Başındaki diktatöre “senden kurtulmak istiyorum ama henüz yerine ne koyacağımı bilmiyorum” olgusunun var olması Tunus’ta devrimin henüz tam anlamıyla gerçekleşmediğini göstermektedir.

Tunus’ta yaşananları “devrim” olarak nitelendirmekten ziyade, “devrim süreci” olarak adlandırmak daha doğru olacaktır. Tunus’ta iktidar değişikliği gerçekleştirilmiştir; ancak burjuva diktatörlüğünün temel iki kurumu olan “sürekli ordu ve bürokrasi” ile diktatörlük ülkede hüküm sürmeye devam etmektedir. Ve bu durumun ileride nasıl bir şekil alacağı belirsizliğini korumaktadır. Halkın talepleri karşılanmadığı sürece, devrim henüz tamamlanmamış olacaktır.

Ortadoğu’yu etkisi altına alan devrim dalgası, birçok araştırmacı tarafından “Renkli Devrim” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal paylaşım sitelerinin (Youtube, Facebook, Twitter) süreçte işlevsel olarak rol oynadığı ve Soros yanlısı örgütler aracılığıyla finanse edilerek Batı tarafından halkın büyük çoğunluğunun bu duruma

alet edildiği gerekçesiyle, Ortadoğu'da yaşanan devrimler “Renkli Devrimler” olarak adlandırılmaktadır. Sosyal paylaşım ağlarının Ortadoğu'daki devrimlerde rol oynadığı gayet açıktır. Ve kuşkusuz bundan sonra da rol oynayacaktır. Halkın gelişmelerden haberdar edilmesini sağlayarak, ayaklanmaları olumlu yönde etkilediği tartışmasızdır.

Polonya'da Lech Walesa ve Solidarnos'la başlayan “Renkli Devrimler”in hepsi, başta ABD olmak üzere emperyalist ülkelerce kontrol altına alınarak gerçekleştirilmiş, satın alınan Batı hayranı kişiler aracılığıyla da demokrasi talepleri etrafında örgütlenmiştir. Buna karşın Tunus'ta ve Mısır'daki halk hareketlerinde, halkın anti-emperyalist bir tutum içinde olmasının yanı sıra, gösterdikleri bu davranışlar hem gösterilerdeki sloganlara hem de halkı hareket ettirici taleplere yansımaktaydı. Dolayısıyla buralarda yaşanan devrimlere “renkli” demek pek de doğru olmayacaktır.

Kanlı devrimlerin yaşandığı ülkelerde, devrimler ısrarla renklendirilerek, ülke halklarını psikolojik olarak etkilemeye çalışılmak amaçlanmıştır. Bu renklerin yaşanan süreç ve geline sonuç ile pek de uyumlu olmadığı görülmektedir. Devrimler zorunlu olarak bir renkle anılacaksa eğer, akıtılan onca insanın kanıyla uyumlu olan “Kırmızı” ile anılmaları daha doğru ve yerinde olacaktır. “Kırmızı Devrimler” ; açık kırmızı, kırmızı ve koyu kırmızı devrimler olarak, insanların ödediği bedelleri vurgulamak amacıyla adlandırılabilir.

Yapılan araştırmalardan ve dünyadaki uygulamalardan da anlaşılacağı gibi emperyalist güçlerin, sömürü ve hegemonyalarını sürdürebilmeleri aslında “Arap Baharı” adı altında kargaşaların yaratıldığı bölge ülkelerinde ve bunlarla aynı karakteristik özellikleri taşıyan ülkelerde tam bağımsızlık, laik ve demokratik bilincin gelişmesini istemedikleri görülmektedir. Bundan dolayı İslam coğrafyasında egemen güçler işbirlikçi yönetimleri işbaşına getirerek o ülkelerde kültür ve aydınlanma olgularının gerçekleşmesine veya güçlenmesine engel olmaktadır. Din ve inanç unsurlarını ön plana çıkararak, ülke halklarının beyinlerini etkileyerek, sosyo-kültürel açıdan gelişimlerini ya da dünyaya entegrasyonlarını engellemektedirler.

Devam eden süreçle ilgili belirsizliklere işaret eden bir çalışmanın sonuçsuz bir sonuç ortaya koyacağı da açıktır. Belirsizliğin yanında belirli olan diğer gerçek, içinde bulunduğumuz coğrafyanın emperyalistlerce rahat bırakılmayacağıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akar, Atilla. **Büyük Ortadoğu Kuşatması, “Yeni Dünya Düzeni”nin Ortadoğu Ayağı**, İstanbul, 2006

Ayubi, Nazih. **Arap Dünyası’nda Din ve Siyaset**, Cep Kitapları, İstanbul, 1993.

Baştürk, Rabi. **Psikolojik Harp ve Kültür Savaşları**, IQ Kültü-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005

Brzezinski, Zbigniew. **The Grand Chessboard**, çev. Yelda Türedi, İnkılap Kitabevi, 2010

Brzezinski Zbigniew. **Tercih Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi?**, Çev.

Cem Küçük, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2005

Çeşme, Ahmet. **Kansız Mücadelenin Kanlı Yüzü Psikolojik Harekat ve PKK**, IQ Kültür Sanat ve Yayıncılık, İstanbul, 2005

Demirkent, Işın. Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri, **Tarih Dergisi**, 35 (2011): ss. 65-78

Evcioğlu, Kemal. **Amerika Birleşik Devletleri’nin Büyük Ortadoğu Projesi**, Umay Yayınları, İzmir, 2007

Fuller, Graham E ve Ian O. Lesser, **Kuşatılanlar: İslam ve Batı’nın Jeopolitiği** (A Sense of Siege: The Geopolitics of İslam and the West), çev: Özden Arıkan, Sabah Kitapları, 1996

Kızıılçelik, Sezgin. **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**, Anı Yayınları, Ankara, Eylül 2001

Öymen, Onur. **Çıkış Yolu, Dış Baskılara Karşı Tam Bağımsızlığı Korumak**, Remzi Kitabevi, Haziran 2008

Robertson, Roland. **The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization**, Scholars Press, Chico, 1985

Sayın, Ümit. **Küresel Terörün Perde Arkası: Gizli Örgütler, 11 Eylül ve Büyük Ortadoğu Projesi**, Pentagon’un Yayınladığı Görüntülerin Cevapları, Neden Kitap Yayınları, İstanbul, Kasım 2006,

Şafak, Hasan. **Büyük Ortadoğu Projesi, İsrail’in İmparatorluk Planı**, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2006,

Şahin, Abdullah. **Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye**, Truva Yayınları, İstanbul, 2006

Tevrat, **Tekvin** (Yaratılış), Bab-15

Tzu, Sun. **Savaş Sanatı**, çev. Sibel Özbudun-Zeynep Ataman, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007

Yalçiner, Mustafa. **Arap Dünyasında Ayaklanma, Nedenler-Olasılıklar-Sonuçlar**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2011

Yılmaz, Sait. **21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006

Dergi ve Makaleler

Acar, Yiğit. “Büyük Ortadoğu Projesi Kapsamında Tayyip Erdoğan'ın Görevleri”, **Politika Dergisi**, 2010, <http://politikadergisi.com/okur-makale/buyuk-ortadogu-projesi-kapsaminda-tayyip-erdoganin-gorevleri>, (12.01.2013)

Adil, Muhammed. “Tunus Halk Devrimi ve Sonrası”, **Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)**, Mart 2011, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011322_orsam.rapor.no.36.pdf.dosyasi.pdf, (02.03.2013)

Ağca, Fehmi. “Avrupa-Akdeniz Ortaklığının Avrupa Birliğinin Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkileri”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 2 Sayı: 4, 2006,ss.157-172, http://www.harpak.edu.tr/saren2/files/GSD/guv_str_sayi_4_aralik2006.pdf, (08.03.2013)

Akbiyık, Nihat ve Musa Öztürk. “Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde Arap Baharı ve Wall Street’i İşgal Et” Eylemleri”, **History Studies**, ss.19-33, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/NihatAkbiyıkMusaOztUrk.pdf>, (18.04.2013)

Akiş, Mehmet Selim. “Medeniyetler Çatışması”, <http://www.tmkvatolye.org/wp-content/uploads/2012/06/ozet-medeniyetler-catismasi.pdf>, (23.04.2013)

Alaca, Mehmet. “Keşmir Meselesi’nin Anatomisi”, **Politika Dergisi**, 2011, <http://politikadergisi.com/okur-makale/kesmir-meselesinin-anatomisi>, (18.02.2013)

Arık, Erkun. “Avrupa Birliği’nin Ortadoğu Politikası ve Ortadoğu Politikasında Türkiye’nin Önemi”, <http://acikarsiv.atilim.edu.tr/eng/browse/311/371142.pdf?show>, (24.04.2013)

Arısüt, Hakan. “Kapsama Alanı Genişleyen Bir Trend: Asimetrik Tehdit, **21.yy Türkiye Enstitüsü**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2011/06/01/6199/kapsama-alani-genisleyen-bir-trend-asimetrik-tehdit> ,(19.04.2013)

Asker, Ali. "Kırgızistan: Devrim Bitti (Mi)?", **Türkiye Enstitüsü**, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/kirgizistan/2010/04/09/4008/kirgizistan-devrim-bitti-mi>, (18.05.2013)

Asker, Ali. "2005: Kırgızistan'da Lale dev.rimi", **Türk Bilim Dünyası Yayınları**, 13 Mayıs 2011, <http://turkbilimi.com/?p=4038>, (08.02.2013)

Atlioğlu, Yasin. "Lübnan'da Demokratikleşme ve Güvenlik İkilemi: Sedir Devrimi ve Suikastlar", 31 Temmuz 2006, <http://heartforient.blogspot.com/2006/07/lbnanda-demokratikleme-ve-gvenlik.html>, (16.03.2013)

Ayan, Ergin. "Tarihçi Bakışıyla Büyük Ortadoğu Projesi'nin Türkiye Kapsamı", **History Studies**, 2011, s. 1-33, http://historystudies.net/Makaleler/1423339396_2-Ergin%20Ayan.pdf, (21.03.2013)

Benard, Cheryl. "Civil Democratic Islam, Partners, Resources and Strategies", 2003, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2005/MR1716.pdf, (26.05.2013)

Bağcı, Hüseyin ve Bayram Sinkaya. "Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye: AK Parti'nin Perspektifi", **Akademik Ortadoğu**, Cilt 1, Sayı 1, 2006, s. 23, http://www.akademikortadoğu.com/belge/ortadoğu1%20makale/huseyin_bagci_bayram_sinkaya.pdf, (05.03.2013)

Bingöl, Yılmaz. "Kırgızistan'ın 'Renkli' Devrimi: Demokrasiye Geçiş mi, Küresel Rekabet mi?", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2007 ss. 1-21, <http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi13/bingol.pdf>, (16.03.2013)

Buazzi, İbrahim. "Özgürlük Değil Onur Devrimi", http://www.8sutun.com/Yasemin-degil-Onur-Devrimi_99614.html, (15.03.2013)

Çetin, Altan. "Memlük Dönemi Doğu Akdeniz Müslüman Şehirlerinin Ekonomik Yüzü: Çarşılar", **Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2009, <http://gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/4/20.pdf>, (12.03.2013)

Dağcı, Kenan. "Büyük Orta Doğu Projesi, ABD ve AB İlişkilerini Nasıl Etkileyebilir?", **Stratejik Öngörü Dergisi**, Yıl:1, Sayı:2, 2004, <http://www.kenandagci.com/files/bop-ab-abd-tr.pdf>, (18.05.2013)

Demirhanlı, Uğur. "Yeni Sağ'dan Yepyeni Sağ'a Uzanan Yol: Piyasa tahakkümü", 16 Şubat 2013, http://www.birgun.net/forum_index.php?news_code=1361007513&year=2013&month=02&day=16, (22.04.2013)

Demirkent, Işın. "Haçlı Seferleri", **İslam Araştırmaları Dergisi**, ss.283-285, http://english.isam.org.tr/documents%5C_dosyalar%5C_pdfler%5Cislam_arastirmalari_dergisi%5Csayi03%5C283_285.pdf, (21.03.2014), Haçlı Seferleri,

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ha%C3%A7%C4%B1_Seferleri#.C3.87ocuk_Ha.C3.A7l.C4.B1_Seferleri_1212, (13.05.2013)

Deniz, Şadiye. “The Deconstruction of Redesign of Middle East: An Analysis on Greater Middle East Project”, **The Journal of International Social Research**. (Ortadoğu'nun Yeniden İnşasının Yapıbozumu: Büyük Ortadoğu Projesi Üzerine Bir Analiz, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**), Cilt: 5, Sayı: 20, 2012, s.169-170, <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=91e51106-b920-47e9-b139-c4c9981f048f%40sessionmgr15&vid=2&hid=16>, (17.02.2013),

Deniz, Taşkın. “Mekânsal Paylaşım Açısından Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 26, Temmuz 2012, s.151-152, <http://www.marmaracografya.com/pdf/26.9.pdf>, (23.04.2013)

Dijk, Jan van. “The Network Society”, **SAGE Publications**, 1999, <http://www.tlu.ee/~kpata/uusmeedia/TheNetworkSociety.pdf>, (13.04.2013)

Dursun, Davut. “Ortadoğu Neresi? Sübjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi”, http://www.stradigma.com/index.php?sayfa=yazdir_makale&no=7, (23.04.2013),

El Mseddi, Abdüsselam. “Tunus'ta Eğitim Sistemi”, **Trakya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM)**, 2009, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3834/tunusta_egitim_sistemi, (21.04.2013)

Ertem Barış. “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Cilt:12, Sayı:21, Haziran 2009, ss.377-397, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c12s21/makale/c12s21m24.pdf>, (13.05.2013)

Gölbaşı, Haydar ve Ayhan Dever. “Medeniyetler Çatışması Teorisi ve Dinler Teorisi”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1, 2007, ss.53-66, <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archive/medeniyetler%20%C3%87at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1%20teorisi%20ve%20dinler%20%C3%87at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1%20%E2%80%9Ckendini%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftiren%20kehane.pdf>, (23.05.2013)

Güney, M. Zeki. “BOP (Büyük Ortadoğu Projesi) ve Türkiye'nin Rolü-1”, 2008, http://huseynisevda.biz/articles.php?article_id=71, (26.02.2013)

Halıcı, Nihat. “Arap Devriminde Sosyal Medya'nın Rolü”, 2011, <http://bianet.org/biamag/ifade-ozgurlugu/127684-arap-devriminde-sosyal-medya-nin-rolu>, (23.05.2013)

Havers Grant and Mark Wexler. “Is U.S. Neoconservatism Dead?”, **Lsus**, 2012, ss. 1-9, <http://www.lsus.edu/Documents/Offices%20and%20Services/CommunityOutreach/J>

ournalOfIdeology/IS%20U.S%20Neoconservatism%20Dead%20Haves%20and%20Wexler.pdf, (12.05.2013)

Huntington, Samuel. “Medeniyetler Çatışması Mı?” , **Foreing Affairs**, 1993, <http://www.foreignaffairs.com>, (23.01.2013)

Karcı, Erol.“Osmanlı Kaynaklarına Göre Fransa'nın Tunus'u İşgali”, 2007, ss. 67-68, <http://www.belgeler.com/blg/1443/osmanli-kaynaklarina-gore-fransa-nin-tunus-u-ismgali-tunisia-conquer-of-france-according-to-ottoman-s-resource>, (07.02.2013)

Korkmaz, Ali.“Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü”, **International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC)**,<http://www.inlcs.org/online/Book14.pdf>, (13.05.2013)

Kuşoğlu, Baran.“Sedir Devrimi’nden Arap Baharı’na”,**Yasama Dergisi**, s. 106-107, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi23/101-117.pdf, (12.02.2014)

Külebi, Ali.“Asimetrik Savaş Kavramı ve Tehditler,”<http://www.inadina.com/inadeski/sayi156/yazi9.htm>, (12.03.2013)

McLuhan, Marshall.“Understanding Media, The Extensions of Man”, London and New York, <http://beforebefore.net/80f/s11/media/mcluhan.pdf>, (05.03.2013)

Oğan, Sinan.“Kırgızistan’da Devrim Süreci Tamamlanıyor”, **Türksam**, <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/144-kirgizistan-da-devrim-sureci-tamamlaniyor>, (18.06.2013)

Oğan, Sinan.“Ukrayna’da Devlet Başkanlığı Seçimleri: Turuncu Devrimin Sonu”, **Türksam**, 17 Ocak 2010, <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/157-ukrayna-da-devlet-baskanligi-secimleri-turuncu-devrimin-sonu>, (23.05.2013)

Özkan , Yunus Emre.“Arap Baharı”nda Devrim Fitilinin Ateşlendiği Ülke: Tunus, **Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi**, <http://improkul.impr.org.tr/?p=713>, (15.03.2014)

Özşimsir, Şafak.“BM ve Eski Yugoslavya’da İç Savaşlar”, <http://www.tuicakademi.org/index.php/yazarlar/1/100-safak-ozsimsir-tum-yazilari/517-bm-ve-eski-yugoslavya-ic-savasi-1>, (19.05.2013)

Öztürk, Zafer. “Ortadoğu’ya Yönelik Politikalar, Türkiye ve Ekonomik İstikrar”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 8, Sayı 17, s.106, 2012, <http://194.27.40.129/index.php/zkesbe/article/view/359> , (06.01.2013)

Rice, Condelezza. “Transforming The Middle East”, **The Washington Post**, August 7, 2003, http://www.iraqwatch.org/government/US/WH/us-wh-rice-wp_oped-080703.htm, (12.01.2013)

Rubin, Michael. "Asimetrik Tehdit Kavramı ve Uluslararası Güvenliğe Yansımaları", s.2, http://www.vizyon21yy.com/documan/Genel_Konular/Milli%20Guvenlik/Strateji/A_simetrik_Tehdit_Kavrami_ve_Uluslarasi_Guvenlige_Yansimalari.pdf, (15.03.2013)

Sakin, Serdar ve Can Deveci, "Ortadoğu Kavramı ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme", **History Studies**, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı/ Relationships of the USA and The Great Middle East Special Issue, 2011, http://www.historystudies.net/Makaleler/180246529_16-Serdar%20Sakin.pdf, (23.07.2013)

Tarhan, Nevzat. "Psikolojik Savaş, Gri Propaganda", Timaş Yay. 2013, İstanbul, s.9, <http://www.belgeler.com/blg/2gfw/psikolojik-savas-nevzat-tarhan>, (16.02.2013)

Tüysüzoğlu, Göktürk. "Gürcistan'da Saakaşvili Dönemi Resmen Sona Erdi", Uluslararası Politika Dergisi, 30 Ekim 2013, <http://politikaakademisi.org/gurcistanda-saakasvili-donemi-resmen-sona-erdi/>, (15.12.2013)

Tzu, Sun. **Savaş Sanatı**, çev. Adil Demir, http://ulkunet.com/UcuncuSayfa/Sun-tzu-savas-sanati_6120.pdf, (24.05.2013)

Ulutaş, Ufuk ve Furkan Torlak. "Devrimden Demokrasiye Tunus'un Seçimi", **Seta Analiz**, Kasım 2011, ss. 8-11 <http://file.setav.org/Files/Pdf/devrimden-demokrasiye-tunusun-secimi.pdf>, (23.04.2013)

İnternet Kaynakları

Bernard Lewis, http://www.academia.edu/4646574/Bernard_Lewis_ve_Oryantalist_Gelenek_Bernard_Lewis_and_Orientalist_Tradition_OZGUR_ORAL, (16.03.2013), <http://www.msxllabs.org/forum/edebiyat-ww/20729-bernard-lewis.html>, (15.03.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Bernard_lewis, (15.03.2013)

Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye, <http://www.populertarih.com/buyuk-ortadogu-projesi-ve-turkiye/>, (19.04.2013)

Duman, Cengiz. "Vaat Edilmiş Topraklar", http://kurankissalari.tr.gg/Tevrat%26%238217%3Ba-g.oe.re-vaat-edilmi%26%23351%3B-topraklar-%26%238220%3BArz_%26%23305%3B-Mev%26%238217%3Bud%26%238221%3B-s%26%23305%3Bn%26%23305%3Brlar%26%23305%3B-.htm, (24.05.2013) http://tr.wikipedia.org/wiki/Vadedilmi%26%239F_Topraklar, (17.04.2013) Dünyaı Yöneten Gizli Örgütler: Bohemian Grove, Ekim 2012, <http://www.yenidunyaduzeni.net/bohemian-grove.html>, (11.01.2013)

Ertan, Birol. "Renkli Devrimler", <http://www.gundem.be/tr/doc-dr-birol-ertan/renkli-devrimler>, (12.04.2013)

Fransız işgalinden bu yana zulme uğrayan Müslümanların ülkesi: Tunus, http://www.kubacami.com/konular/mus_ulke/tunus.htm, (02.04.2013)

Gürcistan'ın 'Gül Devrimi',
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2004/01/040127_gurcistan_surec.shtml,
(25.04.2013), 22 Kasım 2003: Gürcistan'da "Gül Devrimi" gerçekleşti,
<http://www.marksist.org/tarihte-bugun/13294-22-kasim-2003-gurcistanda-gul-devrimi-gerceklesti>,
(16.02.2014),http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCI_Devrimi,(16.04.2013)

Habib Burgiba Kimdir? , Hakkında Kısa Bilgi, <http://www.kisacaozeti.com/habib-burgiba-kimdir-hakkinda-kisa-bilgi.html>, (04.04.2013)

Habib Burgiba'nın Ölümü, <http://www.vahdet.info.tr/isdunya/dosya5/1379.html>, (04.04.2013)

Haçlı Seferleri Nedenleri ve Sonuçları,
http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/ha%C3%A7lı%20seferleri_nedenleri_ve_sonu%C3%A7lar%C4%B1, (23.04.2013)

Hitler'in kullandığı psikolojik savaş yöntemleri, **Milliyet**, Ekim 2012,
<http://blog.milliyet.com.tr/hitler-in-kullandigi-psikolojik-savas-yontemleri/Blog/?BlogNo=384319>, (04.02.2013)

Human Development Report,
http://hdr.undp.org/en/reports/regionalreports/arabstates/RBAS_ahdr2004_EN.pdf,
(16.01.2013), BM Arap İnsani Kalkınma Raporu,
http://tr.wikipedia.org/wiki/BM_Arap_%C4%B0nsani_Kalk%C4%B1nma_Raporu, (03.02.2012)

Internet Usage in the Middle East, <http://www.internetworldstats.com/stats5.htm>, (19.04.2013)

İsrail Bayrağı ve Anlamı, <http://israilweb.blogspot.com.tr/2008/02/israil-bayrag-ve-anlam.html>, (14.02.2014), <http://www.totalwar-turkiye.com/twforum/index.php?topic=25837.0>, (17.03.2013),
http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0srail_bayra%C4%9F%C4%B1, (17.04.2013)

Kut'ül Ammare Kuşatması, <http://www.timeturk.com/tr/2012/04/29/kutul.html>,
(15.06.2013),http://tr.wikipedia.org/wiki/Kut'%C3%BCI_Ammare_Ku%C5%9Fatmas%C4%B1, (14.03.2013)
NATO, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı,<http://www.mfa.gov.tr/nato-tarihce.tr.mfa>, (18.03.2013), <http://tr.wikipedia.org/wiki/NATO>, (20.02.2013)

Öjenik. <http://www.evrimsiklopedisi.com/oo.html>, (15.04.2013),
<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96jenik>, (15.04.2013),

Özfatura, İrfan. “Habib Burgiba”, **Türkiye Gazetesi**,
<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/irfan-ozfatura/477235.aspx>,(16.06.2013),http://tr.wikipedia.org/wiki/Habib_Burgiba,
(04.04.2013)

Özlem, Kader. “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Romanya’nın Dış Politikasında Batı Dünyası ve Türkiye İle İlişkiler”,
<http://btk.balgoc.org.tr/yazarlar/kaderozlem/kader2.html>, (25.01.2014)

Polat, İrfan. “11 Eylül Terör Saldırıları ve ABD’nin Afganistan Müdahalesi”,
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,<http://eprints.sdu.edu.tr/360/1/TS00521.pdf>, (19.06.2013), 11 Eylül Saldırıları,
http://tr.wikipedia.org/wiki/11_Eyl%C3%BC1_sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1,
(18.04.2013)

Romanya Devrimi, <http://marksist.org/tarihte-bugun/2601-15-aralik-1989-romanya-devrimi-basladi->, (12.03.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Romanya_Devrimi,
(23.06.2013),

Romanya Tarihi, <http://www.tarih.gen.tr/ulkeler-tarihi-romanya-tarihi.html#more-159>, (12.04.2013)

Sırbistan Tarihi, <http://tr.harunyahya.net/slobodan-milosevicin-devrilmesi-sirbistanin-politikasinda/>,(16.06.2013),
http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C4%B1rbistan_tarihi , (12.05.2013),

Siyonizm Nedir?, Emelleri nelerdir?,<http://www.yenidunyaduzeni.net/siyonizm-nedir.html>, (16.04.2013), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Siyonizm>, (17.04.2013)

Sosyal Medyanın Arap Baharı'ndaki Rolü Bilimsel Olarak Kanıtlandı, <http://www.e-siber.com/sosyal-medya/sosyal-medyanin-arap-baharindaki-rolu-bilimsel-olarak-kanitlandi>, (15.05.2013)

Sykes-Picot Anlaşması, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sykes-Picot_Anla%C5%9Fmas%C4%B1, (16.03.2013)

Tarık el Tayyib Muhammed Buazizi,
http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammed_Buazizi, (24.06.2013)

Tunisian Coalition Government ‘in 10 Days, **Al Jazeera English**,
<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/10/2011102810143529175.html>,(12.01.2014)

Tunus'un Kuruluşu ve Tarihi, <http://tarihlervekulturler.blogcu.com/tunusun-kurulusu-ve-tarihi/5009015>, (10.04.2013)

Tunus'un Tarihi, <http://www.tarihsayfasi.com/ulkeler-tarihi/tunusun-tarihi.html>, (16.02.2013)

Tunus Ülke Raporu, Mart 2012, <http://birlesmismarkalar.org.tr/images/UF/file/hedef-ulke-raporlari/Tunus.pdf>, (12.03.2013)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Tunus Ekonomisi, <http://www.mfa.gov.tr/tunus-ekonomisi.tr.mfa>, (19.04.2013)

Vatikan'ın Çılgın Projesi: Çocuk Haçlı Seferleri, <http://makalem.org/vatikanin-cilgin-projesi-cocuk-haclli-seferi/>, (18.02.2014), Çocuk Haçlı Seferleri, http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_Ha%C3%A7lı_Seferleri, (18.04.2013)

Yoshihiro Francis Fukuyama, <https://fukuyama.stanford.edu/>, (12.03.2013), <http://www.politikadergisi.com/makale/francis-fukuyama-ve-tarihin-sonu>, (13.03.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Francis_Fukuyama, (15.03.2013)

Zbigniew Kazimierz Brzezinski, <http://csis.org/expert/zbigniew-brzezinski>, (14.03.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Zbigniew_Brzezinski, (15.03.2013)

Zeynel Abidin Bin Ali, Profile: Zine al-Abidine Ben Ali, **BBC News Afrika**, <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12196679>, (14.04.2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/Zeynel_Abidin_Bin_Ali, (04.04.2013)